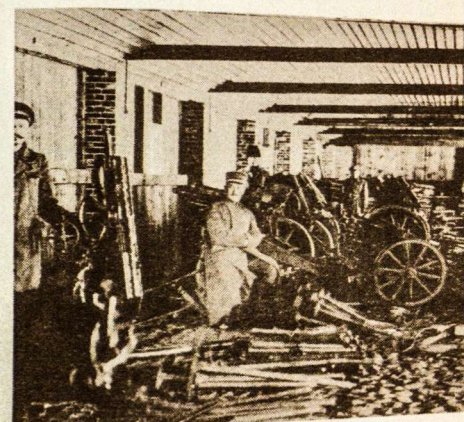
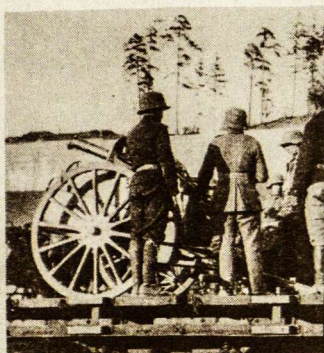

1

le

Algirdėnai Giedraičių kautynėse, dal. R. Hoppo pav. 2 pėst. pulke

GARBINGI ALGIRDĖNAI

Kariuomenės dvidešimties metų sukakties proga 2 pėst. D. L. K. Algirdo pulkas sveikina visus algirdėnus kovų dalyvius, Vyčio kryžiaus kavallerius, savanorius, buvusius pulko vadus, karininkus ir visus antrame pulke tarnavusius karius.

Sveikina, veikdamas didžiausią pagarbą motinoms ir tėvams, davusiems Lietuvai Radvilėikių — Giedraičių karižygius, kurie kovodami 2 pėst D. L. K. Algirdo pulko eilėse, savo karšta, Tėvyne mylinčia ištirdimi, savo krauju įrodė jaunosios Lietuvos kario vertę.

Giedraičių laukai pašvėsti jės krauju ir niekad lietuvis nepamirs jės nuveiktų darbų. Kovos už mūsų krašto laisvę įrodė, kad mums Tėvyne įvyntas žodis. Ne žodžiuose, bet kovoje

KARYS

1979 VASARIS-FEBRUARY

Nr. 2

KARYS

1979
Nr. 2 (1549)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

Vyčio Kryžiaus kav. plk. ltn. Kazys Ališauskas, 1930 m. nuotr. .. viršelis	
A.J. Audronis — Kas paruošė ir įvykdė Klaipėdos sukilimą	45
A. Budreckis — Daumantas	52
K. Ališauskas — Kovos dėl Zarasų krašto	57
O. Urbonas — Lietuvis Rusijos Pilietinio karo sukuriuose	59
J. Gučius — Broliai	63
Arėjas Vitkauskas — Likimo keliai	64
J. Rūtenis — Trispalvė	66
TREMTIES TRIMITAS	67
A. Budreckas — Nepriklausomybės Aktas	68
V. Tamošiūnas — Kur dingo juodieji velniai	70
KARINĖS ŽINIOS	80
KRONIKA	81

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 13 Orchid Road, Guildford,
NSW, 2161

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$11.00, pusmečiui U.S. \$6.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$11.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1549)

VASARIS — FEBRUARY

1979

KAS PARUOŠĖ IR ĮVYKDĖ 1923 M. SAUSIO 15 D. KLAIPĖDOS KRAŠTO SUKILIMĄ?

A. J. AUDRONIS

(Paskaita, skaityta 1979 m. sausio 14 d. per sukilimo
minėjimą Los Angeles mieste)

IVADAS

Praeitų metų, sausio mėn. 17, 18 ir 19 dienų, "Draugo" dienraščio 13, 14 ir 15 Nrs. buvo gana ilgas straipsnis, parašytas nepriklausomybės laikų Saugumo departamento nežemo pareigūno, Prano Nenortos: "Sukilimas ar drąsus žygis? Klaipėdos vadavimo 55 metų sukaktį prisimenant". Jame minėtas autorius viską apverčia aukštyn kojomis: suniekina vyriausią sukilimo vadą Joną Budrį ir visą sukilimą. Esą sukilimas nebuvo joks sukilimas, o tik invazija... drąsus žygis... pasiunčiant tenai rinktinių karių, bei šaulių civilinėj aprangoj. Autorius to sukilimo metu buvo prie vyr. sukilimo vado Budrio, štabe — raštinės pareigūnu, dėl to jo prisiminimai labai siauros apimties, daugiau senatvės (jis jau gerų 80 metų) iškraipytų įvykių reizginys ir pilnas neapykantos savo buvusiam viršininkui. Dėl to, jų nenagrinėsiu, tik šiek tiek pacituosiu, kad malonius klausytojus linksmi nuteikčiau. Nenorta rašo:

... vienas žygio dalyvis, žvalgybos skyriaus pareigūnas Vladas M-kis apimtas džiaugsmo, kad Klaipėda jau mūsų, užsukęs į netoli prefektūros buvusią kneipę, gerokai patraukė klaipėdiško "Verschnitto" ir išėjęs gatvėn, užtraukė dainą, palydėdamas ją keliais pistoleto šūviais. Prefektūroje susispietę prancūzai pagalvoję, jog sukilėliai atnaujiną puolimą... Išdaigininko M-kio iškrėstas pokštas bus paskubinęs prancūzus atsaukti savo ultimatumą...

Iš tikrųjų buvo visai kitaip: sausio 15 d. pačioje pradžioje, po 12 val., sukilėliai prasiveržė iki prefektūros, kur pro langus kyšojo kulkosvaidžiai, nuo kurių čia žuvo keli savanoriai —

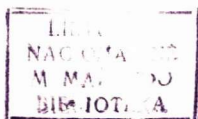
jų tarpe ir karininkas A. Burokevičius, bandęs pro langą įmesti granatą. Kitas savanoris granatą įmetė. Granatai sprogo, tuoj pasirodė... balta staltiesė — pasidavimo ženklas. Kalmantas paėmė 63 karius prancūzus su keliais karininkais ir aukštąjį komisarą Petisne. Sukilimo metu žuvo 20 sukilėlių-savanorių, 2 prancūzai ir 1 policininkas. Tie skaičiai aiškiai pasako, kad tai nebuvo tik pasivaikščiojimas, o buvo kautynės, nes tai buvo sukilimas. (LE XII 42).

Mano paskaitos tikslas duoti tikrus davinius, kas iškėlė tą idėją padaryti sukilimą, ir pataikė ją iškelti ten, kur ji buvo priimta ir įvykdyta.

Per metus laiko pasistengiau surankioti nemažai medžiagos, liečiančios sukilimą iš įvairiausių šaltinių, susirašinėdamas su įvairiais asmenimis, neaplenkdamas ir p. Budrienės. Iš turimos medžiagos stengiausi į visus visuomenei rūpimus klausimus tiksliai atsakyti.

KAS IR KADA IŠKĖLĖ MINTĮ RUOŠTI SUKILIMĄ?

1922 metų lapkričio mėn. pradžioje grįžę iš Paryžiaus Mažosios Lietuvos delegatai, Erdmonas Simonaitis ir Martynas Reisgys, užsuko į Kauną ir pranešė Lietuvos vyriausybei apie karo laimėtojų nuomonę dėl Klaipėdos krašto likimo. Esą, Lietuva yra žemesnės kultūros ir jai negali būti priskirtas aukštesnės kultūros kraštas. Jis bus santarvininkų žinioje ir toliau lenkams aktینگai dalyvaujant, arba bus laisvuoju kraštu irgi su didelėmis privilegijomis lenkams. Toks pranešimas buvo padarytas ir Šaulių Sąjungos vadovybei. Po kelių dienų (lapkričio 16

d.), buvo sukviestas slaptas Šaulių Sąjungos prezidiumo posėdis, jame dalyvavo Simonaitis ir Brūvelaitis. Ten Simonaitis pakartojo savo mintį, kurią buvo pasakęs vyriausybei ir šaulių vadovybei: tik sukilimu Klaipėdos kraštas gali būti prijungtas prie Lietuvos, kitaip Lietuva jį praras amžinai. Kadangi Reisgys buvo kitos nuomonės, tai jis posėdyje nedalyvavo. Posėdyje buvo nutarta ruošti sukilimą. Simonaitis pabrėžė, kad yra būtinas reikalas susisiekti su Vokietijos vyriausybe ir sužinoti, ką ji pasakys dėl to sukilimo, esą jos nuomonė nulems, ar yra galimas pasisiekimas ir ar verta pradėti. Jis manęs, kad Vokietijos vyriausybė sukilimui pritarianti, nes ji bijanti, jog Klaipėdos kraštas neatitektų Lenkijai. Posėdyje nutarta prašyti mūsų vyriausybę padėti sukilimui, duodant ginklų ir pinigų.

Vykdamas prezidento nutarimą, Šaulių Sąjungos pirmininkas prof. Krėvė-Mickevičius, nuvyko pas ministrų tarybos pirmininką ir užsienių reikalų ministrą Ernestą Galvanauską, o kpt. Klimaitis — pas krašto apsaugos ministrą mjr. Sližį. Tuo pat laiku buvo sukviesti visų apskričių šaulių rinktinių vadai. Jiems prof. Krėvė pranešė apie pavojų netekti Klaipėdos krašto ir slaptos posėdžio nutarimą — ruošti sukilimą Klaipėdos krašte. Buvęs tuo laiku Šaulių Sąjungos prezidiumo sekretorius Aleksandras Mantautas Marcinkevičius savo atsiminimuose, atspausdintuose Šaulių Sąjungos išleistoje knygoje „Nepriklausomai Lietuvai“, 327 psl. rašo:

Pagal dalyvių liudijimą, Krėvė kalbėjo sujaudintu balsu, karts nuo karto nusibraukdamas prakaitą, su išvaizda žmogaus, pasiruošusio dideliame žygiui. Priešas, sakė jis, nori pasiglemžti Klaipėdos kraštą. Ragino vadus gelbėti Klaipėdą, kaip jie gelbėjo Lietuvą nuo lenkų. Čia pat davė ir nurodymus: verbuoti savanorius asmenišką kontakto keliu, vengti bet kokio susirašinėjimo, organizuoti ketvertukais. Viską laikyti griežtoje paslapyje, šeimos narius informuoti, kad ruošiamasi vykti į manevrus.

PASIMATYMAS SU MINISTRU PIRMININKU GALVANAUSKU

Ruošimasis sukilimui šaulių tarpe vyko labai sėkmingai. Krėvei pasisekė ir užsienių reikalų ministerijoje, kuri Klaipėdon spaudos informavimui pasiuntė patį Eltos direktorių Matą Šalčių, vieną iš Šaulių Sąjungos kūrėjų. Tačiau labai nepasisekė krašto apsaugos ministerijoje, kur lankėsi Šaulių Sąjungos vadas kpt. Klimaitis. Ministras mjr. Sližys griežtai atsisakė ne tik sukilimą remti, bet buvo sukilimui visiškai priešingas: Kol Šaulių Sąjunga esanti jo priežiūroje, jis neleis jai leisti į rizikingus žygius ir tuo

įtraukti pavojun visos valstybės saugumą. (Rašo Mantautas savo atsiminimuose, 328 psl.). Kaip sakiau, Galvanausją aplankė Krėvė. Jis savo atsiminimuose taip rašo:

Išklausęs mano pranešimo, p. Galvanauskas pasisakė, kad šiuo momentu jis kalba, kaip Galvanauskas, o ne ministeris pirmininkas. Jis visai sutinka su tuo, kad šiandien Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos klausimas yra tikrai katastrofiškoje padėtyje. Jis būtų seniai išrištas lenkų naudai, kaip yra nusistatęs lenkų apsuptas Clemanso. Lenkai moka veikti per moteris, per gražias moteris, kurioms vyrai, ypač senyvi ir Clemanso, nepajėgia atsispirti. Jei lenkų sumanymas neįvykdytas, tai tik todėl, kad tam priešinasi anglų ministeris pirmininkas Lloyd Georg'as, kuris nepakenčia lenkų. Bet tikėtis, kad jis pagaliau nenusileis Clemanso, negalima.

Jis, Galvanauskas, visai pritaria Šaulių Sąjungos vadovybės sumanymui, nes tik tuo būdu Klaipėdos krašto reikalas pakryptų Lietuvos naudai. Bet reikia pagalvoti ir gerai pagalvoti, ar šis sumanymas gali pasisekti ir, kurias pasekmes turėtų Lietuvos bylai su lenkais ir abelnai, ar neatsilieptų Lietuvai tragiškai, net jei sumanymas pasisektų?

Jis, kaip Galvanauskas, nuoširdžiai tam reikalui pritaria, bet kaip ministeris pirmininkas, turi pasiiformuoti pas prezidentą ir pasitarti su savo kolegomis, ministerių Tarybos nariais.

Jis gali dabar tik pažadėti, kad stengsis remti mūsų sumanymą. Su prezidentu jis pasikalbės neatiidėliojant, o su ministerais ryt vakarą, kada bus ministerių Tarybos posėdis, į kurio dienotvarkę šis klausimas bus įtrauktas. Paprastai posėdžiai baigiasi apie 11 valandą nakties, todėl prašo maždaug tuo laiku ateiti pas jį, į jo raštinę, ir tada jis jau galės mums pranešti ministerių Tarybos nusistatymą.

Tuo mano pasikalbėjimas pasibaigė.

MINISTRŲ TARYBOS NUTARIMAS

Be abejo, naktį prof. Krėvė su Klimaičiu nuvyko sutartu laiku pasimatyti su Galvanausku. Krėvė rašo taip:

Vienuoliktą valandą vakaro mes buvome jau ministerio Pirmininko laukiamajame kambary. Ministerių Tarybos posėdis dar nebuvo pasibaigęs ir mums teko palaukti apie pusvalandį, kol pradėjo skirstytis.

Buvome pagaliau pakviesti į posėdžių salę, kur mūsų laukė, be ministerio Pirmininko E. Galvanausko, dar Sližys — Krašto apsaugos ministeris, p. Lipčius — Vidaus reikalų ministerijos atstovas ir p. Klimas — Užsienio reikalų vice-ministeris.

Mums įėjus, prabilo Galvanauskas, kuris pabrėždamas, kad jis kalba Ministerių Tarybos vardu, pareiškė:

1. Ministerių Taryba nėra vieno nusistatymo dėl Klaipėdos krašto išvadavimo sukilimo keliu, todėl už šios rušies įvykius nesiima atsakomybės ir palieka visą reikalą Šaulių Sąjungos iniciatyvai.

2. Jei įvykiai iššauktų politinius nesusipratimus, Lietuvos Valstybei pavojingus, iniciatoriai ir tariamo sukilimo vykdytojai gali būti suimti ir patraukti teismo atsakomybėn, kaip nusikalbę saivališkumu ir drumstę Klaipėdos krašto ramybę.

3. Kadangi Šaulių Sąjungos Tarybos narių skaičiuje yra atsakingi žmonės, Seimo nariai, tai Šaulių Sąjungos Vadovybės sumanymas turi būti vykdomas be Tarybos žinios, kad politinėms komplikacijoms iškilus, atsakomybė už žygį, ypač jei jis nepavyktų, nekristų įtarimų ant Seimo.

4. Vyriausybė kol kas negali Šaulių Sąjungai suteikti paramos nei ginklais nei lėšomis, išlaidas sumanymo padengti, vis to atsargumo dėlei.

Suprantama savaime, kad vyriausybė visas išlaidas padengtų, jeigu žygis pasisektų ir Klaipėdos krašto reikalai galutinai pakryptų Lietuvos naudai.

Mes, tai yra, aš ir kpt. Klimaitis, sutikome pasiimti visą atsakomybę, jei mūsų žygis nepasisektų ir sukeltų pavojingą Lietuvai komplikaciją. Sutinkame su tuo, kad oficialiai Šaulių Sąjungos Tarybos posėdžiai nebūtų šaukiami ir tokiu būdu nebūtų įpainioti Seimo nariai (dr. Staugaitis, Sleževičius, Krupavičius ir dar kiti trys, kurių pavardžių dabar neprišimenu).

Mums labai gaila, pareiškiau aš, gal visai nereikalingai, kad mūsų vyriausybės nariai tiek neryžtingi, jog atsako mums padėti net ginklų ir šovinių suteikimu...

Toliau Krėvė rašo, kad, matomai, jo pareiškimu pasijutęs užgautas min. Sližys. Sližys pareiškė, kad tik todėl sutikęs toleruoti Krėvės sugalvotą avantiūrą, minėtomis sąlygomis, jog manęs, kad ji tuo ir pasibaigsianti. Bet būtų buvę geriau, jei Krėvė nebūtų paliktas Šaulių Sąjungos vadovybėje, nes dar ne viena pavojinga mintis galinti kilti Krėvės galvoje. Krėvė atsakęs lygiai griežtai ir, anot jo, vos neįvyko susikirtimas, kuris galėjo turėti tragiškas pasekmes.

Visus nuraminęs E. Galvanauskas pareiškėdamas, kad jis nepritariąs mjr. Sližio žodžiams, nes jei mūsų valstybės kūrėjai, savanoriai ir kiti garbingi valstybės gynėjai, nebūtų griebęsi rizikingų žygių, šiandieną neturėtume nepriklausomos Lietuvos. Jis nepritariąs ir Krėvės žodžiams, nes min. Sližys, nepritardamas Šaulių S-gos sumanymui, vadovaujasi atsargumu ir susirūpinimu galimų to žygio pasėkų, jei jis nepasisektų. Todėl Ministrų Taryba ir yra nutarusi, kad vyriausybė išvengtų galimų komplikacijų, taip elgtis, kad jos niekas neturėtų pamato įtarti, organizavus žygį į Klaipėdą. — Baigia savo pasakojimą Krėvė. (331 psl.) Toliau pasakoja toje pat knygoje Mantautas:

Jau keletą metų po sukilimo, rinkdamas medžiagą Klaipėdos sukilimo istorijai, Klaipėdoje buvau sutikęs buvusį min. B. Sližį. Tuomet jis buvo atvaduo-

tosios Klaipėdos vienas uosto direktorių. Tikėjau Krėvės žodžiams, bet pažinodamas B. Sližį, kaip mandagų, išauklėtą žmogų, norėjau iš jo išgirsti apie jo žodinę dvikovą su Krėve Klaipėdos sukilimo reikalais. Jis patvirtino daug man žinomų dalykų ir pridūrė, kad Krėvė buvęs atkaklus ir net šurkštus. Į vieną jo pastabą Krėvė net atrėžęs: "Tamsta esi ministeris, bet ateis laikas ir juo nebūsi, o aš esu rašytojas ir juo būsiu" (332 psl.).

ANTANAS SMETONA DUODA VILČIŲ — VAILOKAITIS DUOS PINIGŲ

Krėvė rašo, kad jis anais laikais draugavęs su A. Smetona, kurį jis laikęs vienu protingiausių žmonių Lietuvoje. Krėvė pasakoja, kad nuėjęs pas Smetoną vieną vakarą, Smetona pasisakė, kad jis pritariąs sukilimui ir sutinkąs lygiai su visais imtis atsakomybės, tik jo manymu, būtinai reiktų išsiaiškinti su Vokietijos vyriausybe, kaip yra padaręs Simonaitis. Dėl paskolos Šaulių S-gai, tai jis kalbėjęs su kunigu Juozu Vailokaičiu. Kun. Vailokaitis sutikęs padėti ir tuo reikalu norįs su Šaulių S-gos vadovybe matytis, tik ne banke, o privačiame bute... Krėvė su kpt. Klimaičiu paskirtą dieną pas jį nukeliavo. Apie tai Krėvė rašo:

Sekmadienį, paskirtu laiku jau buvome vietoje... Išdėstėme jam visą reikalą, nieko neslepiant, ir Klaipėdos klausimo beviltišką padėtį, ir mūsų sumanymą įscenizuoti Klaipėdos krašto gyventojų sukilimą, ir valdžios nusistatymą laikytis visai nuošaliai, kad tas žygis, ypač jam nepasisekus, nepakenktų pačios Lietuvos reikalams. Vailokaitis, visą tai išklauses tylėdamas, išsireiškė, kad gerai suprantąs Vyriausybės atsargumą ir neturime ją smerkti dėl to atsargumo. Jis mažai tikįs žygio pasisekimu, nors supranta, kad Klaipėdos krašto nelaimėsime paprastomis diplomatinėmis priemonėmis. Klaipėdą ir jo kraštą Lietuva gali laimėti tik stebuklu, ir to stebuklo vaidmenį gali suvaidinti sumanytasis sukilimas... Jis jau visą yra apgalvojęs ir nutaręs tam reikalui paaukoti didesnę pinigų sumą — 12,500 litų, bet jei pasirodys, kad tų pinigų sėkmingam pasiruošimui dar neužtektų, yra nusiteikęs, reikalui esant, ją dar padidinti 10,000 litų... Kun. Vailokaitis ne tik ištesėjo duotą pažadą, bet savo auką padidino iki 25,000 litų. Be to, M. Lipčius pažadėjo duoti iš slaptų sumų (332-334 psl.).

IEŠKOMOS SĄLYČIO GALIMYBĖS SU VOKIETIJOS VYRIAUSYBE

Pinigų reikalui išsisprendus, buvo pradėtas ieškojimas sąlyčio su Vokietijos vyriausybe. Galvanauskui griežtai atsisakius tarpininkauti, buvo kreiptasi į ukrainiečius, su kuriais anksčiau buvęs Šaulių S-gos pirmininkas Vladas Pūtvis buvo užmezgęs draugiškus santykius. Tai buvo karinė organizacija, kurios centras buvo Berlyne. Jos

atstovas Jurevičius gyveno Kaune. Per pora savaitių jis išrūpino pasimatymą su Vokietijos kariuomenės vadu gen. Hans von Seeckt, artimiausiu Vokietijos prezidento Fridricho Eberto bendradarbiu. Krėvė nuvyko su ta žinia pas Galvanauską gauti patarimų. Greit buvo paruošti užsienio pasai: prof. Krėvei, kpt. Klimaičiui ir kpt. Džiuvei. Tuo laiku, kai pirmininkas ir vadas bus Berlyne, pirmininko pareigas eiti buvo paskirtas prof. Vailionis, o Sąjungos vado — kpt. Bliūdžius, jam buvo pavesta neatidėliojant organizuoti ir apmokyti kovos dalinius.

Šaulių S-gos trijulei laimingai nuvykus į Berlyną ir ant rytojaus su ukrainiečių karinės organizacijos šefu plk. Kovalčiku susitikus, Krėvė buvo išpėtas, kad generolas žino, jog mes atvyksime trys, įskaitant ukrainiečių vadą — jį patį. Tada buvo nuspręsta, kad kpt. Klimaitis, kaip nemokantis vokiečių kalbos, nevyks.

Tik nuvykus, po poros minučių, visi buvo nuvesti pas gen. von Seecktą. Prof. Krėvė savo atsiminimuose taip rašo:

Mus pristatė ir atrekomendavo pulkininkas Kovalczikas — mane, kaippo Lietuvos Šaulių Sąjungos Pirmininką, o Džiuvę, nežinau, ar tyčia, ar per nežinojimą, kaip Sąjungos ginkluotų jėgų viršininką. Jis trumpai pasakė, kokis reikalas mus čia atvedė.

Seecktas užsirikė cigarą ir pastūmė dėžę į mūsų pusę siūlydamas.

— Kalbėk tu. Tu kariškis, geriau sugebėsi kariškiui reikalą išaiškinti, — tariau lietuviškai kpt. Džiuvei.

Sektas klausė jo atydziai. Baigus Džiuvei kalbėti, Sektas atidėjo cigarą į šalį.

— Galite būti ramūs, — pratarė Seecktas. — Nei vienas vokiecis nei vieno šūvio į jus nepaleis. Mums svarbu, kad Lietuva taptų stipri ir atsispirtų spaudimui susijungti su lenkais. Tokiu atveju Rytprūsių padėtis taptų labai sunki, tik aš noriu padaryti jums vieną pasiūlymą. Praneškite jūsų Vyriausybei, kad Klaipėdą užėmus, dėl Klaipėdos statuto derėtusi su mumis, o ne su Antanta. Aštuonių dešimčių milijonų tauta, darbšti, energinga, disciplinuota, sugebės greitai nusikratyti Versalio taikos varžtų. Mums Klaipėdos kraštas neturi nei ekonominės nei politinės reikšmės, o Lietuvai svarbu turėti šį uostą ir Klaipėdai svarbu susiliesti su Lietuva, kaipo jos užnugariai. Jei jūs susitarsite dėl jos statuto su Antanta, mums tasai susitarimas jokios juridinės reikšmės ateietyje neturės ir Reichas vėliau gali pareikalauti atgal. Kitas dalykas, jei susitarsite su mumis. Vokiečiai — riteriška tauta, davusi žodį, visuomet jo laikosi ir todėl sutartis su ja apsaugos jus nuo staigmenų. Mes sutiksime suteikti Rytprūsių lietuviams tokias pat kultūrinės teises, kokias gaus iš jūsų Klaipėdos vokiečiai...

— Gal mums dar nepasiseks Klaipėdos paimti.

— Pasiseks, tik neatidėliokite, kad lenkai neįsikštų. O prancūzai nesipriešins. Nors jie palaiko len-

kus, bet dėl jų nepanorės aukoti nei vieno savo kareivio. Taigi, neužmirškite pranešti savo vyriausybei, ką čia jums pasiūliau. Jai (Lietuvos vyriausybei, A.J.A.) mes turėsime dar kitų pasiūlymų, Lietuvai ir Reichui naudingų. — Tai pasakęs atsistojo, atsistojome ir mes. Atsisveikinę išėjome. Prieš išeidamas, aš dar kreipiausi su pastaba.

— Su ginklais mums ne kaip...

— Šiuo atveju negaliu jums padėti. Tikiuosi, kad šį reikalą sutvarkysite be mūsų žinios ir pagalbos... Tuo ir baigėsi pirmasis mūsų pasimatymas su Seecktu. Išėjome su pakelta nuotaika, nes buvo prašalinta svarbiausioji kliūtis, kurios labiausiai bijojome. Norėjome tą pačią dieną, nieko nelaukiant grįžti Kaunan, baigti greičiau pasirošimus. Bet ukrainiečiai sulaukė mus, suruošę vakarienę. Atsisakyti negalėjome. Vakarienė buvo suruošta Aglonos viešbutyje. Be mūsų trijulės, dalyvavo Jurevičius su savo šefu ir du vokiečiai. Vieno pavardė buvo Milleris, kito pavardės nebeatmenu dabar. Vakarienės metu patsai Milleris pasiteiravo, ar netrūksta mums ginklų. Pasisakėm kaip padėtis yra. Ginklų užtenka, bet bloga, kad jie nevienodi. Milleris pareiškė, kad galėtų patarpininkauti. Jam yra žinomi žmonės, kurie labai pigiai gali mums parduoti net porą tūkstančių šautuvų ir kelioliką lengvų kulkosvaidžių, labai pigiai, net su atsilyginimu ne iš karto, bet ratomis, dalimis.

Jam padėkavojome labai širdingai už tokį tarpininkavimą ir čia pat pavedėm derybas tuo reikalu vesti kpt. Džiuvei. Po vakarienės grįžė apie dešimtą valandą, aš ir Klimaitis, susidėjome daiktus ir išvažiavome Kaunan tą pačią naktį.

Toliau Krėvė rašo, kad neužilgo jie gavę iš Džiuvės telegramą, kad — Baldai nupirkti, supakuoti ir pakrauti į vagonus.

Ginklus su nepaliestomis dėžėmis pristatė į Šaulių Sąjungą vice-ministerio mjr. Papeckio rūpesčiu, o už ginklus sumokėjo Galvanauskas iš ministerio pirmininko slaptosio fondo. Nupirka 1,500 šautuvų, 51 kulkosvaidžiai ir 1,525,000 šovinijų.

GALVANAUSKAS NEVADOVAVO SUKILIMO PASIRUOŠIMAMS

E. Galvanausko atsiminimuose, atspausdintuose dienraštyje "Draugas", apie prof. Krėvės lankymąsi pas jį kaip ministerį pirmininką, ir Krėvės pasimatymus Vokietijoje su kariuomenės vadu gen. von Seecktu, visiškai nei neužsiminta. Tai didelis šešėlis atsiminimų vertei, nes dr. V. Daugirdaitė-Sruogienė savo knygoje "Lietuvos Istorijoje", išleistoje 1956 m., 913 psl. rašo:

Tuo laiku mūsų vyriausybė vedė derybas Berlyne su Vokietijos vyriausybe per savo atstovą prof. V. Krėvę Mickevičių, stengdamasi įvykdyti prijungimą be kraujo praliejimo.

Iš viso E. Galvanauskas savo atsiminimuose

vaizduoja, kad jis buvo spiritus movens Klaipėdos krašto sukilimo organizavime ir jam vadovavo, tuo tarpu pagal visas aplinkybes ir visus įvykius bei sukilimo rengimą ir vykdytojų atsiminimus, jis jam nevadovavo, bet tik turėjo įtakos kaip ministeris pirmininkas pakreipti ministerius, kad jie kur gali, slapta remtų ir lengvintų sukilimui pasiruošimą.

Tiesa, jis labai įdomavosi Klaipėdos krašto pasiruošimams sukilimui. Sukilimui prasidėjus, E. Galvanauskas vyr. sukilimo vado buvo telegrafu painformuojamas apie sukilimo eigą ir iš Galvanausko sužinodavo kokios reakcijos dėl sukilimo Prancūzijoje ir kitur, taip pat išklaudydavo patarimus, kad nekomplikuotų padėti. Tuo metu galima pripažinti politinį vadovavimą, bet ne visą laiką. Dr. Purickis atvyko į sukilimą kaip savanoris, bet dirbo ne visai tą darbą, apie kurį kalba Galvanauskas. J. Budrys savo atsiminimuose "Kontr-Žvalgyba Lietuvoje", 207 psl. rašo:

Su dr. Purickiu dar teko susitikti. 1923 metais sausio 12 ar 13 dieną jis atvyko į sukilėlių vyr. štabą, ties Ginduliais, netoli Klaipėdos miesto ir pasisūlė savanoriu. Tai gera proga jam vėl pasireikšti. Jam buvo pavesta diplomatiniai reikalai. Sutojo trumpai štabe ir vyko toliau į Šilutę. Po dviejų dienų buvo paimta Klaipėda, ir jis naktį, sausio 16-tą, persikėlė į Klaipėdos miestą ir apsigyveno "Viktorijos" viešbutyje. Jo paruoštos notos Gelbėjimo Komiteto, Direktorijos, ar mano, sukilėlių vado, vardu, buvo geros. Aš tai sprendžiu iš to, kad alijantų komisija su jomis skaitėsi, į kiekvieną jų stengėsi išsamiai atsakyti ir net klausė mane, kas tas notas rašė. Vėliau, po vasario 19 dienos, jis užbaigė savo pareigas ir išvyko į Berlyną. Be abejo dr. Purickis atvyko į sukilimą su Galvanausko žinia, nes jis buvo Galvanausko žinioje.

GALVANAUSKO POLITINIAI ĖJIMAI

E. Galvanausko atsiminimuose yra parašyta:

...padaręs reikalingus žygius diplomatiniam bare, susitaręs su Sovietais ir Vokietija, atsidėjau svarstyti sukilėlių taktiką, kad Klaipėdos krašto įjungimas Lietuvon būtų kuo mažiausiai skausmingas.

Manau, jog prisimenate, malonūs klausytojai, kad Galvanauskas kategoriškai atsisakė tarpininkavimo Krėvei sudaryti sąlytį su Vokietijos vyriausybe, tuomet tas sąlytis buvo sudarytas per karinės ukrainiečių organizacijos atstovo Kaune tarpininkavimą. Iš to peršasi išvada, kad Galvanauskas tik po Krėvės susitikimo su gen. von Seecktu išsiaiškino su Vokietijos vyriausybe dėl Klaipėdos krašto. Taip pat tik po to susitikimo ir paveikė visą Ministerių tarybą slapta remti pasiruošimą sukilimui ir įsakydamas Krašto apsaugos min. Sližiui pasiūsti slapta į Klaipėdą ka-

riuomenės Kontr-žvalgybos skyriaus viršininką J. Polovinską, kad jis ištirtų visas sąlygas sukilimui reikalingas ir informuotų jį.

Kada Galvanauskas susitiko paskutinį kartą su komunistiškosios Rusijos užsienių reikalų komisaru Čičerinu, negalima nustatyti. Yra žinoma, kad pirmą kartą jis su juo kalbėjosi 1922 m. gegužės mėnesį ir paskui, kai tas itališkos kilmės rusas, Čičerinas, su didžiausia palyda vyko į Berlyną, tai Kauno geležinkelio stotyje Galvanauskas jį sutiko ir pakvietė užkandžiui. Ten buvo gerai išsikalbėta. Galvanauskas tada aiškiai pasisakė, pagal jo atsiminimus, kad pagal Versalio aktą pripažintąjį Klaipėdos kraštą Lietuva karine jėga prisijungs. Čičerinas davė suprasti, kad Rusija tam pritaria. Kada tas susitikimas buvo — neparašyta. Atrodo, kad Rusijos konsulas Klaipėdoje matė ir gerai jautė, kad tas sukilimas tikrai bus, bet datos nežinojo.

Nuo prancūzų sukilimas buvo labai slepiamas, nors jų atstovas Padovani gerai žinojo apie sukilimą, jis labai pritarė tam sukilimui. Sakoma, kad jis pats pirmasis pradėjo siūlyti ruošti sukilimą, bet jis visa tai mokėjo laikyti paslapyje. Labai gražių nuotrupų duoda Galvanauskas savo atsiminimuose, kai per sukilimo eigą vidunaktį susitikdavo su Padovani, iš pradžių abu apie sukilimą, susitikę vidurnaktyje, nei puse žodžio neužsimindavo. Sausio 15 dienos naktį taip pralabėjo Padovani:

— Ar Klaipėda jau užimta?

— Ir visai sėkmingai, — atsakė Galvanauskas.

Toliau atsiminimuose rašo Galvanauskas:

— Išsikalbėjome atvirai. Padovani buvo palankus Lietuvai.

Nuo lenkų sukilimas buvo labai slepiamas. Specialiai buvo paskelbta, kad bus žygiuojama į Vilniaus kraštą, į Švenčionių apskritį, kur lietuvių ūkininkų padėtis buvo nepakenčiama, nes jų trobesiai yra Lietuvos pusėje, o laukai lenkų pusėje. Tam tikslui buvo pašauktas Šaulių Sąjungos raštinės tarnautojas Ružickis, kuris buvo įtariamas turįs ryšį su lenkų žvalgyba, jam visa tai buvo išpasakota ir pavesta išžvalgyti ir ištirti kelius, kurie veda į Švenčionis, kad nustatytų kuriais saugiausia ir paslaptiausia galima įsiveržti. Jo kelionė buvo sekama. Jis iš Panevėžio nuvyko į Daugpilį, o iš ten į Lenkiją ir apie jį daugiau neteko nieko girdėti. Taip rašo Mantautas savo atsiminimuose.

KAS PASKYRĖ PALOVINSKĄ SUKILIMO VYR. VADU?

Jį paskyrė ne Galvanauskas, kaip jis sakosi, bet Erdmonas Simonaitis, Šaulių S-gos atstovui

pritariant. Galvanauskas tik apsidžiaugė ir pritarė jo paskyrimui. Sukilimui vado paskyrimas buvo gryna Šaulių S-gos vadovybės privilegija. Ji griežtai žiūrėjo, kad tasai vadas būtų atsargos, ne kadro, karininkas. Pagal pareigūnų atsiminimus, pirmaisiai buvo pasiūlyta Šaulių S-gos vadui kpt. Klimaičiui, po jo siūlyta dar trims ats. karininkams, jiems nesutikus, naujųjų ir senųjų metų naktį Simonaičio, Palovinsko ir Mantauto buvo padarytas žygis už Klaipėdos, pas klaipėdietį ats. karininką, vadinamą pulkininku, Budrų. Jie nuvažiavo Klaipėdos lietuvių konsulo automobiliu. Budraus nerado namuose. Jo žmona užtikrino, kad jis tikrai nesutiksias būti sukilimo vadu. Tuomet, Simonaitis su Mantautu paprašė Palovinską būti tuo vadu. Štai, ką sako Mantautas savo atsiminimuose:

Po Naujų Metų prasideda naujas lapas Klaipėdos sukilimo istorijoje. Po ilgų nesekmių, visiems prašytiems karininkams atsisakius, surastas sukilėliams vadas. Juo sutiko būti Jonas Palovinskas-Budrys... Budrys netrukus išvyko į Kauną perimti sukilimo organizacinių reikalų (351 psl.).

Budrio vardą ne jis pasirinko, bet tas vadas buvo parinktas Šaulių S-gos vadovybės numatčius kandidatu ats. kpt. V. (pavardės negalėjau nustatyti) sukilimo vadu. Tam ats. kpt. taip pasislėpus, kad jo negalima buvo surasti, buvo nutarta tą vardą palikti tam, kuris bus sukilimo vadu.

Palovinskas yra baigęs Rusijoje kontr-žvalgybos karininkams mokyklą. Jis Rusijoje, būdamas kariuomenėje, ėjo aukštas pareigas toje srityje ir turėjo majoro laipsnį, taip, kad karo mokslas jam buvo nesvetimas, dėlto jis sukilimui ir vadovavo taip sėkmingai.

AR DALYVAVO KLAIPĖDIEČIAI SUKILIME?

Pirmame Šaulių S-gos prezidiumo slaptame posėdyje, kuriame dalyvavo Erdmonas Simonaitis ir slaptų šaulių vadas Klaipėdoje Brūvelaitis, Simonaitis įrodinėjo, kad sukilimą turi ruošti nepriklausoma Lietuva, dėlto, kad:

1. Vieni Klaipėdos krašto lietuviai nepajėgūs suorganizuoti.
2. Neatsirastų pakankamas kiekis savanorių, kurie norėtų ginkluoti kautis.
3. Sukilimui neturima ginklų.
4. Ruošiantis Klaipėdos krašte sukilimui, tuč tuojau jis būtų susektas ir nuslopintas, dar prieš patį sukilimą.
5. Vietiniai gyventojai gali sukilimą tik moraliai palaikyti, susiorganizuodami į viešas grupes.
6. Iš vietinių gyventojų galima suorganizuo-

ti sukilimo vadovybę.

Politinį vyriausią organą, pasivadinusį — Vyr. Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetu, Direktorią, ir daugybę visame krašte gelbėjimo skyrių, įsteigė labai lengvai, anot Mantauto — jie padengė visą kraštą. Tačiau, žinome, kaip aiškiausiai dalyką, kad ginkluotų sukilėlių klaipėdiečių buvo nedaug. Jie nesudarė nei šimto. Ginklų į rankas paprastai ima ir stoja į sukilėlių eiles idealistai, be jokių išskaičiavimų. Jų Klaipėdos krašte, materializmu pagrįstame, buvo labai mažai. Idealistus išaugina šeimos, padedant mokyklai ir religijai. Mokytojai ir religijos vadovai iš tos pat visuomenės, kuri tiesiog persisunkusi iki pat gelmių materializmu, negali išauginti idealistų nei kunigų nei mokytojų. Vyr. komitete ir skyrių komitetuose, iš nepriklausomos Lietuvos, niekas nedalyvavo. Niekur gyventojai neišėjo su ginklais prieš sukilėlius. Tos visos grupuotės, anot Simonaičio, moraliai rėmė sukilimą, tuo pačiu dalyvavo sukilime ir *tas sukilimas buvo Klaipėdos krašto gyventojų sukilimas*, paremtas ginkluotų savanorių iš Lietuvos, jo visi vadovai buvo klaipėdiečiai, išskyrus ginkluotus sukilėlius ir atvykusius iš Lietuvos ginkluotus savanorius.

KIENO NUOPELNAI SUKILIME?

Žinome, kad sukilimą suorganizavo Lietuvos Šaulių S-gos vadovybė, turėdama ankštą ryšį su Klaipėdos krašto lietuvių veikėjais, Simonaičiu ir Brūvelaičiu. Šaulių S-gos pirmininkas prof. Krėvė-Mickevičius, tvirtu pasirįžimu ir sunkiu darbu, nugalėjo visus sunkumus ir sukilimą įvykdė. Sukilimui Klaipėdos krašte buvo pasiruošta pagal Vlado Pūtvio (Putvinskio), Simonaičio ir Brūvelaičio išdirbtą planą. Pūtviui susirgus, jo pareigas Klaipėdos krašte perėmė Aleksandras Mantautas (Marcinkevičius), šio žmogaus yra labai dideli nuopelnai sukilimo paruošime. Neužginčijami nuopelnai yra vyr. sukilimo vado J. Budrio, Kalmanto ir kitų sukilimo karinių dalinių vadų.

Lietuvos kariuomenei duoti nuopelnus sukilimo suorganizavime ir paskui jo įvykdyme, nėra jokio pagrindo. Ji nedalyvavo. Dalyvavo tik savanoriai, laisva valia ir niekam neįsakius. Iš Karo mokyklos dalyvavo, pagal gen. Dirmanto kalbą, pasakytą 1964 metais, prie karsto velionio plk. Jono Budrio, dvi kuopos, bet tai buvo savanoriai, paleisti atostogų su dalimi savų karininkų, jų tarpe ir mano, Karo mokykloje, ginklų lektorius lt. Tapulionis. Su dideliu apgailėstaviu reikalinga pasakyti, kad iš kariuomenės buvo per mažas savanorių skaičius, su kariūnais tik apie trys kuopos, beveik pusė visų savano-

rių buvo moksleiviai ir ūkininkaičiai, labai menkai paruošti. Nežinau, kas kaltas, dėl tokio menko skaičiaus. Šaulių savanorių tarnavusių kariuomenėje irgi buvo mažai. Vyr. vado teigimu, paruoštų kautynėms buvo maždaug tik apie trys su puse kuopos, įskaitant šaulius savanorius ir atvykusius iš kariuomenės savanorius. Gerai, kad gudrūs buvo vadai ir privertė kapituliuoti gerai ginkluotus prancūzus su savanoriais, pagalbinės policijos vokiečiais. (Karys, 1964 m. nr. 8 ir 1959 m. nr. 6). Pagal Budrį, viso jo žinioje buvo 680 žmonių.

Po sukilimo ats. mjr. Budrys buvo pakeltas į pulkininko laipsnį ir apdovanotas Vyčio Kryžium su kardais.

AR KADRO KARININKAI BUVO SUŠAUKTI MIN. MJR. SLIŽIO, PASKIRIANT VADĄ?

Atrodo, kad laikas ir amžius padarė įtakos E. Galvanauskui ir jis sumaišė atsargos karininkų atsisakymus sukilimui vadovauti su kadro karininkų. Šaulių Sąjunga pati ieškojo to vado, net iki pat Naujųjų Metų (1923 m.). Palovinskas grįžo į Kauną iš Klaipėdos jau kaip sukilimo vadas, tai kada galėjo tai atlikti min. Sližys? Matyt, Galvanauskas buvo piktas ant kadro karininkų ir kariuomenės vadovybės, kad jis taip rašo:

Anuometinis mūsų karininkų atsisakymas atlikti šį uždavinį, man padarė slegiantį įspūdį. Atsisakymo priežasčių buvo ne viena. Jau anais laikais mūsų karininkijos dalis įsitraukė į politiką. Kita dalis buvo partijų globojama, remiama, į generolus keliami... Vėliau įvykę sukilimai ir valstybės kritišku metu mūsų karinės vadovybės svyravimas kraštą ginti, parodė karinės vadovybės tikrąjį veidą, kurį čia aptarti aš ne laikau savo uždaviniu.

Be to, Galvanauskas rašo, lyg ir prisipažindamas savo netvirtumu.

Karo ir pokario laikais aš telieku su savo atminim, kurią laikas pamažu dildo ir jos derlių mažina. Karštame ir drėgname klimate, nuo kasdieninės duonos likusiomis valandomis, *bandau atkurti bent siaurą ruožą tikrovės, liudyti ateičiai.*

Gaila, bet Galvanauskui nepavyko, min. Sližiui tokio kadro karininkų susirinkimo nereikėjo šaukti, nes ats. karininkai ne jo žinioje buvo, o kadro karininkų Šaulių S-ga nepageidavo, bijojo valstybinių komplikacijų. Taip pat nieko neparašyta apie prof Krėvės susitikimą su Vokietijos kariuomenės vadu, nupirkimą naujų tūlaičių ginklų ir sumokėjimą už juos iš ministerio pirmininko slapto fondo, tas viskas parodo, kad atmintis buvo labai sušlubavusi.

KAS ĮVYKDE SUKILIMĄ IR KAS JAV VADOVAVO?

Paskaitos pabaigoje pabrėžiu, Klaipėdos krašto sukilimą 1923 metais sausio mėn. nuo 10 dienos iki 15 dienos įvykdė Vyr. Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas, to krašto savanoriai, ginkluoti sukilėliai ir nepriklausomos Lietuvos savanoriai, ginkluoti sukilėliai visokiausių profesijų iš visuomenės ir įvairiausių organizacijų, įskaitant ir ginkluotąją organizaciją — kariuomenę, taip pat ir Šaulių S-gą; kariuomenės savanoriai iš visų organizacijų, savo skaičiumi ir kvalifikacijomis, dominavo. *Lietuvos kariuomenė ir Šaulių S-ga formaliai sukilime nedalyvavo.* Tuo net vėliau nekaltino ir santarvininkai, reikalaudami Lietuvos vyriausybę užkirsti kelią savanoriams perėti į Klaipėdos kraštą, bet ne kariuomenei, ar šauliams.

Sukilimui Klaipėdos krašte vadovavo Vyr. Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas ir iš ginkluotų savanorių sudarytas Vyr. Sukilimo Štabas. Šitam štabui ir visiems sukilėliams vadovavo ats. karininkas Vyr. Sukilimo vadas, paprašytas ir susitarus Šaulių S-gos vadovybei su Vyr. Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetu, vyriausybei pritarus.

Sukilimo paruošimu, ginkluotais savanoriais, jų pristatymu į Klaipėdos kraštą ir ginklais rūpinosi Šaulių S-gos prezidentas, turėdamas tam rūši su Vyr. Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetu.

Lietuvos vyriausybės nuopelnai yra labai dideli. Min. pirm. Galvanausko dėka buvo sudarytos sąlygos, kad galėjo stoti savanoriais visų laipsnių kariai, formaliai toki buvo paleidžiami neva atostogų.

PABAIGA

Nežiūrint iš kokio taško mes žiūrėsime į Ernestą Galvanauską, jis buvo patriotas, gudrus ir geras diplomatas, apsukrus valstybininkas.

Baigsiu paskaitą jo atsiminimų ištrauka.

Anuometinės kartos vaisiais naudosis ateisiančios... Kokia bebūtų Europos sąranga, į kokius rėmus Lietuva bepatektų, lietuvių tautos pareiga kovoti už lietuviškas žemes, nes jų ir savosios tautos apjungty glūdi galia ne tik išlikti, bet ir iškilti.

Reikia pripažinti, kad Klaipėdos krašto išvadavimas ir prijungimas prie Lietuvos, buvo pats didžiausias ir svarbiausias nepriklausomos Lietuvos istorinis darbas.

Ruošiant šią paskaitą naudotasi:

1. Ernesto Galvanausko atsiminimai spausdinti dienraštyje "Draugas".
2. "Nepriklausomai Lietuvai", Šaulių S-gos leidinys, 1965.
3. Dr. V. Daugirdaitės-Sruogienės "Lietuvos Istorija",

DAUMANTAS

ALGIRDAS BUDRECKIS

Vienas Mindaugo žymių karvedžių buvo Daumantas, Nalšėnų kunigaikštis. Nemaža rusų metraščių (letopis) aprašo jo žygius.¹ Pagal senąją tradiciją, jisai buvo Gerimanto sūnus ir Šventaragio vaikaitis. Pirmą kartą jis yra minimas Gustino metraštyje.² Ten pažymėta, kad 1236 m. lietuviai, kuriems vadovavo kunigaikštis Daumantas, ir jotvingiai, Valuinės Danieliaus paskatinti, užpuolė Mozūrų kunigaikščio Konrado žemes. Tada Daumantas galėjo būti dar labai jaunas.

Jo valdoma sritis Nalšėnai (Nalsen) ar Nalšia turėjo būti netoli nuo pietų Livonijos sienos. Taigi Nalšėnai buvo siaurės rytų aukštaičių žemėje, kairiajame Šventosios upės krante. Volteris ir Paszkiewicz Nalšėnus nustato Tauragnų, Utenos, Balninkų, Šešuolių, Videniškių, Giedraičių ir Dubingių sričių ribose.³ Prie savo 1959 m. veikalų, *Obrazovanie litovskogo gosudarstva*, žemėlapyje, V. T. Pašuta klaidingai nukelia Nalšią į Vilniaus pietryčius (žr. "Zemli i naselennye punkty Drevnej Litvy v XIII-XIV vv.").

Toliau Daumantą sutinkame 1250 m. kada Livonijos ordino magistras Andrius von Stirlandas apiplėšė Nalšėnus (*terra Nalsen*), žygiuodamas prieš Mindaugą.⁴ Surinkęs savo pulkus ir užsidaręs Vorūtos pilyje, DLK Mindaugas liepė savo svainiui Daumantui pulti kalavijuočius.⁵ Daumantas vykdė Mindaugo įsakus. Matyti, kad kovodamas prieš rusinus ir jotvingius sukilėlius, jis buvo stipri Mindaugo parama.

Šaltiniai vėl tyli iki lemtingų Lietuvos istorijoje 1263 metų. Lietuvos metraštinis (Bychovo kronika) rašo⁶:

Tuo laiku mirė kunigaikštienė Mindaugienė, ir tas pradėjo jos gedėti. O jos sesuo buvo ištekęs už Daumanto, už Nalšios kunigaikščio. Ir Mindaugas pasiuntė kvieslius į Nalšią pas savo svainę, tardamas: "Numirė tavo sesuo, atvažiuok savo sesers apraudoti".

1956 m. leidinys.

4. Jono Budrio "Konr-Zvalgyba Lietuvoje", išleista 1967 m.

5. "Kario" žurnalas. 1956 m. nr. 6 ir 1964 m. nr. 8.

6. "Lietuvių Enciklopedija" III tomas ir XII tomas.

7. A. Šapoka "Lietuvos Istorija", 1950 m. išleista Fellbache.

8. "Studentų Žodis", 1943 m. nr. 3.

9. 1978 m. sausio mėn. 17, 18 ir 19 dienų dienraščio "Draugas" nr. nr. 13, 14 ir 15, Prano Nenortos straipsnis: "Sukilimas ar drąsus žygis".

10. Privatūs laišakai.

O kai ji atvažiavo gedėti, Mindaugas užsimanė vesti savo svainę. Ir ėmė jai kalbėti: "Tavo sesuo mirė, o tu mirė man tave vesti.⁷ Sakė, kad kita vaikų neskriaustų". Ir vedė ją. O Daumantas, tai užgirdęs, labai susikrimto ir pradėjo galvoti, kaip Mindaugą nužudyti, bet negalėjo, nes menka buvo jo jėga, o Mindaugo — galybė. Ir Daumantas ieškojo su kuo jam susidėti ir Mindaugą nužudyti. Susirado Treniotą, Mindaugo seserėną, ir su juo sumanė nužudyti Mindaugą. O Treniota tuomet buvo Žemaičiuose.

Simanas Daukantas šitaip atpasakojo Mindaugo geislių nediskretumą ir to pasekmes⁸:

Jog tuo laiku buvo nustipusi karalienė Marta, į kurios būdinę daugybę diduomenės Lietuvos ir Žiaimaiczių susirinko ir palaidojo ją pagal ukės dabą su didele iškilme. Tarp kitų svečių buvęs tenai Daumantas su žmona, seseria nabasztininkės, kurią tenai Mindovė taip pamėgęs, jog geisdamas ją už žmoną sau paskirti, buk nebedavęs jos daugiau Daumantui, kursai tuomi budamas abidytu ir negaudamas teisybės, buk susitaręs su Treineicziu, Žiaimaiczių kunigaikščiu, ir Tautvila, Palacko kunigaikščiu, Mindovę nugaluoti.

Mindaugui pagrobus žmoną, Daumantas susimokė su Žemaičių kunigaikščiu Treniota, kuris buvo nusivylęs Mindaugo politika, ypač aisčių išvadavimo kovų atžvilgiu. Bet reikėjo laukti geros progos. Treniota slapta kėsinosi užimti karaliaus Mindaugo sostą.

Proga pasitaikė tais pat 1263 metais. Norėdamas sutrukdyti dviejų savo priešų vedybas, būtent, Briansko kunigaikščio Romano dukters su Valuinės Vasilkos sūnumi, Mindaugas išsiuntė didelę kariuomenę į Brianską. Žygiui turėjo vadovauti Daumantas.⁹ Apsimetęs ligoniu, rudenį Daumantas iš to žygio grįžo atgal. Esą, Daumantas pareiškęs bendrakariui, jotvingių raganiui Skomantui: "Stebuklingas ženklas neleidžia man vykti su jumis".¹⁰ Tuo tarpu namuose likęs Treniota jau buvo pasiruošęs smurto žygiui.

S. Daukantas rašo, jog "tuo pacziu buk buvęs patrakę Juodieji Gudai, Nadbrausdzių apygardoje, kurių drausti Mindovė išsiuntė patį Daumantą, kursai susižinojęs su Treineicziu, nėjo trakuojančių ramdyti, bet pakukuliavęs savo kareivius atėjo pas Gradną (Gardiną — A.B.), kur Mindovė abaže gulėjo, ketėdamas į lenkus traukti, sakydamas sargtei einąs su Mindove pasiteirauti, bet įlindęs į lapinę naktovidžiu patį Mindovę su sūnumi Rukliu ir Rupiku nugalavo... bet vokiečiai tos notės išgalį neminavoja, sakydami, tik tai, jog Treineitis buk uszmuszęs Mindovę".¹¹

Matomai ilgai buvo išlikusi tradicija, kad Mindaugas buvęs nužudytas arti Lietuvos-Latvijos sienos Aglonoje (į siaurės rytus nuo Daugpilio). Ten dar XVII a. turėjo būti marmurinė

lenta su Mindaugo antkapiu.¹² Dr. Jonas Šliūpas šitaip atpasakojo Mindaugo žudynes¹³:

Rudenį 1263 m. karalius medžiojo pusčiose Žiemgalių ir Lietuvos, link Dauguvos traukiančiose. Suokalbininkai po vada Tranaičio ir Daumanto užgulė 12 rugsėjo nakties gudume ant karališko šėtro, ir nugalabyjo karalių su jo dvejetu sunu: Ruklu (Heinriku) ir Rėpiku arba Gerstučiu (Andrium). Ostap Konstantinavyčius, artimas pavierytinis karaliaus, pabėgęs bajoras iš Riazaniaus, užvedė užmušėjus ant savo valdy-miero, atiduodamas į rankas žmogžudžių. Kūnas užmušto karaliaus tapė palaidotas Eglionoje, padauguvė-je turbūt netolymais vietos, kur tapė nugalabytas.

Reiškia, Treniota ir Daumantas ūmai, rusino bajoro padedami, užklupo karališkąją medžioklės stovyklą ir nužudė Mindaugą su sūnumis Rukliu ir Rupeikiu. Vienas tų Mindaugaičių, be abejo, buvo sosto įpėdinis.

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio sostą tuojau pagrobė Treniota. Nežinia, ką gavo Daumantas už dalyvavimą tame pasikėsinyje. Težinome, kad Daumantas sėdėjo savo Utenoje ir pasiliko sritiniu Nalšėnų kunigaikščiu. Pasirodė, jog jis buvo per galingas, kad jį nuverstų Treniota, kaip buvo padaręs su Tautvilu.

Treniota neilgai valdęs buvo 1264 m. nužudytas. Kilo naminis karas. Lietuvos kunigaikščiai ir bajorai suskilo į dvi stovyklas: mindaugininkus ir jo priešus. Sužinojęs apie tą padėtį, su rusinų kariuomenės pagalba, iš Pinsko į Naugarduką grįžo Vaišvilkas Mindaugaitis. Prie jo šliejosi likę Lietuvos krikščionys bajorai ir kiti Mindaugo šalininkai. Ipatyjevo metraštis mini du jo opozicijos lizdus: Deltuvą (Ukmergės sritis) ir Nalšėnus.¹⁴ Susilaukęs Švarmo valuiniečių kariunos, Vaišvilkas traukė prieš tuos opozicijos lizdus. Jis ėmė vieną pilį po kitos.

Vaišvilkas buvo paskelbtas didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu Kernavėje. Mindaugo priešai pasijuto pavojuje; vieni buvo nužudyti, kiti turėjo bėgti. Anot Šliūpo, Vaišvilkas "tuojau ėmė smaugti lietuviškąją gaivalą: ant kartuvių liejosi kraujas užmušėjų Mindovės, užgrobėjų jo turtų, šalininkų pagonystės. Daugelis lietuvių turėjo bėgti iš tėvynės... Tokiu būdu senoji lietuvių aristokratija tapė sutraiškyta ir pilningai palaužta."¹⁵

"Senoji lietuvių aristokratija" arba vietinė diduomenė ieškojo išsigelbėjimo užsienyje. Nalšėnų Suksė pabėgo į Rygą.¹⁶ Tautvilo sūnus pabėgo "su savo vyrais", su "savo kiemu".¹⁷ Tuo pačiu laiku (1265 m.) rusų metraščiai kalba apie 300 lietuvių, kurie su savo šeimomis atbėgo į Pskovą ir čia priėmė krikštą.¹⁸

Daumantas dar kurį laiką jautėsi savo srities pilyje saugus, nes Vaišvilkas vienas pats

Skulptūrinė grupė Naugardo paminkle. Iš k. Daumantas, Aleks. Nevskis, Dimitras Dunojietis ir Kęstutis. Klūpo Tverės Mykolas.

dar buvo per silpnas prieš Daumantą ir laukė pagalbos iš Valuinės. Svainiui Vaišvilkiui į pagalbą, po savo tėvo Daniliaus mirties (1266 m.), atvyko pats Švarnas. Tada, jungtinėmis jėgomis, Vaišvilkas ir Švarnas išsirengė prieš Nalšėnų kunigaikštį. Bijodamas pakliūti į Vaišvilko rankas ir Daumantas turėjo 1266 m. bėgti. Keista, kad pagrindinis tų laikų šaltinis, Ipatyjevo metraštis, apie Daumanto išbėgimą neužsimena.

Visvien, kiti rusų metraščiai mini, jog 1266 m. Daumantas su savo šeima ir palyda atbėgo į Pskovą.¹⁹

Daumanto išbėgimas paženklino Lietuvos sritinių valdovų-kunigaikščių valdžios galą. Po to, išskiriant savarankiškus žemaičius, likę kunigaikščiai priklausė nuo didžiojo kunigaikščio malonės. Nors Vaišvilkas ir po jo Švarnas buvo nudėti, tačiau, nuo Traidenio laikų vyriausia Lietuvos valdžia jau buvo didžiojo kunigaikščio rankose.

1266 m. užsibaigė Daumanto "lietuviškosios

veiklos" laikotarpis. Galima daryti išvadas, jog jisai buvęs galingas Rytų Aukštaičių kunigaikštis. Iš pradžių jis bendradarbiavęs su Mindaugu, kaip karvedys, buvo vedęs Mortos Mindaugienės seserį. Kai Mindaugas pagrobė jo žmoną, jisai susimokė su kitu pagonybės šulu, su Treniota, prieš krikščioniškąjį karalių. Jis sugebėjo išsilaikyti savo valdoje, net ir po to, kai Treniota vienas paėmė valdžią Lietuvoje į savo rankas.

1266 m. Daumantas išbėgo į Pskovą su savo patikėtiniais vyčiais-kariais. Nėra abejonės, jog tie 300 bajorų, kurie išbėgo į Pskovą buvo Daumanto palydos (družinos) karžygiai. Rusų tarpe jis suvaidino svarbų istorinį vaidmenį ir net pakilo į stačiatikių šventuosius.

Naugardo ir Pskovo metraščiai, rašydami plačiai apie Daumantą, nepaduoda jo bėgimo priežasčių. Bet jo išbėgimas yra žymimas 1266 m. Rusų metraščiai rašo, kad jis atvyko su savo palydovais, kad jis su visa šeima ir savo bajorais priėmė krikštą. Jis buvo pakrikštytas Timotejaus vardu, tačiau to vardo metraštininkai nevartojo, jį ir toliau vadino: Dovmont, Domont, Domanth. Pskovą tada valdė Naugardo kunigaikščio Jaroslavo sūnus Sviatoslavas. Pamačiusi Daumanto asmenyje didelį karo vyrą, Pskovo viečė ar taryba išrinko jį savo kunigaikščiu.

Norėdamas atkeršyti už skriaudas, Daumantas dar tais pačiais 1266 metais su savo lietuvių palyda ir su pskovėnais išsirengė žygiui į Lietuvą.²⁰ Anot Sofijos metraščio, Daumantas užėmė visą savo tėviškę ir paėmė į nelaisvę kunigaikščio Gerdenio žmoną su dviem jo sūnumis.

Tada Daumantas nusiaubė Breslaujos ir Dusetos²¹ apylinkes, kurias valdė Gerdenis, Daviliaus sūnus. Surinkęs daug grobio ir perėjęs atgal Dauguvą, sustojo pakeliui miške netoli upės, ant jos krantų ir saugodamasis persekiojimo, išstatė sargybas. Iš 360 vyrų joties, Daumantas išsiuntė 200 su grobiu į Pskovą, o kita pusė pasiliko laukdama persekiotojų. Tuo tarpu su keliais kitais kunigaikščiais grįžęs namo Gerdenis rado savo namus išplėštus, šeimą išvestą, žemes nuteriotas. Surinkęs 700 ginkluotų vyrų, lydintas kitų kunigaikščių, Gotarto, Lumbiejaus ir Lugalilos, jis išvyko ieškoti Daumanto. Perėjus jam toje pačioje brastoje Dauguvą, Daumanto žvalgai pranešė apie didelę kariuomenę. Su savo 180 vyrų²² puolęs tuos 700 Gerdenio lietuvių, Daumantas juos visiškai sumušė 1266 m. birželio 18 d. (Šv. Leontiejaus diena). Kautynėse krito Gotartas ir daug kitų, dalis nuskendo Dauguvoje, o Ger-

denis su mažais likučiais grįžo namo.²³ Gerdenienė, Daumanto teta, buvo apkrikštyta Eupraksijos vardu.²⁴ Vienas paimtų Gerdenio sūnų, Andrius, 1289 tapo Tverės stačiatikių vyskupu.²⁵

Nėra aišku, kodėl Daumantas pirmiausia keršijo Gerdeniui. Šis su Daumantu buvęs giminės: Gerdenis buvo jo tetėnas. Matyt, kad Gerdenis buvo Mindaugo šalininkas ir palaikė Vaišvilką, kuris jam pavedė valdyti Našėnus. Be to, jiedu kaip seni kaimynai, galėjo turėti dar nesuvestų sąsakaių.

Dėl pskovėnų savarankiško išrinkimo Daumanto kunigaikščiu, 1267 m. Naugardo kunigaikštis Jaroslavas Jaroslavitis ėmė reikšti nepasitenkinimo ir norėjo Daumantą išvaryti, nes jo sūnaus Sviatoslavo būklė Pskove pasidarė netikra. Tačiau, prie atviro karo tarp Naugardo ir Pskovo nepriėjo. Naugardėnai atsisakė savo išrinktą kunigaikštį remti, ir jis buvo priverstas paleisti savo kariuomenę.²⁶

1267 m. Daumantas vedė Aleksandro Nevskio sūnaus Dimitro dukterį Mariją ir tuo būdu susigiminiavo su Riurikaičiais.²⁷ Kaip ir daugelis atsivertėlių, Daumantas tapo karštas pravoslavas. Nuo pat savo išrinkimo kunigaikščiu, Daumantas stengėsi atsidėti Pskovo respublikai. Jis apjuosė Pskovo pilį akmens mūrais, kurie iki šiol vadinami "Daumanto sienomis".

Dar porą kartų Daumantas puolė Gerdenio žemes. 1266-1267 m. žiemą jis suruošė žygį su pskovėnais ir naugardėnais ir sudavė priešui didelį smūgį.²⁸ Savo ruožtu, Gerdenis veikdamas prieš Daumantą buvo užmezgęs artimus ryšius su Naugardo Jaroslavu ir su Tverės kunigaikščiu. 1267 m. žiemą Gerdenis žuvo kautynėse su Daumantu.²⁹

1267 m. naugardėnai drauge su pskovėnais suorganizavo žygį, kuriam vadovavo Daumantas. Pakeliui kilo ginčai, kur toliau žygiuoti. Vieni, Daumanto, raginami, norėjo daryti žygį į Lietuvą ar į Polocką. Naugardėnai, drauge su Dimitru Aleksandrovičiumi, kvietė Daumantą į pagalbą prieš kalavijuočius. Tačiau, Livonijos miestai (Ryga ir Tartu) tuojau padarė taiką su Naugardu.

Tada, 1268 m. sausio-vasario mėn. Daumantas su visa kariuomene nuėjo į šiaurės Estiją. Nuteriojęs pakeliui estus, palei upę Kelogą, netoli Rokoboro (prie Vesenbergo) sutiko Livonijos magistro kariuomenę, kuri 1268 m. vasario 18 d. kruvinose kautynėse buvo sumušta. Prie laimėjimo daug prisidėjo pats Daumantas, energingai kovodamas su pskovėnais dešiniajame sparne.³⁰ Naugardėnai tuoj pasitraukė, o Daumantas dar nuteriojo pajūrį ir Virlandą ir su dideliu

grobiu grįžo į Pskovą.³¹

Keršydami, kalavijuočiai 1269 m. suorganizavo didelį žygį, apgulė Pskovą, bet po 10 dienų pasitraukė. Kautynėse Daumantas sužeidė patį magistrą. Atėję naugardėnai padarė su vokiečiais taiką, kuri truko tik dvejus metus. Tarp Pskovo ir Naugardo ryšiai tvirtėjo.

Bet 1270 m. Jaroslavas, nemėgdamas Daumanto, dar kartą bandęs pasodinti Pskove kažkokį lietuvių Aigustą, bet pskovėnai vėl grąžino Daumantą savo kunigaikščiu.

Tuo tarpu, kalavijuočiai 1271 m., slapta laivais atvykę, puolė kelis Pskovo pasienio kaimus. Tik su 60 pskovėnų, penkiais laiveliais, pats Daumantas puolė prieš kariauną. 1271 m. balandžio 23 d., maldaudamas Šv. kankinio Jurgio paramos, nepaisydamas jog prieš buvo 800 karių, Daumantas jiems sudavė didelį smūgį ant upės Miropovnos. Du vokiečių laivai bandė sprukti ant salos (beža na ostrov). Tada Daumantas padegė žolę (on že povele ostrov zažešči). Vieni kalavijuočiai žuvo ugnyje, kiti nuskendo, tretii buvo iškapoti.³²

Livonijos magistras dar kartą 1272 m. surinko didelę kariuomenę ir žygiavo prieš Pskovą. Vokiečiai laivais ir valtimis atvyko prie Pskovo, sausuma pasiuntė raitelius. Magistras norėjęs paimiti Pskovą, sudeginti Šv. Trejybės cerkvę, žmones kardu išskersti ir patį kunigaikštį Daumantą gyvą paimti. Gintis Daumantas sušaukė daug paprastų žmonių, o į Naugardą išsiuntė prašyti pagalbos. Pasimeldęs, net nelaukdamas naugardėnų pagalbos, Daumantas puolė vokiečius ir 1272 m. birželio 8 d. sumušė ordino kariuomenę. Daumantas paėmė patį magistrą ir daug priešų į nelaisvę.³³

Po to, dar tais pat 1272 m., Daumantas užpuolė Estiją ir daug grobio paėmė.³⁴ Ordinas nebedrįso daugiau Pskovo puldinėti, ir likusius 27 Daumanto valdymo metus Pskove buvo taika. Jo garbė, kaip karo vado, sulaukė ne tik vokiečių, bet ir lietuvių puldinėjimus.³⁵

Ir naugardėnuose Daumantas įgijo palankumo. Naugardui sutikus, didysis kunigaikštis Dimitras Aleksandrovičius 1279 m. pastatė pilį Koprijoje ir pasodino ten savo vyrus. Vėliau, kilus nesutarimams su Naugardu, Dimitras bandė pasiekti tą tvirtovę, bet Naugardas, pagrobęs jo dukteris ir bajorus, pareikalavo palikti Kopriją. Tada įsikūso Daumantas. Atsidėkodamas už pagalbą, jis 1282 m. sausio mėn. padėjo savo uošviui Dimitrui nuvaryti nuo didžiojo kunigaikščio sosto jaunesnį brolių Andrių ir užėmė Naugardui (Dimitrui) Ladogos sritį ir Kopriją.³⁶

Po to rusų metraščiai ištisus 17 metų Daumanto nemini. Daumanto valdymo metu Pskovo žemė, nors sujungta federacijos ryšiais su Naugardu, pasidarė savarankiškesnė. Apsaugoti Pskovą nuo netikėtų puolimų, jis apvedė pilį naujais akmens mūrais. Rusų metraščiai rašo, kad jis buvęs religingas, padėjęs vargšams, neleidęs skriausti silpnųjų, išmintingai teisęs ir pasižymėjęs rūpesčiais dėl pskovėnų gerovės.³⁷

1299 m. pavasarį³⁸ vokiečiai vėl atėjo ligi Pskovo. Jie buvo užėmę net patį miestą ir išskerdė daug gyventojų. Tada jie apgulė ir Pskovo pilį. Bet Daumantas, nepaisydamas savo senyvo amžiaus, puolė vokiečius ir upės Velikaja krante juos įveikė. Prasidėjo skerdynės. Daug vokiečių buvo paimta nelaisvėn.³⁹

Po to žygio Daumantas mirė.⁴⁰ Sakoma, kad jis užsikrėtęs maru besėlpadamas vargšus. Daumantas mirė 1299 m. gegužės 20 d. ir buvo palaidotas Šv. Trejybės cerkvėje.

Jo karda, kaip miesto paladiumą, pskovėnai prijuosdavo naujiems išrinktiems kunigaikščiams jų vainikavimo metu. Daumanto karde buvo įrašas: "Česti mojei neotdam jesi nikomu" (Savo karnio niekam neatiduodu). Už nuopelnus šiaurės rusams Stačiatikių Bažnyčia paskelbė Daumantą šventuoju.

Išnašos

1. Pateikiamas metraščių sąrašas su santrumpomis, kurios vietos taupymui bus naudojamos šiame straipsnyje. Romėnų numeriais žymimi *Polnoe Sobranie Russkich Letopisei* (PSRL) tomai. Paprastais numeriais žymimi keltieji metraščiai, būtent: Gustinskaja letopisė II, 1843 — Gust. II; Ipatjevskaja letopisė, II, 1908 — Ipat. II; Novgorodskaja 1, 2, 3, III, 1841 — Nov. 1, 2, 3, III; Sofijskaja 1 letopisė, V, 1851 — Sof. 1, V; Patriaršaja letopisė X, 1885, Pat. X; Levovskaja letopisė, XX, 1910 — Levov. XX; Ermolinskaja letopisė, XXII, 1910 — Ermol. XXII; Pskovskaja 1 letopisė, IV, 1848 — Pskov 1, IV; Pskovskaja 2 letopisė, V, 1851 — Pskov. 2, V; Voskresenskaja letopisė, VII, 1856 — Voskr. VII; Rogožkii letopisė, XV, 1, 1922 — Rogož. XV; Novgorodskaja 4 letopisė, IV 1, 1915 — Novgor. 4, IV; Novgorodskaja 5 letopisė, IV 2, 1917 — Novgor. 5 IV; Tipografskii letopiseč, XXIV, 1921 — Tipogr. XXIV; Simeonovskaja letopisė, XVIII, 1913 — Simeon. XVII; Bychovskaja letopisė, XVII, 1907 — Buchov. XVII; Tverskaja letopisė, XV, 1863 — Tversk. XV; Mazurinskij letopiseč, XXII, 1968 — Mazur. XXXI; Chronika Bychovca, XXXII, 1975 — Chron. Bych. XXXII.

2. Gust. II, p. 338.

3. E. A. Volter, "Gde škatės zemlju Nalšanskuju Ipatjevskoj letopisi", *Žurnal Ministerstva Narodnogo Prosvėščeniija*, 1900, Nr. 5, pp. 195-201. Henryk Pasz-

kiewicz, *Jagiellonowie a Moskwa*, I, Varšuva, 1933.

4. L. Meyer, *Livlaendische Reimchronik*, 1876, pp. 75-77.

5. Ipat. II, p. 818; "Mindowh že sobrasia bi, y wmysliw že sebi ne bitysia z nimi polkom, o wynide wo hrad imenem Voruta i wyslal / szuryna swojeho..." Chron. Bych., p. 133.

6. Rimantas Jasas, *Lietuvos metraštis*, Vilnius, 1971, pp. 57-58. Taip pat žr. Ipat. II, pp. 859-860.

7. "Sestra tvoja a moja žona umerla, i prosila mene, abym tebe vžjal sobe za žona na ejo mestce." Chron. Bych. XXXII, p. 28.

8. Simanas Daukantas, *Lietuvos istorija*, kninga I, Plymouth, Pa., 1893, p. 366.

9. Ipat. II, p. 860, 862.

10. *Ibid.*, p. 860; "Žynys man neleido su jumis žygiuoti." Jasas, *Lietuvos metraštis*, p. 58.

11. Daukantas, p. 366.

12. Zenonas Ivinskis, *Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo Mirties*, Roma, 1978, p. 195.

13. Jonas Šliūpas, *Lietuvių tauta senovėje ir šiandien*, tomas II, Plymouth, Pa., 1905, p. 104.

14. Ipat., II, 863.

15. Šliūpas, p. 109.

16. E. A. Volter, p. 197.

17. Novgor. I, III, p. 84.

18. Ten pat, p. 85; Henryk Paszkiewicz, *Regesta Lithuaniae*, t. I, Varšuva, 1930, pp. 446-447; Novgor. III, 58; Sof. IV, 192; Patr. X, 144; Lėvovs. XX, 165; Ermol. XXIII, 86.

19. Pskov., I, IV, 180; Pskov. 2, V, 6, 10; Voskres. VII, 165; Rogož, XV, 33 (sako, įvyko 1264); Novgor. I, III, 58; Novgor. 4, IV(1), 235; Novgor. 5 IV(2), 224; Sof. IV, 192; Patr. X, 145; Lėvov. XX, 165; Ermol. XXIII, 86; Tipogr. XXIV, 99 (sako, kad 1266 m.); Gust. II, 345 (sako, kad 1276 m.); F. I. Kalikin, "Žitie knjazja Dovmonta — srednjaja redakcija", N. Serebrjanskij, psl. 272-276.

20. Daukantas rašo: "1266 m. lietuviai nebuvo laimingesni ir antroje pusėje. Išzeiviai Lietuvos, kurie nuo Vasilko (Vaišvilko —A.B.) buvo išsidanginę į Gudus, kuriems gerindamiesi, nevien į jų tikyba persikriksztijo, bet tuojau pradėjo Lietuvą terioti, nemindami, jog tenai buvo gimę ir augę, jog tenai kaulai garbingųjų boczių praboczių kapuose gulėjo; nieksai jų szirdies nebgalėjo sugraudenti; kur užėjo ten ugnia ir kardu verkiama dieną darė, tarp kurių Daumantas, Pleskavos kuningaiksztis, savo rustybe ir nedyrybe atsiženklino, kursai persikrisztijęs į gudų tikyba, puolė tuojau Lietuvą terioti. Ta digstė, kad lietuviai žia maicziai vieni Parusnėje, kaip dabar minavojau, kiti žiamgaliuose su meldžionimis vokiečiais kariavo ir nudeginę apygardos Braslavos (Breslaujos — A.B.) grįžo namo..." Daukantas, p. 372. plg. N. Karamzin, *Istorija gosudarstva rossijskago*, IV tomas, kng. 2 (Sanktpe-terburgas, 1830), p. 83.

21. Šliūpas, p. 109.

22. Nikono metraštis rašo: "On že reče družine svoej: Se predližit̃ namb smerts I živots, potjagnemb

mužeski za Svjatuju Troicu, i za Svjatyja Cerkvi i za veru christianskiju Bože. Sbnimb oslalosja družiny točnoju 90 čelovekb." Patr. X, 145.

23. Novgor. I, III, p. 59; Novgor. 4 IV(1), 235; Novgor. 5 IV(2), 224-225; Pskov. I IV, 180; Pskov. 2 V, 6; Sof. I V, 192; Lėvov. XX, 165; Ermol. XXIII, 86; Tipogr. XXIV, 99-100; Voskr. VII, 166 (sako 1265 m.).

24. "Knjahinju Erdenewnju poloni tetku swoju Eupraksiju". Pskov. 2, V, 6; N. G. Berezkov, *Chronologija russkogo letopisanija*, Maskva, 1963, 272.

25. Voskr. V, 165, 179, 253; Patr. X, 167; Si-meon. XVIII, 23, 82; Ermol. XXIII, 93; Sof. IV, 201 (sako 1290 m.).

26. "Rati knjazs veliki Jaroslav Jaroslavičs poide izb Volodimera so množestvomb voinstva v Novgorod, i chote iti na Pskov rateju na knjazja Domanta, novgorodcy že ne vohotėša togo; onb že vozvratijsja vspjate..." Patr. X, 145; Novgor. I, III, 59; Sof. I V, 193; Lėvov. XX, 165; Ermol. XXIII, 87; Voskr. VII, 167 (sako 1265 m.).

27. Patr. X, 145; Pskov. I IV, 181-182; Novgor. 4 IV(1), 238; Novgor. 5 IV(2), 227; Sof. I V, 195; Voskr. VII, 168; Ermol. XXIII, 87; Tipogr. XXIV, 100; Pskov. 2 V, 7.

28. Novgor. 4 IV(1), 236; Novgor. I III, 59 (na žima); Novgor. 5 IV(2), 225.

29. H. Paszkiewicz, *Regesta Lithuaniae*, p. 454.

30. Novgor. I III, 59-60; Novgor. I IV, 181; Sof. I, V, 194; Voskr. VII, 167-168; Patr. X, 146-147; Lėvov. XX, 166; Ermol. XXIII, 87; Pskov. 2 V, 7, 10; Tipogr. XXIV, 100. (Plg. Hermann de Wartberge *Chronicon Livoniae, Scriptores rerum prussicarum*, II, Leipcigas, 1863, p. 46.

31. "Knjazs Pskovskii Domontb ide rateju neprochodnymi puti na Virnemb, i plėni ichb, ido morja, i po morie povoeva, i vozbratijsja sb mnogi... mb polonomb Pskovb." Patr. X, 147; Pskov. I, IV, 181-182; Novgor. IV(2), 227; Sof. I V, 195; Voskr. VII, 168; Lėvov. XX, 166; Ermol. XXIII, 87; Tipogr. XXIV 100.

32. Pskov. 2 V, 7; Pskov. 2 V, 10; Mazur. XXXI, 76; Pskov. I IV, 182; Novgor. 4 IV(1), 241; Novgor. 5 IV(2), 229; Sof. I, V, 197; Voskr. VII, 171, 236; Lėvov. XX, 167; Ermol. XXIII, 89; Tipogr. XXIV, 101.

33. "I malu že vremeni minušu, master zemli Rižkie slyšav takove mužestvo knjazja Domanta i sovokupi množestvo voinstva i poide ko Pskovu v sile tjačce, v korablech i v lodijach i na konech (i) s poroki, chotja grad Pskov vžjati i dom Svjatyja Troicy pazoriti, ljudej pod meč pdkloniti, inych pleniti z ženami i z čady, i knjazja Domanta živa poimati. Domant že slyšav cija i všed v cerkovs živonažalėnyja Troica, i snem s sebjia mečs, položi pred altarem, / i pad moljašesja. Ihumen že pačerskii Isidor so vsem svjaščennym soborom vzemše mečs i prepojasavše ego i blagoslovivše otpustiša. On pze vo množestve revnosti mužestva svoego, ne doždavsja polkov novgorodckich, poide tokmo s malym voinstvom

KOVOSE DĖL ZARASŲ KRAŠTO

KAZYS ALIŠAUSKAS

(Atsiminimai)

Į Zarasų kraštą patekom 1919 m. liepos mėnesį. Baigęs Karo mokyklos I laidą, buvau paskirtas į 2 pėst. pulką, kuris tuo metu kariavo su bolševikais ir buvo užėmęs pozicijas abipus Aleksandravėlės bažnytkaimio. Dar tebevystant iš Obelių geležinkelio stoties į pulką pastebėjau šio krašto nepaprastą grožį: daug didesnių ir mažesnių ežerų, kalnai ir mažesni kalneliai apaugę medžiais, pievos ir derlingi laukai; nebėra smėlynų, kaip kad teko matyti Varėnos apylinkėje. Juo artyn keliavau link Dusėtų ir Zarasų, tuo gražiau buvo. Vieną gražų vaizdą pakeisdavo kitas dar gražesnis. Man, Sūduvos lygumų gyventojui, toks įvairumas teikė nepaprastai malonų vaizdą, gėrėjausi juo.

Atvykęs į pulką susipažinau su aplinka. Vietos gyventojai vien lietuviai, labai malonaus būdo, aukšti arba vidutinio ūgio, kresni, gražiai nuaugę, moterys gražios. Gyveno sodžiuose. Kai kur gyveno barzdoti rusai sentikiai — kolonistai, apgyvendinti šiame krašte vietoje ištremtų lietuvių į Rusiją po 1831 ir 1863 metų sukilimų. Visi lietuviai prijautė mums ir rėmė kuo galėdami. Blševikuojančių jų tarpe nebuvo, kurie bolševikavo pasitraukę su rusais, tokių buvo labai mažai, vos keletas asmenų. Rusai kolonistai buvo neutralūs, jie bijojo mūsų, pataikavo. Sulenkėjusių lietuvių buvo mažai, jie prijautė mums, nes lenkai tuo metu irgi kariavo su bolševikais. Žy-

dų pafrontėje nebuvo, jie buvo pasitraukę į mūsų užnugarį, kur buvo saugiau ir ramiau.

Lietuviai frontą laikė Salako, Dusėtų, Subato ežerų linijose. 2 pėst. pulkas buvo užėmęs Zirnajus ir Aleksandravėlės bažnytkaimį. Dešinėje, prie plento Utena-Zarasai, 1 pėst. pulkas ir Ukmergės batalionas, buvo užėmę Antalieptę ir Salaką. Kairėje 2 pėst. pulko, Marijampolės batalionas, buvo užėmęs Jankūnų dvarą ir Rakailiškius. Rusų bolševikai buvo užėmę Avilių, Čičiro ežerų tarpeklius ir Raudonės dvarą. Tarpe mūsų ir bolševikų pozicijų buvo 3-4 km. tarpas, "niekeno žemė". Joje patruliuodavo kaip mūsų, taip ir bolševikų patruliai. Įvykdavo susirėmimų, kurie baigdavosi be pasekmių.

Bolševikai dažnai puldavo mūsų sargybą Aleksandravėlėje, kurią saugojo 2 pėst. pulko 7 kuopa. Puolimus vykdydavo didelėmis jėgomis retkarčiais vienu batalionu, artilerijai remiant. Kai tik bolševikai pajudėdavo link mūsų sargybų, vietos gyventojai tuojau pranešdavo mums. Netikėtumų nebūdavo, bet tekdavo stropiai budėti. Neatsilikdavo ir mūsiškiai, mes taipogi puldavome bolševikų sargybas. Toki žvalgomieji veiksmai ir susirėmimai tęsėsi veik pora mėnesių. Įkyrėjo, laukėme puolimo, kad išvijus priešą iš Lietuvos. Užimtųjų vietų gyventojai kai tik susitikdavo su mūsų kariais, maldaudavo greičiau pulti ir išvyti bolševikus. Mes juos ramindavome

pskovskim i pomoščiju Svjatija Troicy izbi vsja polki nemeckija i samago mastera v lice yjazvi, a pročich mnogich živych poimaša. A pročii bežaša, naklaša mertvych svoich bolešich voevod mnogii korabli. Sija že pobeda bystė ijunya v 8 denė. Po sem že paki nemcy pakostė tvorjachu i volostech pskovskich". Mazur. XXXI, p. 76; Taip pat: Pskov. 1 IV, 182; Novgor. 4 IV(1), 241; Novgor. 5 IV(2), 230; Sof. I V, 198; Ermol. XXIII, 89; Voskr. VII, 171; Tipogr. XXIV, 101; Patr. X, 150-151; Pskov. 2 V, 7, 10.

34. "Dovmont" že voeva Čudckuju zemliu i polonu mnogo vzjat". Mazur. XXXI, 76; Voskr. VII, 172.

35. Zenonas Ivinskis, "Daumantas", *Lietuviškoji Enciklopedija*, tomas VI, Kaunas, 1937, 177 skiltis.

36. Novgor. 1 III, 64; Novgor. 4 IV(1), 244; Novgor. 5 IV(2), 232; Sof. I V, 200; Patr. X, 159; Ermol. XXIII, 91 (sako 1281 m.).

37. F. I. Kalikin, "Portretnoe izobraženie Pskovskogo

knjazja Dovmonta," *Trudy otdela drevnerusskoj literatury*, Instituta literatury, Akad. Nauka SSSR, tomas XVIII, 1962, 272-276; N. Serebrjanskij, "Žitie Dovmonta", *Drevne-Russkie knjažeskie žitija*, Maskva, 1915, pp. 138-156.

38. Berežkovas teigia, kad vokiečių antpuolis įvyko 1298 m. žiemą, p. 291.

39. Patr. X, 172.

40. "O smerti pskovskogo knjazja Dovmonta beztočnoi daty. Točnaja data — 20 maja", v. Žitie Dovmonta i v Pskovskoi 1 letopisi pod 6879 (k299)". Berežkov, p. 279.

41. Pskov. 1 IV, 181; Pskov. 2 V, 8, 11; Novgor. 1 III, 67; Novgor. 2 III, 130; Novgor. 4 IV(1), 251; Novgor. 5 IV(2) 237; Sof. 1 IV, 203; Voskr. VII, 182) Lėvov. XX, 172; Ermol. XXIII, 95; Tipogr. XXIV, 106.

pažadais, kuriuos ištesėjome.

Lietuviai ruošėsi puolimui, kurį pradėjo rugpiūčio 23 dieną, vadovaujant vyriausiam karo vadui, generolui Silvestrui Žukauskui. Puolimo tikslas išvyti bolševikus iš Lietuvos teritorijos ir prieiti Dauguvos upę. Šiam puolimui kariuomenės vadovybė sutelkė jėgas, kurias tik buvo galima paimti ir panaudoti.

Rugpiūčio 25 d. pirmoji lietuvių brigada, vadovaujama karininko K. Ladigos užėmė Zarasus. Pasisekimui esant, vyr. karo vadas įsakė pulti bolševikus ir antrajai lietuvių brigadai. Šioje brigadoje ir aš tarnavau. Buvome pasiruošę ir laukėme įsakymo. Rugpiūčio 25 d. pavakarėje 2 pėst. pulko karininkas E. Noreika užėmė Kuklių kaimą. Tai buvo labai svarbu, nes Kuklių kaimelis randasi Avilių ir Čičiro ežerų tarpeklyje, kurį saugojo didelės bolševikų jėgos. Pasisekė štai kaip: E. Noreikos kuopoje buvo keliolika savanorių kareivių iš Maniuliškių, Didėsės ir Kuklių kaimų. Jie gerai pažinojo vietą, tad privedė kuopą prie pat Kuklių kaimo, kur buvo bolševikų pozicijos. Temstant atvyko bolševikų virtuvės ir bolševikai palikę apkasus, nuėjo pasiminti vakarienės. E. Noreika tuo laiku įsakė pulti. Puolama buvo visu smarkumu ir kaimas tuojau buvo užimtas. Pavakarieniauti bolševikams nepavyko, teko bėgti. Paaiškėjo, kad šį ežerų tarpekį saugojo vienas bolševikų batalionas, apie 500-600 vyrų. E. Noreika savo valdžioje teturėjo tik apie 150 vyrų.

Užėmus Kuklių kaimą E. Noreika įvykdė gilų apėjimimą pro Stelmužės dvarą į priešo pozicijų užnugarį. Priešas traukėsi. Rugpiūčio 26 dieną buvo užimta Raudinės dvaras, Gudų ir Kovenkos gyvenvietės. Mūsų jėgos, palyginus su priešo jėgomis, buvo mažesnės, galėjome veikti ir stumti priešą tik dėka lanksčių manevrų apeinant priešo pozicijas sparnuose, jautresnėse ir silpnes vietose. Suplanuoti ir paruošti manevrą, buvo vadų pareiga, kurie tada parodė didelius gabumus.

Pasitraukęs priešas sustojo, Graudinės (Grenzės), Šarlotės ir Šioderno (Šedorės) dvarų riboje.

Rugpiūčio 27 d. bandymai išvyti bolševikus iš šios ribos nepavyko. Nakties metu į rugpiūčio 28 d. karininkui A. Butkūnui pavyko apeiti priešo sparną ir užimti Graudinę (Grenzės dvarą). Priešas tuoj buvo priverstas pasitraukti. Marijampolės batalionas ir gudų kuopa užėmė Šedorės ir naujojo Griunvaldo dvarus, 2 pėst. pulkas užėmė Šarlotės dvarą. 1 pėst. pulkas pralaužė priešo įsitvirtintą poziciją prie Kriviškių kaimo. Pasisekimui esant, vyr. karo vadas įsakė spausti

priešą visu frontu ir davė kariuomenės dalims naujus uždavinius.

Rugpiūčio 29 d. Marijampolės batalionas užėmė Alukštos miestelį, Panevėžio batalionas priėjo prie Dauguvos upės, o 2 pėst. pulkas iš-tisą dieną kovėsi su bolševikais prie Sventės dvaro. Pavakarėje priešas pasitraukė ir Sventė liko mūsų rankose.

Rugpiūčio 30 d. pirmosios brigados dalys: 1 pėst. pulkas, Vilniaus ir Ukmergės batalionai, nugalėję priešą, tęsė puolimą, užėmė Kalkūnų dvarą ir geležinkelio stotį prie pat Daugpilio miesto. Bolševikai tačiau atsilaukė ir pasiliko Gryvoje, Daugpilio priemiestyje. Vyriausias karo vadas įsakė sustoti ir neiti per Dauguvos upę. Taip buvo išvyti bolševikai iš Lietuvos. Mūsų padėtis pagerėjo, priekyje savo pozicijų turėjome natūralią gamtos kliūtį, Dauguvos upę. Galėjome gintis su mažomis jėgomis ir daugumą jėgų perkelti į kitą frontą — prieš bermontininkus. Šia mūsų kariuomenės pergale džiaugėsi Zarasų krašto gyventojai, drauge su jais — ir visa Lietuva.

Apylinkėje, kurią teko mūsų kariuomenei per-eiti, buvo ruožas su I Pasaulinio karo apkasais. Kariaudami rusai su vokiečiais šiose pozicijose išsilaukė nuo 1915 m. rudens iki 1918 m. pradžios, veik du metus su puse. Čia buvo prikasta daugybė didesnių ir mažesnių apkasų, pripinta daugybė spygliuotos vielos tvorų. 15-20 km. ruože nebuvo likę nei vieno sveiko pasta-to. Viskas buvo sunaikinta artilerijos ugnies. Vietomis net ir miško medžiai buvo išdžiūvę ir stovėjo tik stagarai.

1918 m. pradžioje rusų kariuomenė pasitraukė, tad nebuvo reikalo ir vokiečiams čia stovėti. Į savo sodybas sugrįžo tik dalis gyventojų. Jie rado nykų ir šiurpų vaizdą: viskas buvo sugriauta ir sudeginta, laukai dirvonavo. Nuo 1918 m. pradžios iki 1919 m. vasaros, veik per 2 metus, spygliuotos vielos tvoros ir apkasai apaugo piktžolėmis. Pastebėti tvorą, apaugusią piktžolėmis, galima buvo tik labai arti priėjus. Tvorų buvo labai daug pripainiota, kad vietomis net ir kiškeliui neįmanoma buvo prabėgti. Sugrįžę vietos gyventojai saviems reikalams kaikuriuose vietose pasidarė takus ir kelelius. Puldami bolševikus mes žinojome apie šias kliūtis. Susirūpinę artėjome prie senųjų apkasų, galvojome kas bus, jeigu bolševikai prie takų ir kelelių pastatys stiprias sargybas. Spygliuotai vielai kaupti žirklių mes turėjom labai mažai. Tačiau, mūsų kariuomenės vadovybė pasistengė taip mikliai manevruoti, kad bolševikai nespėjo ištisai senuosius rusų apkasus užimti. Tik 1 pėst. pul-

Lietuvis Rusijos Pilietinio Karo Sūkuriuose

O. URBONAS

(Pradžia sausio KARYJE)

1918 — 1919 METAI

Pirmame dokumentų tome mes randam davinius, kurie nurodo raudonosios armijos sudėtį įvairiais laikotarpiais. Taip, 1918 m. vasario 1 dieną raudonoji armija jau turėjo 158,000 vyrų, o tų pat metų pabaigoje jos sudėtis parodyta jau virš 1,000,000. 1920 m., rugpiūčio 1 dieną, kai prieš Sovietų Sąjungą kariavo Lenkija ir generolo Vrangelio armija, raudonosios armijos sudėtis siekė 4,000,000 vyrų. Jau vien šitie skaičiai rodo kokią didelę gyvosios jėgos persvara turėjo raudonoji armija prieš sujungtas Lenkijos ir generolo Vrangelio jėgas. Tiesa, Sovietų Sąjunga priversta buvo laikyti stiprias ir skaitlingas įgulas, išmėtytas po visą kraštą, kad turėtų galimybę kovoti su kylančiais įvairiose vietose sukilimais ir kad užtikrintų sau nepertraukiamą geležinkelių darbą ir saugumą užfrontėje. Bet visgi visuose didesniuose susirėmimuose raudonajai vadovybei pasisekdavo sutraukti tokias jėgas, kurios žymiai viršydavo priešo jėgas, o jų skaitlingumo persvara Krimo kautynių laikotarpy neretai būdavo dviguba ar net triguba.

Žinoma irgi, kad baltieji pilietinio karo pradžioje Rusijos pietuose neturėjo nei ginklų fabrikų, nei ginklų ar šaudmenų didesnių sandėlių, tuo pat laiku raudonieji perėmė iš senosios Rusijos ne tik didžiausius ginklų ir šaudmenų sandėlius, bet ir visą eilę fabrikų, kurie tuos ginklus ir šaudmenis gamino. I-mo tomo dokumentas Nr. 189 nurodo, kad 1918 m. vasario 1 dieną, raudonoji armija turėjo 476,000 šautuvų, 7,000 kulkosvaidžių ir 1,761 artilerijos pabūklą. 3-čio tomo dokumentai Nr. Nr. 131-133 ir Nr. 135 nurodo, kad pilietinio karo eigoje karo pramonės darbininkų rankos, Iževsko, Permos, Putilovo ir Tulos fabrikuose pagamino ir perdavė raudonajai armijai, papildomai 887,049 šautuvus, 31,000,000 šovinių, 10,916 kulkosvaidžių ir 382 artilerijos pabūklus, neskaitant tų, kuriuos ji gavo iš sandėlių.

Iš kitos pusės, II-me tome randame dokumentą Nr. 19, kuris paduoda "Anglijos karo ministerijos santrauką nuo 1919 metų balandžio 25 dienos", kurioje nurodoma, kad generolas Denikinas gavo iš Anglijos 100,000 vyrų kariuome-

ko ir Vilniaus bataliono baruose, kaikuriuose vietose bolševikai trumpam laikui buvo užėmę senus rusų apkasus ir pasipriešino. Gerai dirbo vadai, geriausiai veikė kareiviai ir puskarininkiai, kaip savanoriai taip ir pašauktieji karo tarnybon. Turėjome mažą, bet gerą kariuomenę.

Vietos gyventojai su dideliu džiaugsmu sutikdavo mus. Gėrėjosi mūsų žygiais kaip lietuviai taip ir kitataučiai. Jie visi nemėgo bolševikų, dėl daromų skriaudų. Niekados nepamiršiu, kaip vienoje vietoje trumpam laikui sustojome prie vienos karo audros sunaikintos gyvenvietės. Matėsi tik akmenų ir plytų krūvos, daugybė apkasų su piktžolėmis apaugusiomis spygliuotos vielos tvoromis. Ten būta gražaus dvaro, jo pavadinimą pamiršau. Netikėtai iš apkasų, iš vieno bunkerio, išėjo senyva moterėlė su dviem jaunom dukrelėm. Su dideliu džiaugsmu jos mus sutiko ir sveikino, sakydamos: "Išgirdom lietuviškai kalbant, tad išėjome pasitikti, laukėm, laukėm... akeles pražiūrėjom į jūsų pusę, verkėm ir mel-dėmės, dėkojame Dievui ir Jums".

Tai buvo tikrai nuoširdus džiaugsmas. Ilgai

neteko kalbėtis, teko atsisveikinti ir žygiuoti, kaip kad buvo įsakyta. Daugiau neteko su jomis susitikti. Man labai gaila buvo jų, vargs-tančių moterėlių, bet turinčių lietuvišką širdį, mylinčių savus tautiečius ir savo Tėvynę.

Bendrai, žygiuojant nuo Raudinės dvaro iki Dauguvos upės ir Daugpilio miesto, teko vis kraipytis, pasukant į dešinę, arba į kairę, kaip kad buvo įsakoma. Pereita daug gyvenviečių, kurių gyventojai buvo vien lietuviai. Retenybė — rusas kolonistas. Tesuradau tik dvi latvių šeimas. Taip buvo ir Alukštos apylinkėje, kurią užėmė Marijampolės ir Panevėžio batalionai. Nežiūrint į tai, kad latviai šiame krašte sudarė gyventojų mažumą, kraštas atiteko Latvijai. 1920 m. rudenį, lietuviams esant sunkioje būklėje, kariuojant su gen. L. Želigovskio kariuomene, latviai pasinaudojo proga, spalio 12 d. puolė ir užėmė Alukštą ir jos apylinkes. 1921 m. arbitražu nustatant sienas Lietuvos su Latvija, nežinia kodėl, buvo paisoma Kauno ir Kuršo gubernijos ribų, bet neatsižvelgta į gyventojų tautybę ir dalis šio krašto pasiliko Latvijai. □

nei šarvuotę ir mundiruotę — 205 patrankas, 75 gaubicas, sistemos "Stock" 60 mortyrų, 2,000 kulkosvaidžių, 100,000 rusų sistemos šautuvų, 12 tankų, 100 lėktuvų ir 1,000 telefono aparatų. Palyginus šituos skaičius su tais, kuriais disponavo raudonieji, lengva įsitikinti, kad ir toje srityje raudonieji turėjo milžinišką persvarą. Negana to, ne paslaptis, kad didesnė dalis gauto iš Anglijos turto dėl nelaiiku atsitraukimo iš Rostovo ir netvarkingos Novorosijsko evakuacijos, atiteko raudoniesiems. Ir vienas ir kitas miestas buvo paliktas dėl vyriausios karinės vadovybės nesugebėjimo šaltai įvertinti būklę, dėl labai blogos evakuacijos organizacijos ir dėl kilusios vyriausiam štabe panikos.

Baltosios armijos kova prieš bolševikus baigėsi raudonųjų pergale. Baltųjų tyrinėtojai, jau emigracijoje, pralaimėjimą aiškina įvairiai. Yra ir toks paaiškinimas: strategija buvo paaukota dėl politikos, o politika buvo niekam tikusi. Žinoma, tokia suprastinta formulė neatitinka tikrąybę, bet daug kas tvirtina, kad svarbiausia pralaimėjimo priežastis buvo klaidingas pagrindinės puolimo krypties parinkimas: vieton krypties Doneco baseinas — Charkovas - Orelis - Maskva, reikalinga buvę pulti Caricino (dabar Volgogradas) kryptimi, kad susijungus su Kolčako dalimis.

Susipažinus su "Pilietišio karo istorijos" dokumentais ir toks paaiškinimas atrodo neįtikinantis, nes tos "istorijos" dokumentai aiškiai parodo, kaip bolševikai įvertino tą pasirinktą puolimo kryptį ir kokių milžiniškų pastangų jie buvo priversti griebtis, kad atremtų jiems gresiantį pavojų ir išsilaikytų valdžioje.

Kaip jau anksčiau buvo nurodyta, baltosios armijos užuomazga prasidėjo, savystoviai, be tarpusavio ryšių, 1918 metų ankstų pavasarį dviejose vietose: Rostove prie Dono, kur generolas Aleksiejevas savo atsišaukimais pradėjo rinkti savanorius kovai prieš bolševikus ir Jassy (Rumunijoje), kur to pat darbo griebėsi generalinio štabo pulkininkas Drozdovskis. Nežiūrint visos eilės sunkumų, ypač iš rumunų pusės, kurie tuo metu vedė su vokiečiais taikos derybas ir dėl rumunų fronto štabo indiferentiškumo, pulkininkui Drozdovskiui vistiek pasisekė suformuoti visų ginklo rūšių rinktinę, maždaug 1,500 karių sudėtis. Ją sudarė pėstininkų pulkas iš 3 pėstininkų ir 1 kulkosvaidžių kuopos, 1 eskadronas kavalerijos, artilerijos lengva baterija ir gaubicų būrys, 3 šarvuoti automobiliai ir sanitarinė dalis. Štu ta rinktinę plk. Drozdovskis nužygiavo per visą pietų Rusiją, visą laiką iš visų pusių ap-

suptas bolševikų, su jais kovodamas ir laviruodamas, kad nesusidurtų su vokiečiais, arba austrais, kurie kaip tik tuo pačiu metu žygiavo per Ukrainą, ją okupuodami.

Tuo metu pietų Rusijos būklė buvo tokia: vokiečiai ir austrai žygiavo per Ukrainą, laisvindami ją nuo bolševikų, bet vienkart ją ir okupuodami. Taip jie okupavo visą Ukrainą iki pat Rostovo prie Dono ir užėmė net tam tikrą Dono kazokų teritorijos dalį. Jie, tačiau, nesikišo į Dono kazokų srities administravimą, netrukė kazokų armijos formavimo, netrukė ir ryšių tarp Dono kazokų vadų ir baltosios armijos, kuri veikė į pietus nuo Dono upės. Vienu žodžiu, jie lyg ir pripažino Dono srities nepriklausomybę.

Visiškai kitokia padėtis buvo Ukrainoje: ten vokiečiai buvo pilni šeimininkai. Ukrainos vyriausybė visiškai priklausė nuo jų ir galėjo veikti tik su jų žinia ir jų leidimu. Vokiečiai, tiesa, nevaržė Ukrainos armijos formavimo, bet tas darbas ėjo be galo sunkiai ir lėtai, nes buvo nepopuliarus ir nesutiko visuomenės pritarimo. Tiesa, tą formavimą trukdė ir griežta vokiečių kontrolė.

Gyvenimas okupuotoje teritorijoje greitai įėdavo į maždaug normalias vėžes. Tokia padėtis, žinoma, negalėjo tenkinti patriotiškai nusistačiusių gyventojus, kurių visas dėmesys buvo nukreiptas į baltosios armijos veiksmus. Vokiečiai apie tai žinojo, bet laikė, kad savanorių armija jiems nėra pavojinga ir negali sutrukdyti jų siekių ir tikslų. Tačiau, vis gi, jie griebėsi kairiųjų saugumo priemonių, suimdami aiškius "laisvosios Ukrainos" priešininkus. Jie suimdavo taip pat agentus ir aiškius savanorių armijos šalininkus. Norėdami sutrukdyti per didelį savanorių armijos stiprėjimą, sulaukyti žmones nuo stojimo į ją, jie pradėjo formuoti Pietų ir Astrachanės armijas su aiškiai išreikštomis monarchistinėmis tendencijomis. Nors visos tos vokiečių priemonės neturėjo pasisekimo, tačiau jiems vis tik pasisekė sutrukdyti tam tikram žmonių skaičiui prisijungti prie sanavorių armijos.

Norėdama pritraukti daugiau žmonių į savanorių armiją, armijos vadovybė išsiuntinėjo į visus pietų Rusijos didesnius centrus savo agentus, kurie ten verbavo savanorius ir siuntė juos armijon. Deja, tik nedidelis karininkų nuošimtis nuvyko pas generolą Aleksiejevą, dauguma jų pasiliko okupuotoje teritorijoje, tvarkydami kaip išmanydami savo gerbtuvį. Jie susitaikė su susidariusia būkle ir stengėsi prisitaikyti ir prie vokiečių, aiškindami savo atsisakymą dalyvauti kojoje pavargimu per tuos keturis karo metus (tokį

paaiškinimą neretai teko girdėti verbuojančiam net iš jaunuolio lūpų, tik 1917 metais išėjusio iš karo mokyklos), šeimyniniais reikalais ir neretai pavadinant savanorių armiją avantiūra, kurioje jie dalyvauti nenorį, nes kova esanti beviltiška.

Dono kazokų teritorijoje sukilimas, nors ir buvo apėmęs visą jų sritį, tačiau vyko su dideliais sunkumais. Bolševikai sutraukė prieš sukilusius kazokus dideles jėgas, be to, per savo agentus ir simpatikus išvystė veiklią agitaciją. To išdavoje dalis kazokų pradėjo svyruoti, jų pasipriešinimas ir atsparumas sumažėjo, kaikurie iš jų net persimetė pas bolševikus. Kazokų atamanas, generolas Krasnovas, turėjo labai didelių sunkumų, būtent, vesti prieš bolševikus kovą, tvarkyti užnugarį ir tiekimą ir formuoti naujus dalinius, kad sudarytų stiprią ir drausmingą kariuomenę.

Tokiai būklei esant, 1918 m. gegužės 27 dieną Mečetenskoje stanicoje (kaime) įvyko generolo Aleksiejevo ir pulkininko Drozdovskio dalių susijungimas. Keleta dienų anksčiau ten pat atvyko du Kubanės kazokų raitelių pulkai, prasiimušė pro bolševikų užimtos Kubanės sritį ir prisijungė prie savanorių armijos (apie 1,500 raitelių). Po susijungimo savanorių armiją sudarė truputį daugiau kaip 10,000 vyrų. Armija buvo suskirstyta į 3 divizijas. Armijos vadas — generolas Denikinas, štabo viršininkas — generolas Romanuskas. Kadangi armijos sudėtyje buvo gan daug Kubanės kazokų, tai gen Denikinas nusprendė pirmiausia išlaisvinti nuo bolševikų Kubanės kazokų ir šiaurinio Kaukazo sritis, kad sudarytų sau saugią bazę tolesniai kovai su bolševikais.

Tame rajone bolševikai disponavo sekančiomis jėgom: Azovo — Bataisko — Kuševkos srityje stovėjo Sorokino 30-40 tūkstančių vyrų armija. (tiksliau ir bolševikų šaltiniai tos armijos sudėties parodyti negali, nes neišliko atitinkamų dokumentų), turinti du šarvuotus traukinius ir 80 artilerijos pabūklų; Tichoreckos — Torgovos srityje, bolševikai turėję apie 30,000 karių; bet artilerijos buvo tik keletas pabūklų, ir galų gale, ties Maničio upe ir prie Salo jie turėjo apie 12,000 žmonių. Be to, žinoma, visuose Kubanės didesniuose centruose, kaip ir Stavropolio gubernijos centruose, jie turėjo gan stiprias įgulas.

Visos tos jėgos buvo senosios rusų Kaukazo armijos likučiai, savanorių armijos ir kazokų sukilimo atkirsti nuo likusios Rusijos. Kovos tame rajone ėjo per visus 1918 metus, tačiau bolševikų istoriniuose dokumentuose mažai ką galima tesurasti apie tų kovų eigą. Matomai, anų metų

dokumentai, arba žuvo, arba ir renkami nebuvo. Tačiau, kaip ten bebūtų, 1918 metai baigėsi savanorių armijos visišku laimėjimu. Visas šiaurinis Kaukazas buvo nuo bolševikų išvalytas, ir generolas Denikinas rado galima eiti Dono kazokams pagalbon. O ta pagalba buvo itin reikalinga.

Dono kazokų armija vedė kovą su puolančiais iš šiaurės bolševikais (bolševikų 9-ta armija). Iš pat pradžių bolševikai turėjo kaikurių pasisėkimų, bet, kai kazokų armija buvo sustiprinta naujai suformuotomis dalimis, ji netik atstūmė bolševikus atgal, bet net išėjo į liniją Kamyšinas — Caricinas. Atrodė, kad padėtis stabilizavosi, kad kazokai sėkmingai apgins savo kraštą, tačiau įvyko atvirkščiai: patyrus daug nuostolių ir kenčiant didelį vargą, kovojant diena iš dienos prieš žymiai skaitlingesnius bolševikus, kazokų moralė ir karingumas pakriko. Visai netikėtai, 1918 m. gruodžio mėnesio vidury, vienas kazokų pulkas perėjo bolševikų pusėn, o po to, keletas šiaurinių kazokų stanicų (kaimų) sudarė su bolševikais taiką ir kariai iš jų — išsivaiščiavo į namus. Fronte susidarė spraga, kurion įsiveržė raudonieji. Šiaurės ir šiaurės-rytų fronto barai buvo priversti atsitraukti už Dono. Susidarė labai sunki padėtis. Generolas Krasnovas, tuometinis Dono kazokų atamanas, tą padėtį aprašo taip:

“Gera ginkluoti ir aprūpinti mūsų daliniai traukiasi į krašto gilumą, palikdami kaimus ir viensėdžius prieš malonei. Jie pasiduoda raudoniesiems, ištisomis šimtinėmis pereina bolševikų pusėn ir drauge su jais eina žudyti savo brolių. Jie išduoda bolševikams savo karininkus ir vadus sušaudyti, tuo visiškai pakirsdami pasitikėjimą vienas kitu”.

Generolas Denikinas, užbaigęs šiaurinio Kaukazo valymą nuo bolševikų ir užsitikrines bazę tolesniems veiksams, dabar galėjo padėti Dono kazokų armijai. Jis nusprendė permesti savo dalis į šiaurę. Pirma dalis, kuri buvo permesta į Dono armijos frontą, buvo 3-čia divizija. Ji buvo išlaipinta iš traukinių Juzovkos rajone, kad, iš vienos pusės, pridengtų Dono armijos kairįjį sparną, užsitikrintų Doneco baseino valdymą, ir iš kitos pusės, susidarytų reikalingą placdarmą tolesniems veiksams į šiaurę, Maskvos kryptimi.

1919 metų pradžioje savanorių armija susidėjo iš: 3 veikiančių divizijų, 2 divizijų, kurių formavimas ėjo prie galo, 4 plastūnų pėsčių kazokų brigadų, 6 kavalerijos divizijų, 2 atskirų kavalerijos brigadų, 193 artilerijos pabūklų, 621 kulkosvaidžių, 8 šarvuotų automobilių, 7 šarvuotų traukinių ir 29 lėktuvų — viso apie 40,000

durtuvų ir kardų.

Tuo metu vokiečių ir austrų armijos traukėsi iš Ukrainos ir ją užiminėjo bolševikai beveik be, neskaitytos ir silpnos, Ukrainos armijos pasipriešinimo. Iki kovo mėnesio vidurio bolševikai užėmė visą Ukrainą ir Krimą, išskyrus nedidelį žemės plotą ties Kerču. Kovo pabaigoje bolševikai užėmė ir Odesą, kurią galvatrukčiais paliko prancūzų ekspedicinis korpas, net palikdamas turėtus tankus.

Per visą žiemą ir pavasario pradžioje bolševikai stengėsi sumušti ir likviduoti savanorių armijos dalinius Doneco baseine, bet tas jiems nepasisekė, ir balandžio pabaigoje ir gegužės pradžioje savanorių armija iš to rajono pradėjo pulti. Taip pat nepavyko raudoniesiems sulaužyti Dono kazokų armijos pasipriešinimą, kuri nuo savo pakirkimo atsigavo ir vėl ryžtingai stojo į kovą su bolševikais.

Kaip ėjo kova Doneco baseine, vaizdžiai aprašyta lt. Pronino (jis buvo savo baterijoje 4-to pabūklų v-kas), knygoje "Septintoji gaubicų":

"Savotiškas karas ėjo 1919 metų pavasarį Doneco baseine. Savanorių armijos buvo nedidelės. Iš šiaurės puolė raudonieji. Visi susidūrimai įvykdavo išilgai geležinkelio. Paprastai, raudonieji puolė šarvuotų traukinių remiami, o jų grandinės išsiskleisdavo keleta kilometrų iš abiejų geležinkelio pusių. Baltieji visuomet buvo skaitlingumo atžvilgiu silpnesni, bet patyrimu, apmokymo ir manevravimo atžvilgiu, stovėjo žymiai aukščiau raudonųjų. Disponuodama neskaitlinga kariuomene, vadovybė laikė savo jėgas didesnėse stovyse ešalonuose, palikdama tik silpnas užtvargas fronto linijoje, tenkindamasi tik aktyviu gynimu. Kai tik prasidėdavo raudonųjų puolimas, į atitinkamą vietą būdavo nukreipiamas ešalonas su pėstininkais ir artilerija. Prasidėdavo kautynės, neretai puolant baltųjų pusei. Kai raudonieji būdavo atstumti, vietoje būdavo paliekamos tik užtvartos, o visi kiti sugrįždavo į savo seną vietą. Kilus pavojui kitoje vietoje, jėgos būdavo metamos ten.

"Tai buvo kova ant ratų. Tai nebuvo sėdėjimas apkasuose, bet sėdėjimas prekiniuose vagonuose, su beveik kasdieninėmis gastrolėmis tai vienoje, tai kitoje kryptyje. Vadovybė buvo ypač verčiama žongliuoti artilerija, dėl to, kad jos buvo mažai, o visur ji buvo reikalinga. Raudonieji gi, turėdami daug šarvuotų traukinių ir tankų geležinkelio tinklą, galėjo juos pasiūsti į bet kurį tašką.

"3-čios lengvųjų gaubicų baterijos kareiviai gyveno vagonuose jau keleta mėnesių. Kompanija susirinko gan įvairi: Sergijevo art. mokyklos kariūnas, du studentai — vienas iš Petrapilio, kitas iš Charkovo, du buvusieji raudonarmiečiai, kurie gruodžio mėnesio bėgyje buvo paimti nelaisvėn, abu iš Permos gubernijos, du ūkininkai iš Stavropolio gubernijos ir du Kubanės kazokai. Visus jungė neapykanta bolševikams, o pilnas pavojų gyvenimas sujungė juos į vieną kom-

paktinę kanonierių ir jokių masę. Toks ūpas vyravo daugumoje dalių.

"Vagonas virto namais. Vidury pečiukas, iš šonų guoliai. Į poziciją ešelonas būdavo paduodamas dar tamsoje, kad būtų galima dar tamsoje išsikrauti, nepatekus į artilerijos ugnį išsikrovimo metu.

"Atrodė, kad niekuomet nepasibaigs šitos vienos dienos. Ir kautynės pasidarė labai monotoniškos. Vis vienodai iš šiaurės, juodomis linijomis, puolė bolševikai ir už kalnelio, ar už kitos kurios priedangos pasirodydavo šarvuoto traukinio dūmelis. Iš pradžių pabūklų taikiklis vis žemėdavo, po to, pasigirdavo šūkis "ura" ir taikiklis greitai kildavo; neretai, nelaukiant taikiklio pakilimo, baterija iššokdavo pirmyn ir tiesioginiu taikymu šaudė puolančius, ar bėgančius bolševikus.

Gyvenimo monotoniškumą pajvairindavo žmonių arba arklių nuostoliai. Neretai vienas iš mūsų gulėdavo ant platformos, pridengtas miline su kraujo dėme".

Taip tęsėsi kova nuo 1919 metų pradžios iki balandžio pabaigos, kada baltųjų jėgų permetimas į šiaurę nuo Dono buvo užbaigtas ir jie galėjo pradėti pulti.

(Bus daugiau)

Jurgis Juodis — Taika, tempera

BROLIAI

JUOZAS GUČIUS

1919-jų metų pirmaisiais mėnesiais neskaitlingai Lietuvos kariuomenei atsispirti, kad ir labai nedrausmingai, bet skaitlingai raudonajai armijai, nebuvo lengva. Tuometinei, jaunai Lietuvos kariuomenės užuomazgai, rūpėjo kuo daugiau patraukti į savo eiles grynai lietuviško jaunimo, nes supo ir grėsė rusai, lenkai ir vokiečių išblaškyti rytuose daliniai, vis dar kaizeriui ištikimi.

Kada raudonoji armija, verždamasi į Lietuvą, ėjo be didesnio pasipriešinimo, gavau įsakymą eiti į "aną" pusę, kur raudonieji kas savaitę vis naujus mobilizacijos įsakymus skelbė, kad pakalbinčiau vyrus eiti savanoriais į kuriamą Lietuvos kariuomenę.

Užduotis nelengva: turiu pereiti frontą į tokią sritį, kur keliai ir gyvenvietės, ir patys žmonės, daugiau ar mažiau pažįstami.

Ne vieną sodybą jau buvau aplankęs, ne vieną jaunuolį kalbinęs pagalvoti apie savo ateitį, ne vieną senolį supykdinęs "išsigalvojimais" apie kaž kokias ten nepriklausomybes, savuosius vaiskus ir kita . . .

Vieną pavakarį, vasario mėnesyje, žiauriai šaltis pasipurtė, o aš, brisdamas šunkeliu net penkias varsnas, pagaliau pasiekiau trobą mažažemio ūkininko, kuris turėjo du sūnus, vyrus gerai nuaugusius.

Be mažiausio nepasitenkinimo šeimininkė pakvietė, prašanti nakvynės, tardama:

— Ag, mes ne iš pasiturinčiųjų, bet... jei esi pavargęs, galėsi atsilsėti priemenėj, šiauduose, o jei alkanas, sakyk!

— Motušėle, leisk taip vadinti, šiandieną dar nieko burnoj neturėjau. Tad, jei kokį valgomą gabalą . . .

— Nevalgęs esi? Tai kodėl iš karto nesakei? Aš tuoj ką nors ant greitųjų... — Ir motinėle dingo kažkur trobos patamsiuose.

Aš nekviestas užslinkau už stalo, tuo tarpu jaunas, nekalbus vyras, pasiliko galusulėj. Tyla. Nei jis, nei aš nė žodžio. Tik akys susiduria kartais su tiriamu žvilgsniu. Pagaliau, neiškenčiau ir dėju:

— Tai ką, broleli, į Lietuvos vaiską nesi pasiruošęs?

— Į kurį? — sunkiai drėbė sakinį.

— Na, tik jau ne į atėjūnų, bet į savą.

Čia jis šnairomis į mane vėl tėškė:

— O ką aš žinau, kas tu toks. Pavargęs esi, alkanas, pavalgydinsim, pasilsėk, o po to, eik savo keliais.

— Nesuprask manęs klaidingai, — aiškinuosi. — Aš tik patariu ir primenu, kas mūsų tėvynei nūnai reikalinga. Tai kariuomenė gintis nuo priešų. Tai pareiga kiekvieno rimto vyro . . .

Tan žodin ateidama šeimininkė:

— Sveteli, nepagnievoki, čia tik keletą lašinėlių spirgų ir kiaušiniene.

— Ačiū, motin! Čia tikra puota. Trys sodinti kiaušiniai. Tai perdaug!

— Valgyk, jei gomurys prima ir nieko nepalik.

Kai pradėjau kiaušinieneę doroti, motinėle su sūnumi pasitraukė į užpečkį ir girdžiu tyliai šnekant:

— Jis kalbina mane į Lietuvos kariuomenę. Matai, motin, savanoriai gaus žemės, tai prie mūsų desincinos, bet koks pridėckas reikalus pagerintų.

— Bet visa tai krauju kvepia, Pranciškėli. Štai, Jonas išėjo . . .

— Pasikarščioavo jis, motin. Įkalbėtas . . .

— Tai kaip čia dabar? Vienas vaikas nuėjo su anais, antras dabar su kitais, o ką aš, motina?.. Jau senstanti... Vaikai, jūs apie mane negalvojate... Jei ir tu išeisi, tai kas bus su manimi?

— O gi, tas pats, kaip tėveliui mirus. Mes su Jonu išeidavome bernauti. Metus laiko nesimatydavome, o susitvarkydavai. Taip ir dabar. Bet ne čia reikalas, motin. Aš jau senokai apie tai galvoju, tik nenorėjau tau širdies užduoti...

Nuduodamas negirdėjęs jų šnektos, įsiterpiau:

— Motušėlė, ačiū už taip puikią vakarieneę. Ir ilgiau tamstų nevalginsiu. Jei leisite nors tvarte permakvoti...

— Nušnekėjai, tvarte... Jau sakiau, kad priemenėje kupeta šiaudų, o užsikloti yra sena sermėga... Aš tuoj viską paruošiu. Su tais žodžiais išėjo į šaltą priemenę.

— Na, tai kaip, tautietė? — Kreipiausi į jaunuolį. — Jei nuspręsti, tai perėjęs frontą į mūsų pusę, duosi pasižadėjimą — priesaiką ir būsi Lietuvos kareiva. O kas dėl brolio?.. ką gi? Kiekvienas gali suklysti...

— Ką ten žinai apie mano brolių? — rūščiai paklausė Pranas.

— Nieko, kol kas nieko ypatingo, — raminau. Mat, kai žmogus eini per svieta, tai daug ką sužinai, išgirsti... Išpirk jo klaidą. Gerai?

Grįžo šeimininkė.

— Praneli, vesk svetelį ir parodyk guolį. Tepailsi.

— Labanakt, motin. Ačiū už gerą širdį. Nenustebkit, jei aš išnyksiu anksti rytą, gal ir neatsisveikinęs.

1919-jų metų vidurvasaryje, įsibrovėliai jau buvo stumiami atgalios. Šiaurinėje Lietuvos dalyje frontas kuriam laikui stabilizavosi. Vienoje vietovėje, galima sakyti, strateginis vieškelis buvo ypatingai reikšmingas. Mat, tarp dviejų didelių išilginių ežerų, kelias ėjo siauru ruožu, perskrostant upeliūkščio, abu ežerus jungiančio. Tad tiltas buvo saugomas nebojant aukų.

Į raudonarmiečius nuėjęs Jonas, kaip šią vietovę daugiau pažįstąs, gavo įsakymą apeiti nakties metu atkakliai ginamą prietiltį. Prieš tai ne tik sunkioji gaubicų baterija, bet ir lengvosios patrankos, net tris valandas bombardavo gynybos kalnelį ir, po to, giliai vidunaktyje Jonas nušliaužė užbaigti, jei kas dar pasiliko sviedinių neatlikta.

Priartėjęs upelį, neina per tiltą, bet perbrenda į kitą krantą. Jis slenka lėtai ir tyliai, kad net akmenėlis nenuriedėtų, ar sausa žilvičio šakelė neskrapteltų. Jonui buvo aišku, kad pagrindinis šios vietovės gynimas yra sutelktas apkasuose kalnelyje, iš kur visą laiką tratėjo kulkosvaidžiai. Tik jis negalėjo žinoti, kad raudoniešiams apšaudant kalnelį, vienas pabūklų buvo su-traiškytas ir du kulkosvaidininkai sužeisti. Jie turėjo pasitraukti į užnugarį ir prie mažojo kulkosvaidžio pasiliko tik vienas vyras, kuris, nežiūrint smarkios artilerijos ugnies, liko nepaliestas. Jonas ilgai šliaužė prie tiltą ginančio apkaso.

Rytuose jau miglotos aušros atošvaistės ryškėjo, kai Jonas pamatė, kad apkase buvo tik vienas karys prie lengvojo kulkosvaidžio.

— Čia tai gerai, — pagalvojo patenkintas Jonas, ir išsitraukęs durtuvą nušliaužė prie apkaso, ir, kai beliko vos keli žingsniai... jis šoko ir durtuvu smogė budinčiam prie kulkosvaidžio kariui tiesiai į tarpupetę, prispausdamas aukos veidą prie žemės, kad neišduotų jokio garso.

Žudomasis, nebudamas, kad jau visa nugara krauju paplūdo, staiga, apsvirtė aukštiešniukas. Jam iš burnos kunkuliais veržėsi kraujas. Staiga, jis pravėrė drėgnomis žemėmis aplipusias akis ir gargždančiu balsu šūktelėjo: — Jonas... Joneli... tai tu... tu... — Tuose žodžiuose buvo meilė ir gailėsnis, sielvartas ir skausmas. Besiveržiąs kraujas užčiaupė jo lūpas... Jonas, Pranui prabilus, lyg perkūno trenktas, sudrebėjo ir metėsi bučiuoti brolio kruviną veidą, skausmingai aimanuo-damas:

— Pranai! Praneli? Kodėl čia kaip tik tu

LIKIMO KELIAI . . .

ARĖJAS VITKAUSKAS

Iš apysakų: "Karo vaizdai"
(Po Pirmojo pasaulinio karo)

I

—Svigijus Kulota... Svigijus Kulota... Palauk! Svigijus Kulota...

Taip galvojo, stengdamasis kažin ką prisiminti žmogus, kuris sėdėjo pakavimo skyriuje ant paskutinės tuščios dėžės. Krizė palietė ir dviračių gamybą, todėl ir šioje dirbtuvėje darbas buvo apribotas. Štai, ir dabar darbininkai pakavimo skyriuje nuėjo sau, palikę sutikusį darbą baigti vieną draugą. Nebėra to įkarščio, kai, būdavo, visi dirbtuvės pakampiai zuja, kad nėra kur ir dulkei nutūpti.

Kodėl jis čia, ant paskutinės dar tuščios dėžės, dviračių dirbtuvėje sėdi? Gi — visai paprastai, o drauge ir visai nepaprastai.

Paskelbus karą Vokietijai, jis buvo mobilizuotas su pačiais pirmaisiais. Su pirmaisiais pateko į nelaisvę. Smarkiai jį tuomet sutrenkė granata, ir visai be sąmonės, atsidūrė vokiečių rankose. Atsipeikėjęs ir atsigavusį vokiečiai užrašė jį į belaisvių sąrašus pagal tam tikrą numerį ir tiek — pats belaisvis savo vardo ir pavardės nebeatsiminė... Pačioje pasveikimo pradžioje jis ir savo gimtąją kalbą užmiršo. Vokiečiai jį vadino, drauge su kitais, rusu — su tuo belaisvis ir sutiko. Ir galvoti tik rusiškai temokėjo. Taip, kaip kariuomenėje mokė. O, kad jis — lietuvis, tai užmiršo... Keistas jis būtų buvęs pavyzdys ir proto ligų gydytojams, tyrinėtojams.

Kaip rusų belaisvis, su kaikuriais kitais iš tų belaisvių tarpo, karui pasibaigus ir suirutei pasireiškus, jis pasiliko Vokietijoje. Ir kur jis eis, jeigu nežinojo net — iš kurios Rusijos vietos jis buvo... Vėliau, palengva apvokietėjo, šiaip visai sveikas pasidarė, tik vis be praeities gyveno.

buvai? Kodėl tu?.. Ir aš tave... nužudžiau!.. Girdi?.. Prakeik mane!.. Girdi?.. Ne... Tu jau nebegirdi. — Motin! Motinėle!.. Aš savo brolių nužudžiau!.. Tavo sūnų nužudžiau!..

Ir metęs šalin raudonarmiečio kepurę, Jonas sudribo kukčiodamas ant brolio negyvo kūno.

(Vasario 22 d. sukako vieneri metai, kai šio vaizdelio autorius, Juozas Gučius, mirė Adelaidėje, Piet. Australijoje)

Ir dabar, krizės metu, jis dviračių dirbtuvėje. Darbininkas jis rimtas, jį tokiu laiku, ir draugai juo pasitiki. Štai, jis vienas baigs kalti į dėžę paskutinį šios dienos dviratį. Gamyba silpnai eina, lėtumas apima visa. Ir jis — liko ta paskutinė dėžė, atsisėdo ant jos neskubėdamas. Galvoja. Tų dviračių dalis nueis į kitą žemės kamuočio dalį... Pareikalavimai ten žymiai ir šią pramonę palaiko. Žiūri jis į dviračių ženklus ant ratų, galvoje kyla panašybė:

— Palauk... Čia pažymėtos raidės R.N. ...

Kažin ką jam tas primena... Ne, ne — nieko jos jam neprimena. Tačiau, jam kilo noras pačiam ant dviračio ką nors išbraižyti. Toks vaikiškas noras.

Jis ima vinį, prisitraukia dėžę arčiau prie dar neužkalto jon dviračio ir vinimi braižo ant naujai nulakuotų šonų.

— Palauk, ką aš čia brėžiu? — galvoja jis, ir, išpūtęs akis, žiūri į plonas vageles naujutėliame lake. — Taip, taip, — aš išbrėžiau: S.U.! Taip, tai kažin kas panašu į dirbtuvės įvairius nudažytus paženklinius ant prekių...

Jis kažin ką jau prisimena: — Taip, taip!..

— Ne, ne, — tai ne dirbtuvės paženkliniai! Ne...

Pirmoji raidė — juk tai jo vardo raidė, Svigijus...

Kirčiuotai, mintis patiekia šį vardą.

— O kas toliau!... Raidė U... U., U... kur aš tą U. esu braižęs?!

Ir vėl susimąstymas apgaubia keistą, dirbtuvėje ant dėžės sėdintį žmogų... Štai, jis, staiga, prisiminė:

— Ulelė!.. Ulelė!.. Tai, gi, žmonos vardas!

Bet kame jis dabar? Kame jo žmona?.. Kodėl jis čia sėdi ant dėžės, nežinodamas žmonos buvimo vietos?.. Tie klausimai čia pat praskleidė jam praeitį... Karas, nelaisvė, pasilikimas Vokietijoje, užmiršus savo kraštą ir savo žmoną... Dabar, dabar jam viskas jau aišku!.. Krūtinėje ėmė nerimauti išjudintos, iki dabar miegojusios jėgos. Buvo noras tuojau bėgti iš čia, bėgti ir ieškoti, bėgti ir teirautis — savo palikto krašto, savo gyventos vietos, savo žmonos... Bet — darbininkas jame ėmė viršų. Paskutinė dėžė buvo, kad ir paskubomis, bet — kaip reikia — užkalta. Įdėjo į ją dviratį su tuo savo išbraižytu paženkliniu, užkalė, užtaisė...

— Svigijus Kulotal!.. Svigijus Kulotal!.. — juk tai jis! Jis buvo tą vardą ir pavardę pamiršęs! Dabar, drauge su vardu ir pavarde, į jo sąmonę grįžo ir lietuviškoji kalba.

Taip, jis buvo lietuvis, kalbėjo lietuviškai,

mobilizuotas Rusijos kariuomenėje su vokiečiais kariavo, čia pateko... O Ulelė — jo žmona, taip!.. Jis atsimens dabar, kai išeidamas į karą, į medelį priešais langą augantį, savo ranka peiliuku išraižė dvi raides: S. ir U. — Jeigu, — pasakė, — užgaus ta įpiautoji žievė, tai jo jau gyvo nebebus.

— Žiūrėk, Ulele, pro langą, ir mane matysi — gyvas aš, ar jau ne...

Apleisdamas darbo vietą, Svigijus Kulota uždarė duris, kurios drauge uždarė ir jo kelių metų artimiausią praeitį. Dabar jis pasiryžo tuojau surasti ir tą medelį prieš langą, ir Ulelę, ir savo kalbos žmones išgirsti...

II

Nežinojo Svigijus, kad Ulelė nebežiūrėjo pro langą į medelį su išraižytais vardų raidėmis. Ulelę karo viesulas taip pat pagavo. Vokiečiams į Lietuvą slenkant, ji su daugybe pabėgėlių išvyko į Rusiją ir jų tarpe dingo. Vidujinis Rusijos viesulas Ulelės nebelietė — jau prieš tai ji buvo Mandžiūrijoje, Charbine, pas vienus didikus tarnaujanti. Iš pulko jai buvo pranešta, kad "Svigijaus dulkės jau yra ramybėje". Sunkus gedulas ją apgaubė. Beliko — paprasta tarnyba pas turtuolius, žinių nebuvimas apie kraštą, kuriame auga medelis su dviem išpiautom raidėm: — S.U. ...

Gedulo skraistėje likusios jėgos išvedė Ulelę į savistovumą. Ji dabar dirbo viename kooperatyve. Buvo ir tarnyboje aukštai patekusi. Savistovus darbas ir... daugiau nieko, — buvo jos gyvenimo užpildymas.

Atėjo iš Europos dviračių siuntinys. Ji turėjo, kaip paprastai, prekes priimti, pažymėti kur reikia, patikrinti. Pasilenkusi pažiūri numerius ant dviračių šonų, užsirašo, išbraukia, paskui toliau taip pat...

Pasilenkė ji prie to dviračio, numerio pažiūrėti, pasilenkė, kažin ką pagalvojusi nustebo — ar taip jai pasirodė, ar tikrai:

Dviračio šone aiškiai išbrėžta: S.U.

Ir — kažin kaip, vaikiškai ar nujaučiamai, ji — iš karto įsitikinusi, jog tai Svigijaus ranka... brūkšt, brūkšt, savąja per dviračio laką, gal išnyks vaiduoklės raidės. Ne — neišnyksta... Jos tikrai ten įbrėžtos! O kad jos jo ranka braižytos — abejojimo šios moters širdis neturi... Todėl, staiga, ir Ulelės Kulotienės akyse pasikeitė visa jos artimoji praeitis. Kaip telegrafo vielų nubrėžtas tolimas kelias nuvedė ją į neaiškia pusę, kurioje — vilčių centralinė... Ulelė

energingai baigė prekių priėmimą ir skubotai sumetė planus savo viltim patikrinti...

III

Kai aš vargau stotyje, Svigijus Kulota joje nekantriai laukė traukinio. Daug Europos pabėgėlių tada grįžo iš Tolimųjų Rytų; stotyje buvo jų — išvargusių, be pabaigos laukiančių ir laukiančių kažin ko... Kelintame iš eilės praleistame traukinyje Kulota... rado žmoną. Aš, mano terba tarpe, ir tiedu, Svigijus ir Ulelė Kulotai, važiuovome vienu traukiniu. Jie pasakojo man savo likimo kelius. Jau tuomet mano pieštukas nerimo, pasižymėdamas tą pasikalbėjimą, kaip mintį apysakai. Pieštukas tuomet, žinoma, pažymėjo tik kelis žodžius, bet dabar jis pasirodė turįs gerą mintį. Po tiek metų, kai karo vargai pasikeitė kasdieninio karo dėl būvio vargais visiems, aš, taip pat traukinyje, perskaičiau laikraštyje:

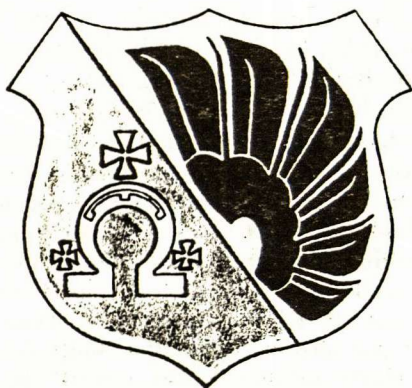
“Stebėtina ekonominė oazė

Priešingai kitoms gamyboms sritims, dviračių gamyba nejaučia šių laikų krizės. Viena gamykla šiuo metu gamybą skaičiuoja visu ketvirtadaliu didesnę už buvusią prieš metus, o kita daugiausia aprūpina Charbino rinką”...

Kai laikraščio raidės priminė dviračius ir Charbiną, aš atsiminiau apysaką, kurią dar tebeslėpė savyje mano pieštukas. Jis, priverstas atpasakoti ką prieš eilę metų trumpai buvo pažymėjęs užrašų knygelėje, pridėjo ir tolesnes žinias apie Ulelę.

Ji, supratusi, kad tiesiai iš dirbtuvės gautas paženklintas dviratis gali būti įrodymas, kad Svigijus Kulota yra ten, pradėjo susirašinėjimą, kuris privedė prie ano susitikimo stotyje. Dabar Svigijus ir Ulelė Kulotai yra ir šios apysakos skaitytojų tarpe.

Kaunas, 1932.V.18

Kėdainių herbas

JONAS RŪTENIS

TRISPALVĖ

*Geltoną kvietį beriu į žemę —
Visi pasekit ir žiūrėkit,
Kaip sklaidos debesys aptemę,
Kaip pazarai skaisčiai saulėti.*

*Dangaus mėlynėj saulė supas,
O koks paguodžiantis tas melis —
Krūtinėj gaivalingas ūpas
Lig pat padangės pasikėlęs.*

*Kai rudenį geltonas kvietis —
Geltona varpa — krivule,
Bylos saulėtoje pasvietėj —
Vėliavoj pirma spalva.*

*Paskui žaliuos anas kvietys —
Skaisčiais žaliugais žibės dirva
Ir bus žalumo paslaptis
Ir bus žalioji jo spalva.*

*Jis reikš ir viltį
Ir laisvą vėją
Ir leis lakštingalom prabilti
Lazdynų krūmuos parugėje . . .*

*Ten bus vasarvydžio vis rytas
Paskendus vasara zieduos
Ir gėris tikras — nepramanytas
Žalia spalva visus paguos . . .*

*Bus ir rudenys saulėti —
Klevai raudoni, kaip žara,
Visi vargeliai nugalėti
Ir trečioji jau spalva.*

*Tai ženklas kruvinos kovos
Už laisvą paukštį ir už žmogų.
Negreit dar dainiai išdainuos
Sonetą nepatogų.*

*Gyvuok spalvingoji dalia,
Laisva, kaip sakalas erdvių
Dangaus ir žemės gi valia
Trispalvę vatskiają myliu . . .*

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

Jau 39-tą Vasario Šešioliktąją švenčiame toli nuo tėvynės, švėsdami gaiviname viltį, laukiame, kad pagaliau vergijos pančiai nukristų nuo sukaustytos tautos, kad vėl pakiltų laisva artojų tauta.

Jaučiame, kad daugelio jėgos silpnėja, kad

tų ryžtingų savanorių, kurie stojo ginti Lietuvą nuo priešų, gretos retėja, bet jų dvasia tebėra gyva, jų ryžtas tebūnie mums kelrodžiu, jų karšta meilė tėvynei Lietuvai teuždega ir mūsų širdyse ugnį ir tikėjimą, kad pabus Lietuva, nes ji tiek iškentėjo.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

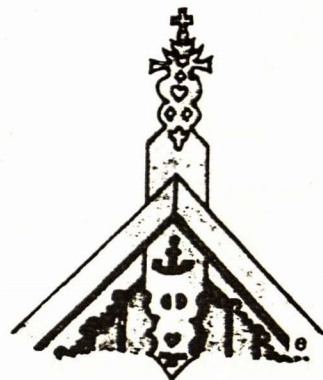
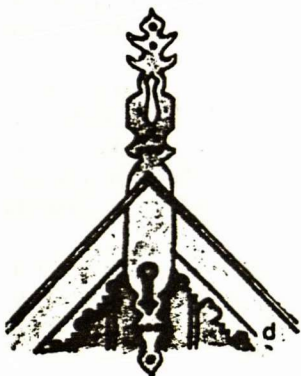
LAISVĖS PAUKŠTIS

*Esu aš paukštis vėtroj nepaklydęs
Ir niekad neišleidęs žemės iš akių,
Skrendu viršūnėmis, kur laisvės žiedas žydi,
Regiu jį rytdienoj, galingą, šviesų, didį
Ir pro perkūnijų aidėjimą šaukiu:*

*Esu aš paukštis, ūkanoj pabudęs,
Skrendu žvaigždžių pakalnėn šion atnešt,
Širdies kad nesuėstų laiko rūdys,
Žiedų kad nepakęstų skausmo rudens,
Žmogus, kad mestų pančių grandines!*

*Esu aš paukštis, kur bedugnėn nardo,
Kurs nei prieš naktį, nei prieš mirtį nedrebės,
Kas tars kaip burto žodį mano vardą, —
Pro lemtį viešpačių ir pro teisybę kardo,
Kaip talismanas jam, parpuolusiam, skambės:*

*Esu aš paukštis, lanko nepašautas,
Nesuwiliotas aukso narvo, deimanto grūdų,
Iš ten, kur liko mirčiai lizdas krautas,
Į ten, manan balsan kur kyla tautos, —
Gyvent! gyvent jus šaukdamas skrendu.*

Nepriklausomybės Aktas — Tautos Pasididžiavimas

ALGIRDAS BUDRECKAS

Nenoriu dažnai ir beveik per metų metus pačias girdėtas kalbas kartoti. Stengsiuos tik kaip galima trumpiau priminti ir į visus apeliuoti, nes kas rūpinsis Lietuvos laisve, jei ne mes patys.

Būdami laisvajame pasaulyje galime laisvai reikšti savo troškimus, kovoti ir dirbti Lietuvos vadavimui. Mums nereikia čia kovojant nei degintis, nei sėdėti kalėjimuose.

Lietuva savo teisine padėtimi išsiskyrė iš kitų Pabaltijo valstybių — Estijos ir Latvijos, nes Lietuva praeityje yra buvusi savarankiška valstybė. Todėl Lietuvai nereikėjo kurti naujos valstybės, o tik atkurti.

Vasario 16 Aktu, Lietuvos Taryba paskelbė atstatanti nepriklausomą, demokratiniais pagrindais sutvarkytą, Lietuvos valstybę, su tarptautiniais teisės principais, kad kiekvienos tautos apsisprendimo teisė yra jos laisvė.

Ne vienam iš mūsų gali kilti klausimas — Ar verta Vasario 16-sios šventę švęsti ir ją nuolat prisiminti?

Šis Aktas yra pats svarbiausias tautos įvykdytas sprendimas, kuris privalo išlikti ir galioti visiems laikams. O taip pat tenka nuolatos prisiminti tuos garbingus partizanus — šaulius ir savanorius karius, kurių dėka kietose kovose buvo įgyvendintas Vasario 16-sios paskelbimo Aktas. Šis Aktas nebūtų įgyvendintas, jei jie nebūtų stoję kovon prieš daug didesnę ir stipresnę priešą ir tą kovą laimėję.

Vasario 16-sios minėjimas Lietuvoje buvo mūsų tautos pasididžiavimo šventė, o dabar ši šventė tapusi tik kovos, ilgesio, susikaupimo — padėti okupuotai Lietuvai ir pavergtai tautai.

Lietuvių tautos padėtis tėvynėje šiuo metu yra nepaprastai sunki...

Šiandien Lietuvoje neplevėsuoja Trispalvė, sunaikinti valstybės ženklai, iškalti iš paminklų Lietuvos himno žodžiai ir t.t.

Visa tai parodo, kad suvereninės Lietuvos valstybės nėra.

Vasario 16-sios Aktu atkurta Lietuvos valstybė nėra panaikinta, o tiktai jėga okupuota ir prievarta prie Sovietų Sąjungos aneksuota-prijungta. Taigi, Lietuva yra agresijos auka.

Tautos tragedija yra ne jos ekonominė padėtis, bet laisvės netekimas.

Visa tai kas įvyko ir dabar yra daroma Lietuvoje, turi būti visam pasauliui žinoma ir skelbiama, todėl kiekvieno lietuvių, gyvenančio laisvajame pasaulyje, yra pareiga tą pareikšti ir būti savo krašto ambasadoriais. Tamsus yra beraštis, bet taip pat ir akademikas, kurį tėvų žemė nieko neįpareigoja...

Kas vertė šaulius ar savanorius rizikuoti gyvybes kovojant už Lietuvos laisvę? Tėvynės meilė. Jokio atlyginimo, jokių gėrybių nežadėta... Juos visus vedė karšta tėvynės meilė, kuri jų širdyse ruseno.

Apie jų žygdarbius rašė lenkų karių "Apžvalga" žurnale majoras S. Alexandrowicz: "Turėjome didelius nuostolius nuo lietuvių partizanų šaulių. Jie sekė mus prisidengę miškuose ir raištuose. Iš ten jie šaudydavo į mus

Paimti į nelaisvę ir nuteisti mirčiai, lietuviai šauliai neleido jiems užrišinėti akių. Drąsiai atiduodavo savo gyvybes, pabrėždami, jog miršta už tėvynės laisvę ir jos nepriklausomybę...

Lietuvos kariuomenė nuolatos puolė ir reikėjo trauktis iš užimtų vietų link Giedraičių. Ten susitikom su lietuviškais kariais ir įsitikinom, kad lietuvis karys drąsus ir patvarus, o taip pat puikus šaulys ir geras partizanas".

Vasario 16-sios Aktas yra mūsų tautai svarbiausias ir garbingiausias. Todėl šis padarytas tautos sprendimas privalo išlikti ir galioti visiems laikams. Šis Aktas nusikratė svetimo jungo ir išvedė lietuvių tautą į nepriklausomą valstybinį gyvenimą. Tebūna šis Aktas mums ir ateinančioms kartoms švyturiu ir stiprybės šaltiniu, kovoje už tautos laisvę ir nepriklausomybę.

Visiškai nesvarbu ar lietuviai yra savoj tėvynėj ar išėivijoj, šis Aktas privalo būti mums visiems brangus ir vienodai rūpėti. Tad kur begyventume ar bebūtume, ir kur dar yra plakančios lietuviškos širdys, teneužmiršta tą brangią sukaktį minėti ir švęsti.

Lietuvių, esančių laisvajame pasaulyje Vasario 16-sios šventė turi būti kuo iškilmingiausiai švenčiama, nes mūsų broliams lietuviams tėvynėje šią šventę yra uždrausta švęsti.

Jurgis Juodis — Pakeliui į Sibirą, aliejus

Šaulių Sąjungos Centro Valdybos INFORMACIJA

Romui Kalantai paminklas. Užmojis pastatyti paminklą, kuris būtų simboliu visos kenčiančios ir kovojančios lietuvių tautos, yra nelengvas uždavinys. Bet jis bus pastatytas, nes darbas jau pradėtas ir sparčiai eina pirmyn. Okupuotoje Lietuvoje Romas Kalanta tapo kovos už laisvę simboliu, ypač jaunimui. Jis kovos už laisvę simboliu yra ir ne savo tautos žemėje gyvenantiems lietuviams. Todėl paminklas statomas Romo Kalantos vardui įamžinti.

Paminklo pastatymu rūpinasi Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje centro valdyba. Vieta parinkta — Šv. Kazimiero lietuvių kapinės Čikagoje. Nupirka 12 sklypų, kad paminklui būtų pakankamai vietos.

Ramojus Mozoliauskas yra lietuvių ir amerikiečių visuomenėje plačiai žinomas skulptorius — paminklų kūrėjas. Jis pa-

kviestas paminklą suprojektuoti, o taip pat ir projektą išpildyti. Paminklo modelis padarytas ir Šaulių Sąjungos centro valdybos priimtas. Paminklo statymo darbai priklauso skulptoriui, o pinigais turi pasirūpinti Šaulių Sąjungos centro valdyba.

Reikia paramos. Per eilę metų Šaulių Sąjungos centro valdyba ir daliniai pinigais rėmė kitų institucijų ir organizacijų vykdomus darbus. Atėjo laikas, kad organizacijos ir atskiri asmenys padėtų Šaulių Sąjungai Romui Kalantai paminklą pastatyti. Aukos siunčiamos adresu: St. Anthony's Savings and Loan Association, Romas Kalanta Fund, Acct. 0-30190-3, 1447 So. 49th Court, Cicero, Ill. 60650. Aukas taip pat galima įteikti vietovėje veikiančio šaulių dalinio valdybai.

Suvažiavimas. Lietuvos Šaulių Sąjungos Trentyje suvažiavimas įvyks 1979 m. gegužės 19-20 dienomis, Čikagoje,

šaulių namuose. Antrąją suvažiavimo dieną bus atidengtas ir pašventintas Romui Kalantai paminklas.

LŠST centro vald. inf.

J. NARŪNĖ

ATEITIES VIZIJA

Is Klaipėdos didelio uosto
Išplaukia į jūrą laivai,
Juos neša, linguoja ir glosto
Putojančios bangos laisvai . . .

Ir Baltijos jūra didinga
Plukdina ant savo bangų
Šimtus savanorių lietuvių,
Drąsiųjų jūreivių šaulių!

O, plaukit, nuplaukit į tolius,
Pasiekit kraštus svetimus,
Pažinkit jaunos savo brolius
Ir grįžkit atgal į namus!

Minėdami Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo šventę, prisiminkime mūsų tautos karžygius, kurie neteko gyvybių, kad mes būtume laisvi. Jų kapais išpuošta visa Lietuva. Prie jų rinkomės semtis stiprybės . . . O dabar, dabar jų kapai sunaikinti, arba išniekinti.

Mes turime pareikšti jiems didžią pagarbą, o tuo pačiu sustiprinti savyje pasiryžimą eiti jų pėdomis, nes jų žygiai mums nėra mirę. Jų

atlikti darbai tėvynei yra mums šventi.

Švęsdami Vasario 16-sios šventę prisiminkime ir savo brolius ir seses, kenčiančius tėvynėje ir nešančius sunkų jungą, vargą ir genocidą.

Būkime drausmingi ir susiklause. Pasiryškime visi dar labiau aukotis ir visas jėgas sukaupę dirbti, kad galėtume savo brangiai tėvynei Lietuvai priartinti laisvės rytojų.

□

KUR DINGO JUODIEJI VELNIAI!

VINCAS TAMOŠIŪNAS

Gana seniai, kai pristigdavo žibalo ir siaučiant pūgoms nebegalėdavo nuvažiuoti pas Maušeljį žibalo nusipirkti, pasišviesdavo balansomis. Tada kaimiečiai rinkdavosi vakaronėms. Vaikai jų laukdavo, nes išgirdavo įdomių pasakų. Viena jų labai tiktų mūsų išeivijos nedaliai.

“Labai seniai, kai panamėm slankiojo juodieji velniai, peklos Liucipieriui nedavė ramybės viena, labai gražiai sugyvenanti, šeima. Liucipieris siuntė savo gudriausius velnius šeimą supiudyti, bet nevyko. Galop, įpykęs Liucipieris išsiuntė patį gudriausią — beuodegį peklos vartininką. Velniūktis panaudojo visą savo išmonę, žadėjo didžiausius turtus, gražiausius rūbus, bet sukiršinti šeimos nepasisekė.

Grįždamas į peklą, miške atsisėdęs ant kelmo ėmė ašaroti, galvodamas kiek karštos smalos kaušų teksią išgerti, kad nepavyko uždavinio įvykdyti. Čia pat, takeliu atlinguojančią, pamatė apylinkės pletkininę Ašoklą, kitų ragana vadinamą. Velniūktis striktelėjęs pribėgo prie jos su prašymu supykdyti tą šeimą, užtai prižadėjo jai amžinų čeverykus.

Ašokla mato — galulaukėję šeimnininkas aria lauką. Užaina trobon ir net uždusdama ima porinti: — Matai, jūsų šventa šeimynėlė, kai velniūktis įkiša nagus, visi šventieji išsislapsto. Va gi, einu pamiške, arkliukai vagoje ilsisi, o tamstos vyrelis krūmuose, kad myluojas, tai myluojas su Vikšvine, net užsimerkus bėgau nuo tokių nusidėjėlių, šiurpas dar dabar mane purto.

Nužemintai atsisveikina ir dumia pamiškėn, kur aria pavyzdingos šeimos galva. Pasisveikinus pradeda: — Tai matai, tai matai, tavo šventos ugnelės kūrtoja ką išdarinėja su Sibiro bernu. Nė žodžio nesakiau, manęs nematė, atbėgau pas tave su baisia žinia.

Ašoklai pasisekė, gražiąją šeimą išardė.

Sutartoj dienoj miško paraistyje, velnias ant ilgos karties ištiesė Ašoklai amžinų čeverykus:

— Eikš arčiau, velniūkti, ko raitais, ar nepatenkintas?

— Nepatenkintas; vis dar buvo geriau, kai nors retkarčiais ištrūkdavau iš peklos, dabar gi — juodajam velniui žemėje nėra vietos, nes pasauliui pekla duos raudonąjį velnią, kuris žemėje viešpataus” . . .

Tai tik pasaka, bet labai tinkanti šių dienų mūsų išeivijai. Raudonieji velniai — tai mūsų kasdieninio gyvenimo kiršintojai, skaudi rykštė.

Daug kas sako ir rašo, kad visa marmalynė vyksta dėl veiksmų pinigų nepasidalinimo. Man atrodo, tai netiesa, nes pinigai tik priekabė. Vieni šaukiam — jokio bendradarbiavimo su Maskvos agentais, antrieji yra skirtingos nuomonės. Tuo klausimu daug prirašyta. Šiuo kart pasinaudosiu “Pasaulio Lietuvio” Nr. 46/110. Rezistentas, vienas “Akiračių” redaktorių, Mykolas Drunga, savo rašinio 4-tame punkte siūlo:

“Bendruomenė ir jos institucijos turėtų kantariai stengtis atsiriboti nuo “Stigmos”, kurią santykiavimui su okupuota Lietuva yra uždėję “veiksniai”. Bent iki šiol išeivijos visuomenė yra geriau supratusi, jog visos iki šiol praktikuotos santykiavimo rūšys yra davusios Lietuvai ir išeivijai tik naudos. Visuomenė šia prasme VLIKą ir ALTą su visomis rezoliucijomis jau seniai paliko istorijos paraštėje. Ne bendruomenės nariai, bet bendruomenės aukštesnės institucijos turėtų saugotis nepatekti į tokią situaciją”. Išvadą darykit patys.

Dienraštyje “Draugas” 1979 m. sausio 22 d., laiškų skyriuje, J. Navakas plačiai rašo, kad mūsų veiksniai atgyveno savo dienas: “Jei senstelėję veiksniai dar ilgiau dangstysis savo praeities nuopelnais, nebegalėdami energingiau ir geriau atlikti savo uždavinių, tai jiems teks prisiimti atsakomybę už laiko gaišinimą, darnios veiklos paneigimą ir savo klystkeliu . . .”

Ar negražu, kai atsiranda gaboriai, pasiryžę palaidoti demokratinius veiksmus ir piršti viena lytę Lietuvių Bendruomenę. Ar todėl iš diktatūrinio režimo išbėgom? 35-rius metus viskas vyko sklandžiai, dabar, staiga, “Mauras savo paskirtį atliko, jis neberekalingas”, mes padarysim stebuklus, duokite mums kelią. Bet kokius stebuklus padarė iki šiol? Tik būdami vieningi, nors ir skirtingų pažiūrų, tik gerbdami kitus, nors jei ir “atgyvenę” (tur būt, visiems aišku, kad tie, kurie užaugo nepriklausomoj Lietuvoj irgi nebe jaunuoliai), tik bandydami savo nuomones išaiškinti, bet ne primesti kitiems, priartėsime prie savo tikslo. Atrodo, pasiskaičiusi kaurių mūsų spaudą, kad iki šiol nieko Lietuvos laisvinimo byloj nebuvo daroma, nieko nepasiekta, nes darė kiti, dabar tai mes padarysim. Kartais ir mūsų redaktoriai privalėtų išsijoti ir ne viską dėti, ypač korespondencijos iš kai kurių vietovių sukelia tiek erzelio, kad koktu darosi. Ir kyla mintis, kad ir mes, kaip Don Kichotas, kariaujame su vėjiniais malūnais. Vienas nuotykis iš caro okupacijos metų:

Jaunimas paryčiais grįžo iš Vapsvyčios vestuvių. Turėjo pereiti per Šventosios lieptą. Per-

“Gen. T. Daukanto” jūrų š. kp. 1978 m. šaudymo varžybų laimėtojai apdovanoti dovanomis. Žiūr. iš kairės — V. Ripskis, L. Litviniene, G. Kuzmienė, kuopos pirm. E. Vengianskas ir S. Ripskienė. Nuotr. P. Malėtos

“Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos Kūčios Čikagoje

1978 m. gruodžio 16 d. Čikagoje, Vyčių salėje, įvyko tradicinis “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos prieškalėdinis parengimas — Kūčių vakarienė, kurioje gausiai dalyvavo kuopos nariai, jų šeimos ir svečiai. Nežiūrint to, kad tą vakarą Čikagoje vyko net keturi prieškalėdiniai parengimai, daukantėnų Kūčių vakarieneje dalyvavo 108 asmenys, kurių tarpe matėme LŠST pirmininką K. Milkovaitį, LŠST vyr. kapelioną Tėv. J. Borevičių, Lietuvos Kūrėjų Savanorių Sgos ir jūrų šaulių “Nemuno” rinktinės

pirm. plk. J. Švedą, DLK Birutės Drjos pirm. K. Leonaitienę, LKVS “Ramosė” Čikagos skyriaus pirm. kpt. A. Juškevičių, Lietuvos prekybinio laivyno kpt. B. Krištopaitį, Cicero “Klaipėdos” jūrų šaulių kuopos gausią grupę ir kt.

Visiems susėdus prie gražiai paruošto Kūčių vakarienos stalo, šių metų Kūčių prasmingą programą pradėjo “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos pirm. E. Vengianskas. Pasveikinęs gausiai susirinkusius, jis pakvietė j.š. V. Utarą perskaityti Tėvynės Prisiminimo tekstą, kuris, visiems atsistojus, su susikaupimu buvo išklaustas. Sekė “Lietuva Bran-

gi...” melodijos garsai ir buvo uždegtos penkios, savo paskirtimi skirtingos, atitinkančios Kūčių vakarui nuotaikas, žvakutės.

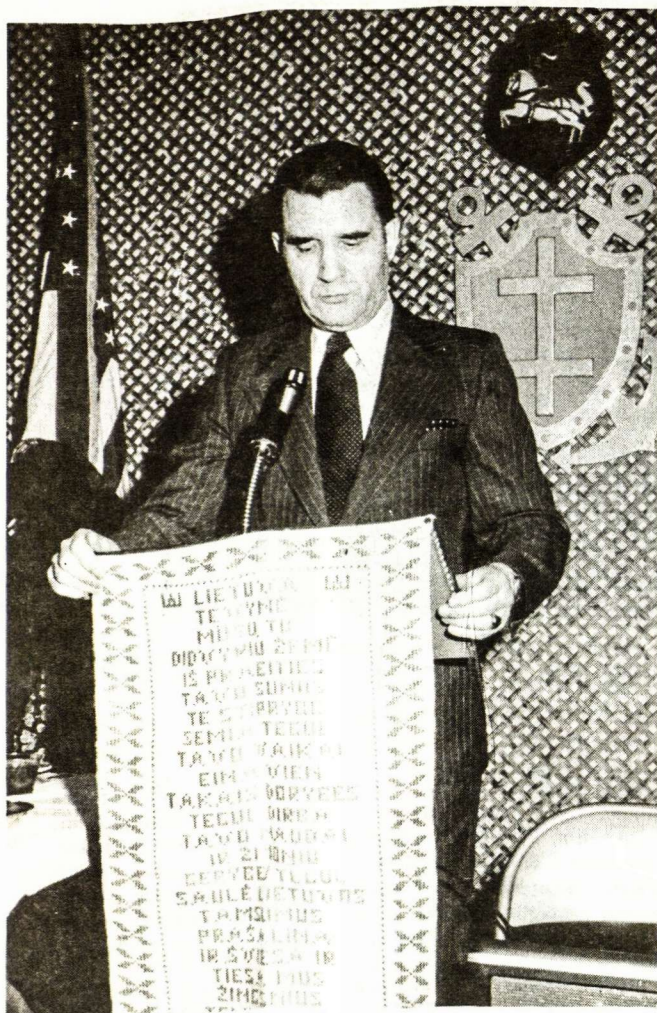
Lietuvos laisvės kovotojams ir pavergtai, tačiau kovojančiai Lietuvai — žvakutę uždegė plk. J. Švedas, artimuosius pavergoje Tėvynėje ir kenčiančius Sibiro taigose brolius ir seses atminti — K. Leonaitienė, Lietuvos kariams ir šauliams pagerbti — kpt. A. Juškevičius, mirusių sesių bei brolių ir artimųjų amžinam prisiminimui — Tėv. J. Borevičius ir plačiuose pasaulio vandenynuose po svetima vėliava plaukiojančius lietu-

ėję paskutiniai nuvertė liepto atramą. Iš paskui ėjęs, gerokai išgėręs, Akudinas Nikitinas, pamatęs kad atramos nėra, ėmė melstis: “Šventas Lukai, undenų patronai, padėk man pereiti lieptą, aš prie tavo ikonos uždegsiu dvi žvaki, o batiuškai pakrovų dienoj apierai duosiu didįjį aviną su plačiaisiais ragais. Prigirdysi — liks našlė, vaikai, ir kas tau iš to?” Besimeldamas ropojo lieptu. Kai jau buvo arti krašto ir nendrių, šūktelėjo: “Šventas Lukai, pabučiuok man . . ., aš ir be tavo lockos perėjau lieptą”. Išgirdęs tai, Juozukas Guobužas papurtė lieptą ir Ankudinas stačia galva nėrė į vanaenį. Iškilo ir vandeniui burbuliuojant iš burnos, sušuko: “Šventas Lukai,

tu nesupratai juoko, aš tik paštukavojau, gausi žvakes, o batiuška aviną”. Povilas Bernotas pakišo Ankudinui kartį ir ištraukė ant kranto.

Ar ir mes, kaip tas Ankudinas, bėdoje šaukiamės pagalbos, o išgelbėti akmeniu metame. ALTos ir senųjų lietuvių organizacijos mus globojo, rūpinosi, šelpė, varstė ir tebevarsto Vašingtono pareigūnų duris, prašydami Lietuvai pagalbos, bet mes atkutę pamiršom viską ir mums jų pagalba nebereikalinga, mes norime patys vadovauti.

Ar ne juokai okupantui? Norėtysi tikėti, kad tie vienybės ardytojai, nori gero, bet nežino ką daro.

LŠST pirm. K. Milkovaitis taria sveikinimo žodį "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos Kūčių vakarieneje, gruodžio 16 d. Nuotr. P. Malėtos

vius jūreivius prisiminti — kūr. kpt. B. Krištopaitis. Pagaliau, visus Kūčių vakarienės dalyvius bendron jūriškai šauliškon šeimon apjungė LŠST pirm. K. Milkovaičio įžiebta ir spalvingomis šviesomis viduryje salės suspindėjusi, gražiai papuošta, jūrų šaulių Norberto ir Elenos Martinkų padovanota, Kalėdų eglutė.

Eglutę įžiebus, LŠST vyr. kapelionas Tėv. J. Borevičius, SJ, su religinėmis apeigomis palaimino Kūčių vakarienę bei jos dalyvius ir, lauždamas plotkelę, linkėjo visiems linksmų bei nuotaikingų šv. Kalėdų. Kalėdinės nuotaikos pagauti vakarienės dalyviai tarpusavyje laužė plotkelę ir su meile vienas kitam linkėjo linksmų švenčių. Tuo buvo pradėtos Kūčių vaisės, kurias skaniai paruošė bei patiekė jūrų šaulės, kuopos moterų

vadovei A. Anulienei vadovaujant.

Vaišių metu "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopą sveikino LŠST pirmininkas ir aukščiau jau paminėtų organizacijų, Lietuvos Kūrėjų-Savanorių, LKVS "Ramovės" ir DLK Birutės Dr-jos atstovai. Sveikinimai buvo baigti "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopos pirmininko E. Vengiansko žodžiu, kuris visiems sveikinusiems padėkojo už Čikagos jūrų šauliams skirtus sveikinimus ir kuopos vardu linkėjo visiems linksmų, džiaugsmingų bei nuotaikingų šv. Kalėdų ir sveikų, našių bei darbinių 1979-ųjų Naujųjų Metų.

Po sveikinimų, j.š. V. Rusteikiui pianu pritariant, suskambėjo lietuviškos kalėdinės giesmės, visų vakarienės dalyvių skambiai su įsijautimu giedamos. Nepamiršo tą vakarą susirinkusių Kalėdų Senelis, j.š. K. Vidžiaus asmenyje, kuris

Lietuvos Prekybos laivyno kpt. B. Krištopaitis uždega žvakutę "Gen. T. Daukanto" jūrų š. kp. Kūčių vakarieneje, už Lietuvos jūrininkus, plačiuose vandenynuose plaukiojančius po svetima vėliava. Nuotr. P. Malėtos

skambalais palydėtas, linksmai ir triukšmingai su dovanomis atvyko į Vyčių salę. Kalėdų Senelio skirtas, dalyvių su-neštas dovanas gavo visi, dideli ir ma-ži, dalyvavę daugantėnų nuotaikingame ir su prasminga programa pravestame, prieškalėdiniame Kūčių vakarienės pa-rengime.

Šiuo kalėdiniu renginiu "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kuopa užbaigė savo 15-sius sėkmingos veiklos jubiliejinius metus ir viltinai žvelgdama į ateitį, su nauja organizacine energija ir pasi-ryžimu, dar daugiau plėsti šaulišką veik-lą Čikagoje, pasitinka Naujuosius 1979-sius Metus.

J. Š.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 60 metų sukakties minėjimas

Minėjimą bendrai ruošė: Lietuvos Kū-rėjų Savanorių S-ga, LKVS "Ramovė", "Liet. Didž. Kun. Birutės Dr-ja", "Vy-tauto Didž." Šaulių Rinkt, "Gen. T. Daukanto" Jūrų Šaulių Kuopa ir "Klai-pėdos" Jūrų Šaulių Kuopa. Minėjimui ruošti buvo sudarytas komitetas, į kurį įėjo po du atstovus iš kiekvienos mi-nėtų organizacijų: J. Tamulis, A. Urbo-nas, A. Juškevičius, J. Bagdžius, K. Le-onaitienė, V. Kulikauskienė, Vl. Išganai-tis, St. Cecevičienė, Ed. Vengianskas, A. Aniulienė, K. Milkovaitis ir A. Ašoklis. Komiteto pirm. buvo išrinktas Lietuvos kariuomenės kpt. Andrius Juškevičius.

Minėjimui prisiminti ir įamžinti, buvo išleistas gausiai iliustruotas leidinys iš Lietuvos kariuomenės ir Lietuvos šaulių gyvenimo ir veiklos. Leidinį redagavo Edmundas Vengianskas.

Minėtų organizacijų sudarytas komi-tetas, 1978 m. lapkričio 25-26 d.d., Či-kagoje surengė labai šaunų, iškilmingą ir įspūdingą minėjimą.

Minėjimo išvakarėse, lapkričio 25 d., 7 v.v., Lietuvių Tautiniuose Namuose buvo surengta iškilminga puota su trumpa menine programa, kurią išpildė Lie-tuvių Operos soslisčiai Margarita ir Vacys Momkai.

Puotą atidarė pirm. A. Juškevičius, maldai sukalbėti ir Dievo dovanoms pa-laiminti pakvietė kun. J. Borevičių, S.J.

Iškilieji Lietuvių Operos solistai, M. ir V. Momkai, padainavo labai gražiai ir įspūdingai. Svečiai solistų nepapras-tai puikiais, stipriais balsais, dainomis — arjomis, buvo labai sužavėti. Nuo plo-jimų ir bis šauksmų net lubos linko.

Puotoje daluavo daug iškilų lietuvių visuomenės veikėjų.

Šokiams grojo Markausko orkestras. Svečių buvo prisirinkusi pilna salė — apie 200 asmenų.

Lietuvos karinių jėgų atkūrimo 60 m. sukaktį minint, prie Lietuvos Laisvės Kovų paminklo, š.m. lapkričio 26 d., vainiką padeda "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. pirm. ir LKVS "Ramovė" Čikagos sk. vicepirm. E. Vengianskas, birutininkėms V. Kulikauskienei ir Z. Juškevičienei asistuojant. Nuotr. P. Malėtos

Lapkričio 26 d. minėjimas prasidėjo 12 val., pamaldomis Tėvų Jėzuitų kop-lyčioje. Pamaldose su vėliavomis da-lyvavo jau anksčiau išvardintos organi-zacijos ir Amerikos Legiono Dariaus ir Girėno postas. Viso suskaičiuotos 7 vė-liavos. Mišias atnašavo ir tai dienai pri-taikytą pamokslą pasakė kun. J. Borevi-čius S.J. Auką nešė A. Juškevičius ir K. Leonaitienė. Laikė mišių, solo giedo-jo solistai M. ir V. Momkai, vargonais grojo M. Motiekaitis. Koplyčia, minėji-mo dalyvių — maldininkų buvo perpildyta, net durys nebeužsidarė.

Tuoju po pamaldų, minia dalyvių susi-rinko prie Žuvusių Kovotojų už Lietu-vos Laisvę ir Nepriklausomybę pamink-lo, kad pagerbus kovoje kritusius kar-žygius. Abiejose paminklo pusėse, su vėliavomis išsirikiavo uniformuoti šauliai ir šaulės. Tie išsirikiavę, uniformuoti šauliai ir šaulės, teikė minėjimui ypa-tinę kilnumą, pagarbą ir šventumą. Be

tų uniformuotų šaulių puošmenos, visas minėjimas būtų buvęs blankus ir neįspūdingas. Minėjimą savo jautriu, reikšmingu ir įspūdingu žodžiu atidarė kpt. Andrius Juškevičius ir tam minė-jimui vadovavo. Kiek atokiau, prieš pa-minklą, abiejose pusėse buvo pakeltos JAV ir Lietuvos tautinės vėliavos. Amerikos Legiono Dariaus ir Girėno posto legionieriai trimis šautuvų salvėmis, vė-liavas saljutavo ir pagerbė.

Nepriklausomybės kovų dalyvis, sa-vanoris-kūrėjas plk. J. Švedas, aištuojamas dviejų uniformuotų sesių šaulių, St. Cecevičienės ir El. Gabrienės, žu-vusiems didvyriams pagerbti uždegė au-kuro ugnį. Ta proga, trumpai, keliais jautriais ir išsamiais žodžiais, savanoris-kūrėjas, laisvės kovų dalyvis J. Tamulis nušvietė savanorių-kūrėjų karžygiškas kovas. "Gen. T. Daukanto" šaulių kuopos pirm. Ed. Vengianskas, lydimas dviejų, pasipuošusių tautiniais rėbais biruti-

Antrą, mažesnę, vainiką prie paminklo padėjo mokiniai Renata ir Jonas Mindaugas Variakojai. Nuotr. A. Pleškio

ninkių, Z. Juškevičienės ir V. Kuliakauskienės, žuvusių karių garbei prie paminklo padėjo didelį, puošnų vainiką, su užrašu 60. Du mažiukai mokinukai, buvusio Krašto Apsaugos ministerio plk. Jono Variakojos (mirusio 1963 m., Charles, Ill.) vaikaičiai, Renata ir Jonas Mindaugas Variakojai, prie paminklo padėjo antrą, bet mažesnę, vainiką.

Akademinė minėjimo dalis vyko Jaunimo centro didž. salėje. Salės scena buvo papuošta dideliu Lietuvos Vyčiu. Kiek atokiau, šonuose stovėjo dvi gražios, tautinių motyvų figūros. Garbės prezidiumo stalai scenoje buvo užtiesti tautiniais raštais, rankomis austomis staltiesėmis, o ties viduriu per stalus kabojo nuleistos spalvingos gražios tautinės juostos. Visus tuos audinius parūpino Z. Juškevičienė.

Minėjimą atidarė A. Juškevičius. Jo kalba buvo trumpa, dalykiškai parengta, išsami, aiški, apžvalginė ir visiems suprantama. Savo žodžio pabaigoje sveikino visus Lietuvos savanorių-kūrėjų, karių, šaulių ir visus tuos, kurie vienokiu ar kitokiu būdu prisidėjo prie Lietuvos nepriklausomybės iškovojimo ir jos atstatymo.

Į garbės prezidiumą buvo pakviesti šie garbingi ir iškili asmenys: Lietuvos gen. konsulė J. Daužvardienė, Savanorių-Kūrėjų S-gos centro vald. pirm. plk. J. Švedas, ALTos vald. vicepirm. teisininkas dr. K. Šidlauskas, JAV aplinkos apsaugojimo depart. regionalinio dir. pavaduotojas inž. V. Adamkus, kun. J. Borevičius S.J., šaulių moterų vadovė St. Cecevičienė, "Vytauto Didž." šau-

lių rinkt. pirm. Vl. Išganaitis, "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. pirm. Ed. Vengianskas, "LDK Birutės" drg. pirm. K. Leonaitienė, (R) Liet. Bendr. centro valdybos pirm. dr. Vyt. Dargis ir Liet. Bendr. vidurio vakarų apyg. pirm. K. Laukaitis.

Garbės prezidiumui užėmus skirtas vietas, į sceną buvo įneštos vėliavos, buvo sugiedoti JAV ir Lietuvos himnai. Kun. J. Borevičius buvo paprašytas sukalbėti maldą — invokaciją. Pagerbimui savanorių-kūrėjų, buvo paprašyta juos atsistoti ir prie jų krūtinėms kiekvienam birutininkės prisegė po gėlę.

Po sveikinimų žodžiu ir raštu, JAV aplinkos apsaugojimo depart. regionalinio direktoriaus pavaduotojas inž. Valdas Adamkus skaitė minėjimo dienių pritaikytą paskaitą.

Tarp kitko jis pasakė: "1940 metai, prasidėjus Lietuvos tragedijai, yra ryškus liudininkas kariuomenės įnašo į tautinio sąmoningumo vystymąsi. Šioje vietoje atmetę filosofinį, jokios reikšmės dabar neturintį, svarstymą, ar geriau būti okupuotiems, sunaikinant turtą po milijoninės armijos tankais, ar susilaikyti tos pačios okupacijos nesipriešinant. Atsakymas šiandien turi būti visiems aiškus. Tautinės savisaugos instinktas turėjo visus įtikinti, kad gyva rezistencija yra laidas į naują nepriklausomą gyvenimą. Sunaikinta ir išžudyta tauta tos galimybės neturi".

Tuo tarpu, 1941 metų sukilimą prieš bolševikus ir priešinimąsi vokiečiams per visą okupacijos laikotarpį, jis užgyrė. Jis nesmerkė ir nepeikė ir antrajai bol-

ševikų okupacijai mūsų partizanų pasipriešinimą, tik apgalėjo tūkstančius žuvusių jaunų gyvybių. Paminėjo Sadūnaitę, Petkų, Gajauską ir Kalantą ir juos įrikiavo į partizanų eiles. Savo paskaitos baigiamajame žodyje prelegentas tarė: "Jeigu gyvenimas iš mūsų atėmė teisę dirbti savame krašte karinės organizacijos struktūroje, tai tikslas nustatytas 1918 m. lapkričio 23 d. įsakyme yra nepasikeitęs. Atlikime savo pareigą naujose aplinkybėse, ruošiant dvasios karius naujai prisikeliančiai Lietuvai".

Kai uždanga prasiskleidė meninei programai, joje tvarkingai stovėjo žymūs, pasididžiavimo vertas, Čikagos Lietuvių Operos vyrų choras. Dirigentui, muzikui A. Gečiui kilstelėjus rankas, sužėlyg smarki audra, uraganas, sugriaudė devyni perkūnai, lyg suzaibavo žibai ir švystelėjo lyg ugnys ir liepsnos, susiūbavo salės sienos ir sudrebėjo jos langai nuo džiuginančių ir drąsą įkvėpiančių melodingų balsų, kurie kaip šėlstantis viesulas veržėsi iš choro vyrų galingų krūtinė, "Geležinio Vilko" maršo garsais. Po kiekvieno maršo, karinės dainos, salėje kartojo vis tas pats, visi šaukė ir rėkė bis, bis, bis! Choras buvo priverstas grįžti į sceną ir užtraukti dar vieną galingą Lietuvos karių karo dainą-maršą.

Manau, kad šitas aukšto meninio lygio Lietuvių Operos vyrų choras sau lygus konkurento neturi.

Minėjime salėje galėjo būti apie 300 svečių.

Visoms minėjimo iškilmėms užsibaugus, choro dalyviai ir svečiai buvo pakviesti į Šaulių namus užkandžiams, kuriuos paruošė moterų šaulių vadovė Stasė Cecevičienė, talkinama kitų sesių šaulių, o išlaidas apmokėjo A. Kuškevičius.

A. Pleškis

Klevelando šauliams trofejų įteikimas "Žalgirio" ir "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp., vasaros metu, savose šaudyklose praktikuojasi ir ruošė šaudymo varžybas, o rugsėjo 24 d. "Žalgirio" kp. šauliai suruošė varžybas dėl trofejų. Varžybos vyko taškų sistema ir jose dalyvavo aštuoni šaudytojai.

Daugiausia taškų surinko ir I vietą laimėjo Alis Benas, II Algis Karsokas ir III Jonas Degutis, o moterų — Lilė Kazis. Tarpkuopinė pereinamoji taurė tarp "Kar. Juozapavičiaus" ir "Žalgirio" kuopų, antri metai iš eilės, atiteko žalgiriečiams.

"Žalgirio" kp. pereinamoji taurė atiteko, daugiausia taškų surinkusiam, Aliui Benui.

Gruodžio 10 d. 3 val. p.p., Lietuvių Namų salėje, "Kar. Juozapavičiaus" šaulių kp. metiniame pobūvyje, kuriame dalyvavo ir "Žalgirio" kp. šauliai, laimėtojams buvo įteiktos taurės ir trofejos. "Kar. Juozapavičiaus" kp. p-kui dr. Miliauskui sergant, pobūvį atidarė ir jam vadovavo vicepirm. P. Vencius. Po trumpo atidarymo žodžio pakvietė žodį tarti "Žalgirio" kp. p-ką B. Nainį, A. Mi-

kulskį ir LKVS "Ramovė" CV p-ką A. Jonaitį. Visi kalbėtojai linkėjo šauliams ir toliau nenuilstamai dirbti gražų lietuviybės darbą.

"Žalgirio" kp. sporto vadovas I. Muliolis, aisstuojant pirm. B. Nainiui, įteikė žalgiriečiams laimėtas trofejas ir taurės. "Kar. Juozapavičiaus" kp. sporto vadovas J. Velykis, asistuojant vicepirm. P. Venciui, įteikė "Kar. Juozapavičiaus" kp. šaudytojams laimėtas trofejas. I vietos trofeją laimėjo jaunas šaulys Juozas Merkys, II — Julius Merkys ir III — A. Navickas.

Po trofejų ir taurių įteikimo vyko vaišės, kurias paruošė "Kar. Juozapavičiaus" kp. šaulė J. Venciuvienė.

E. P.

Hamiltono "Aukuras" Worcesteryje Kuopos rūpesčiu, 1978 m. lapkričio 11 d. Hamiltono teatro grupė "Aukuras" atvyko į Worcesterį ir suvaidino Zapolskio 3-jų veiksmų satyrinę dramą "Ponios Dulskienės Moralė". Režisierė Elena Dauguvietytė-Kudabienė. Kolonija gausi įvairiais parengimais, bet vaidinimo nėra buvę, todėl šauliai ryžosi grupę pakviesti, nebijodami didelių iš-

laidų. Po vaidinimo buvo suruošta artistams vakarienė Maironio parke, kurioje visuomenė galėjo arčiau susipažinti ir pabendrauti su svečiais kanadiečiais.

Pašventintas paminklas

Prieš du metus pradėtas darbas pagaliau užbaigtas. 1976 m. kuopa nutarė, su visuomenės pagalba, pastatyti paminklą "Žuvusiems už Lietuvos Laisvę". Sudarytas statybos fondo komitetas, rinktos aukos, paruoštas projektas, numatyta vieta paminklui, įvykdyti paruošiamieji darbai ir, pagaliau, 1978 m. lapkričio 26 d. paminklas, kuris pastatytas Šv. Kazimiero bažnyčios šventoriuje, buvo pašventintas.

Šventinimo iškilmės sujungtos su 60 metų Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimu. 10 val. ryto atlaikytos mišios už žuvusius šaulius ir karius, kurias atnašavo kun. A. Miciūnas, asistuojant Naujosios Anglijos rinktinės kapelionui tėv. R. Šakaliui. Giedėjo parapijos choras, vad muz. Z. Snarskio. Vargonais palydėjo O. Keršytė ir solo giedojo V. Rozevičius, nuolatinis šaulių rėmėjas. Šv. Mišiose dalyvavo visų trijų rinkti-

Klevelando šauliai laimėję šaudymo trofejas. Sėdi, iš k.: A. Karsokas (atstovauja sužeistą sūnų Algį Karsoką), A. Navickas, Lilė Kazis ir "Žalgirio" kp. sporto vadovas J. Muliolis (laiko tarpkuopinę pereinamąją taurę). Stovi, iš k.: A. Benis — laimėjęs "Žalgirio" kp. I vietą ir pereinamąją taurę, J. Degutis, "Žalgirio" kp. pirm. B. Nainys, J. Merkys, "Kar. Juozapavičiaus" kp. vicepirm. P. Vencius ir J. Merkys. J. Carlos nuotr.

nės kuopų šauliai su savo vėliavomis, uniformuoti, sesės pasipuošę tautiniais rūbais. Taip pat dalyvavo ir skautai-ės su savo vėliavomis.

Po mišių visi dalyviai ėjo į šventorių, prie naujai pastatyto paminklo. Šventinimo apeigas atliko kun. A. Micūnas, MIC, kuris ir paragino šaulius tokį paminklą pastatyti. Savo žodyje pareiškė, kad šis paminklas teprimena kiekvienam einančiam pro šalį, visus paaugojusius savo gyvybę dėl Lietuvos laisvės. Rinktinės pirm. A. Zenkus padėjo vainiką, kurį prieky eisenos iš bažnyčios nešė dvi mažos uniformuotos skautukės. Buvo sugiedota giesmė "Marija, Marija".

Po to, buvo vykstama į Maironio parką, kur ta proga buvo suruošti iškilmingi pietūs. Invokaciją sukalbėjo rinktinės kap. tėv. R. Šakalys. Papietavus vyko akademinė dalis, kurią pravedė kuopos pirm. VI. Gedmintas. Statybos komiteto pirm. A. Zenkus trumpai papasakojo patirtus vargus ir pasisekimus statant paminklą, padėjo visiems prisidėjusiems savo darbu ir aukomis, ypatingai komiteto nariams, K. Prapuoleniui ir VI. Pajėdai, ir perskaitė Šventinimo Aktą. Toliau, pristatyti svečiai — organizacijų pirmininkai ar atstovai. Pirmasis sveikino tėv. R. Šakalys, pareiškėdamas, kad paminklas teprimena, jog kas liečia kovą už laisvę, jokia auka nėra perdidelė. Organizacijų Tarybos ir L. Bendruomenės vardu sveikino P. Molis, Maironio parko vardu — pirm. K. Adomavičius — pareiškėdami, kad nors kuopa yra labai jauna organizacija, bet savo veikla labai didelė. "Jono Vanagaičio" kuopos pirm. J. Stašaitis palinkėjo, kad šis paminklas jungtų visus lietuvius į vieną veiklą ir į vieną patriotinę šeimą.

Akademinė dalis užbaigta menine programa, kurią atliko Šv. Kazimiero parapijos vyrų choras. Vadovaujamas muz. Z. Snarskio, choras padainavo 6 dainas. Akomponavo O. Keršytė. Reikia pažymėti, kad iš chorą sudarančių 20 vyrų, 10 yra šauliai, tai lygiai pusę priklauso "Dr. Vinco Kudirkos" kuopai.

Po trumpos pertraukos salė paruošta Kariuomenės Šventei, kurią ruošė kartu su skautais ir skautėmis. Vienoje salės pusėje išsirikiavo šauliai, kitoje — skautai. Įneštos vėliavos, sugiedotas himnas. Kuopos pirm. VI. Gedmintas pakvietė išeiti į priekį savanorius-kūrėjus, F. Keršį ir K. Prapuolę, kurie pagerbiami jiems prisegant po gėlę. Sekė apdovanojimai. Už darbą Šaulių Sąjungai, Šaulių Žvaigždės medaliu apdovanoti š. Janina Miliauskienė, kuriai medalį prisegė rinkt. pirm. A. Zenkus, ir Kazys Čėsna — prisegė š. E. Gorodeckienė. Prie vėliavų

buvo pakviesti nariai-kandidatai, M. Norkūnienė, K. Naikelienė ir St. Norkūnas, šaulių priesaikai. Priesaiką perskaitė ir priėmė kapelionas tėv. R. Šakalys, OFM.

Buvo išneštos vėliavos ir baigta iškilmingoji dalis. Kalbėtoju pakviestas "Jono Vanagaičio" kuopos pirm. J. Stašaitis, savo kalboje, kuri daugiau lietė skautus ir jų veiklą, pabrėžė, kad šauliai yra gimininga skautams organizacija. Užbaigus skautavimą, kvietė juos jungtis į šaulių eiles.

Programą, laužo formoj, atliko skautai ir skautės, pravedė E. Meilus, jn. Jis taip pat yra ir šaulys. Po programos svečiai buvo kviečiami vaišintis skautų-čių mamųčių paruošta kavute.

e. g.

Cicero Jūrų Šauliai

Lapkričio 19 d., šv. Antano parapijos salėje, 3 val. p.p., įvyko Cicero j. šaulių "Klaipėdos" kuopos visuotinis metinis narių susirinkimas. Prieš susirinkimą buvo padaryta kuopos narių nuotrauka (kuri bus patalpinta kun. dr. J. Prunskio parašytoje ir kuopos leidžiamoje knygoje "Bolševikų okupacija Lietuvoje").

Susirinkimą atidarė kuopos pirm. K. Milkovaitis, ir jam pirmininkauti pakvietė J. Žemaitį, sekretoriauti A. Gailių. Įnešus kuopos vėliavą, kuopos pirm. prisaikdino šiuos kuopos šaulius: G. Luterskieng, B. Valeikieng, A. Tautkviene ir K. Tautų. Sveikiname priesaiką davusius kuopos šaulius-es.

Praėjusio susirinkimo protokolą perskaitė A. Kašubienė. Sekė kuopos pirmininko, išdininko, moterų vadovės ir šaudymo-sporto vadovo pranešimai. Iš kuopos išdininko pranešimo sužinota, kad kuopa 1978 metais, įvairiems reikalams, paaugojo 761.35 dol. Palyginus su pajamomis, tai yra nemaža suma, kas sudaro 37%. Į tą sumą neįeina kun. dr. J. Prunskio parašytos ir kuopos leidžiamos knygos išlaidos, kurių susidarys virš 4,000 dol., bet šios knygos išleidimas pilnai pateisins kuopos egzistenciją.

Kontrolės komisijos pranešimą perskaitė J. Žemaitis, iš kurio paaiškėjo, kad išdininkas J. Dekeris kuopos išdą tvarko sąžiningai ir labai kruopščiai. Kontrolės komisija, baigdama savo pranešimą, pasiūlė kuopos išdininkui, už jo sunkų ir atsakingą darbą, pareikšti padėką. Susirinkimas gausiais plojimais išreiškė išdininkui padėką.

Šis metinis susirinkimas, per kurį yra renkami valdomieji organai, buvo sušauktas truputį anksčiau, nes leidžiamai knygai buvo reikalinga kuopos nuotrauka. Pagal statutą susirinkimai, kuriuose yra renkami valdomieji organai, šaukiami kas

du metai tarp sausio 1 d. ir kovo 5 d. Kadangi visuotinį susirinkimą sušaukti nėra jau taip lengva, tai kuopos valdyba nutarė per šį susirinkimą išrinkti valdomuosius organus sekančiais dvejų metų kadencijai. Susirinkimo metu buvo pastabų, kad per šį susirinkimą išrinktieji valdomieji organai nebus teisėti. Kiti kuopos nariai pareiškė, kad čia nebus didelis nusizengimas prieš statutą, jei valdomieji organai bus išrinkti truputį anksčiau. Susirinkimo pirm. J. Žemaitis pastatė šį klausimą balsavimui. Didelė dauguma susirinkimo dalyvių pasisakė, kad kuopos valdomieji organai būtų išrinkti per šį susirinkimą.

Sekė kuopos pirmininko rinkimai. V. Petrašūnas gavęs balsą pareiškė, kad dartinis kuopos pirm. K. Milkovaitis Cicero kuopą smarkiai pakėlė: jam pradėjus kuopai pirmininkauti, kuopoje buvo tik kelios dešimtys narių, tarp jų tik keli uniformuoti. Dabar kuopa turi virš 100 narių, daug vyrų ir moterų turi uniformas, kuopa gyvai reiškiasi ne tik šauliškoje, bet ir kitoje lietuviškoje veikloje. Todėl jis pasiūlė prašyti K. Milkovaitį, kad jis sutiktų dar vieną kadenciją nešti sunkią kuopos pirmininko našumą. Susirinkimas tam pasiūlymui pritarė gausiais plojimais. Kuopos pirmininkas pareiškė, kad jei visi kuopos šauliai-ės remis jo ir valdybos dirbamus darbus ir patys aktyviai dalyvaus kuopos veikloje, tai jis sutinka pasilikti pirmininko pareigose. Susirinkimo pirmininkas pastatė šį reikalą balsavimui. Suskaičius balsus pasirodė, kad virš 90% kuopos narių balsavo už tai, kad K. Milkovaitis pasiliktu kuopos pirmininku sekančią kadencijai.

Kadangi kuopos pirmininkas pasilikto tas pats, tai senoji valdyba ir kontrolės komisija, susirinkusių daugumai pagėidaujant, irgi sutiko pasilikti savo pareigose. Ligonių lankytojais išrinkti I. Markauskienė ir A. Zumaras. Toliau, kuopos pirm. painformavo apie kuopos leidžiamą knygą. Kuopos šauliai-ės, kad sumažinus knygos išleidimo išlaidas, tam reikalui gausiai aukoja — po \$100, \$50, \$25, \$20 ir mažesnėmis sumomis. Be to, pranešė, kad kuopos šaulė Pranutė Dvilaitienė tam reikalui paaugojo didesnę sumą, bet kiek, tai šį kartą, liko paslapyje, tikime, kad aukos dydį vėliau sužinosime. Pagarba sesei Pr. Dvilaitienei.

Nors atsiranda knygos išleidimui nepritariančių, tačiau dauguma supranta knygos išleidimo svarbą. Išleisus šią knygą, kuopa pasistatys sau amžiną paminklą. Po eilės metų, gal tos kuopos visai nebebus, bet tas, kas sklaidys šios knygos puslapius, sužinos, kad

kadaise buvo Ciceroje tokia jūrų šaulių kuopa, kuri šią knygą išleido.

Išnešus kuopos vėliavą ir sugiedojus Tautos himną, susirinkimas buvo uždarytas.

Po to, visi susirinkimo dalyviai buvo pakviesti vaišėms, kurias paruošė moterų vadovė su savo padėjėjomis. Čia, draugiškoje nuotaikoje, užmiršus per susirinkimą iškilusių ginčus, buvo praleista keletas valandėlių.

Alf. Gailius

“Juozo Daumanto” šaulių kuopa Los Angeles, Kalifornija

1978 m. gruodžio 17 d., viloje Traikai, įvyko “J. Daumanto” šaulių kuopos visuotinas narių susirinkimas.

Kp. p-kas K. Karuža, pasveikinęs susirinkusius, susirinkimo p-ku pakvietė Kaz. Rakūną, sekretoriumi Vl. Račių. Pasiūlytas prezidiumas susirinkimo buvo vienbalsiai patvirtintas. Kp. Valdybos pasiūlytą dienotvarkę, kurią perskaitė pirm. K. Rakūnas, su mažais papildymais priėmė. Atsistojimu ir tylos minute, buvo pagerbti 1978 m. mirę kp. nariai: LŠST garbės narys gen. Jonas Černius, š. Ona Micpovilienė ir š. dr. Grigas Valančius.

Praėjusio susirinkimo protokolą perskaitė kp. vicepirm. Justinas Naujokas. Protokolas buvo priimtas be pataisų.

Buvo pagerbtas Šaulių Žvaigždės ordino kavaliereus rašytojas Jurgis Gliauda, LŠST skelbto rašinio apie Šaulių S-gą laimėtojas. Jam ir jo žmonai Marijai, š. Judita Paškauskienė prisegė po gelež.

Premijuotą novelę susirinkime vaizdžiai perskaitė akt. š. Jonas Janušauskas. Susirinkusieji atidžiai klausėsi ir nuosirdžiai plojo rašytojui J. Gliaudai ir š. Janušauskui. Autorius tarė keleta reikšmingų minčių, apibūdindamas savo atsiekimus literatūroje ir novelės turinio reikšmę šaulių gerovei ir Lietuvai.

Dėkodamas autoriui, rašytojui J. Gliaudai, kp. p-kas Karyza pasidžiaugė, kad kp. savo narių tarpe turi šį gabų rašytoją ir jo žmoną.

Prezidiumo p-kas K. Rakūnas priminė, kad kp. 1979 m. švęs savo veiklos 15-os metų sukaktį. Šį reikalą plačiau nušvietė kp. p-kas K. Karuža. Minint kp. 15-os metų sukaktį bus paminėti ir LŠS-gos įkūrėjo Vlodo Putvinskio-Pūtvio 50-ties metų mirties sukaktis. Jau užprašytos šv. mišios už S-gos steigėją ir visus mirusius šaulius šv. Kazimiero bažnyčioje. Minėjimas įvyks parapijos didžiojoje salėje balandžio 28 ir 29 dienomis. Šiai didelei šventei kp. šauliai sparčiai ruošiasi. Pasiruošimas pareikalaus daug rūpesčio, darbo ir lėšų. Valdybai reikalinga visų šaulių talka ir parama. Į minėjimą bus kviečiama LŠST

“J. Daumanto” kp. pirm. Kazys Karuža (kair.) su raš. Jurgiu Gliauda (vid.) ir kons. Vytautu Čekanausku. Nuotr. L. Kanto

CV, dalinių atstovai su vėliavomis, vietos organizacijos ir svečiai. Minėjimo metu bus sukamas filmas ir bus išleistas specialus kp. veiklos 15-mečio leidinys. Šiam tikslui reikia rasti stambesnių aukotojų-rėmėjų.

Kp. vicepirm. Justinas Naujokas pasiūlė, kad kiekvienas šaulys-ė paaukotų po 5 dol., bet susirinkimas nutarė, kad kiekvienas turėtų paaukoti po 10 dol. Pinigai bus pradedami rinkti po Naujų Metų.

Kp. p-kas Karuža pranešė apie kp. ruošiamą dr. Grigo Valančiaus knygos “Zemaičių Didysis” abiejų tomų pristatymą 1979 m. kovo 11 d., šv. Kazimiero parapijos salėje. Pristatyme pakviesta dalyvauti velionio dr. Grigo Valančiaus dukra Dalila Polikaitienė ir rašytojas Paulius Jurkus, buvęs a.a. Gr. Valančiaus geras draugas. Smulkiau bus paskelbta vėliau spaudoje.

Kp. p-kas ragino šaulius-es įsigyti uniformas, kurios reikalingos reprezentacijai minėjimuose, tautos šventėse ir kituose rengimuose. Minėtose šventėse uniformuoti šauliai dalyvauja su vėliavomis. Apgailėstavo, kad vietiniai žurnalistai nepamini spaudoj, lyg nepastebėdami šios garbingos organizacijos, kuri atlieka didelį kultūrinį ir visuomeninį darbą.

Susirinkimo metus kp. p-kas įteikė už nuopelnus Lietuvai ir LŠST Šaulių Žvaigždės medalius: š. m. v-vės pad.

Juditai Paškauskienei ir sporto vadovui Kazimierui Rakūnui.

Buvo perskaitytas LŠST CV-bos prišūstas kuopai sveikinimas su šv. Kalėdomis ir Naujaisiais Metais.

Kp. p-kas K. Karuža padėkojo š. K. Rakūnui už sklandžiai ir gražiai pravestą susirinkimą, sekretoriui š. Vl. Račiui, visiems susirinkimo dalyviams ir vaišes paruošusioms šaulėms. Susirinkimas praėjo draugiškoj ir darbingoj dvasioj.

Šaulys

Detroito jūrų šaulių kuopa Bendros Kūčios

Jūrų šaulių “Švyturio” kp. gruodžio 23 d. šv. Antano parapijos kavinėje suruošė tradicines bendras Kūčias. Kūčiose dalyvavo šauliai, jų šeimų nariai ir svečiai. Visiems susėdus prie stalų, kp. p-kas Alfa Šukys pasveikino Kūčių dalyvių, kurių buvo apie 60, nuosirdžiais Kalėdų švenčių linkėjimais. Savo trumpame žodyje paminėjo Lietuvyje švenčiamas Kalėdų šventes, į kurias kiekvienas, kur jis bebūtų, stengdavosi atvykti ir šventes praleisti namiškių tarpe. Mirusiųjų ir žuvusiųjų prisiminimui kp. moterų sekcijos vadovė Angelė Šukienė ir kp. vicepirm. Juozas Kinčius uždegė ant stalo stovinčią žvakę. Kp. kapelionas kun. Kazimieras Simaitis sukalbėjo Kūčių vakarienei pritaikytą maldą. Plotkelių laužymu pradėta Kūčių vakariene.

Detroito Lietuvių Kultūros Klubo sidabrinės sukakties minėjime, spalio 8 d. Tarptautiniame Institute Šaulių Žvaigždės medaliu apdovanota labai veikli Klubo garbės narė, buv. p-kė Rožė Bilaitienė. Iš k. į d. stovi: DLKK narys, "Švyturio" jūrų šaulių kp. š. agr. Jurgis Baublys, "Stasio Butkaus" kp. p-kas DLKK sekretorius Vincas Tamošiūnas, Rožė Bilaitienė ir DLKK vicepir. Stefanija Kaunelienė. Nuotr. Kazimiero Sragausko

Darbšiosios šeiminkės: Angelė Bukšnienė, Emilija Lungienė, Stefanija Paulikienė, Ona Kašalienė ir Uršulė Vitienė, talkininkaujant parengimų vadovui Petriui Bukšniui ir "Pilėnų" stovyklos komendantui Stepui Lungiui, visus maloniai priėmė ir nuoširdžiai patarnavo.

Kūčių metu Angelė Šukienė padeklamavo Antano Skirkos eilėraštį ir paskaitė iš Tremties Trimito "Paskutinės Partizanų Kūčios".

Vilija Telyčėnaitė padeklamavo "Kalėdų Naktis", o sesutės Vytė ir Rūta Šnapštytės padeklamavo: "Žiemuzėlė", "Ten Tėvynėje" ir "Snaigės". Visos trys yra Aušros lituanistinės mokyklos mokinės. Jų dalyvavimas Kūčiose visiems paliko gerą įspūdį.

Stepas Lungys perdavė linkėjimus nuo buvusio kp. p-ko Mykolo Vitkaus iš Floridos.

Svečiams už atsilankymą ir šeiminkėms už Kūčių vakarienes paruošimą ir malonų patarnavimą, padėkojo kp. p-kas Alfa Šukys ir moterų sekcijos vadovė Angelė Šukienė.

Patalpas, kuriose vyko Kūčių vakarienė, puošė gražiai šiaudinukais papuošta

Kalėdų eglutė. Vakarienes metu skambėjo iš plokštelių kalėdinės giesmės.

A. Grinius

Sudbury - Ontario

"Maironio" kuopos šauliai ir šaulės surengė Lietuvos kariuomenės ir kovotojų prisiminimo paminėjimą. Dalyvavo per 170 lietuvių ir svečių. Sugiedojus tautos himną, kuopos p-kas J. Staškus, trumpu žodžiu dalyviams priminė minėjimo reikšmę ir pakvietė kalbėti LŠST "Vilniaus" Rinktinės p-ką Juozą Šiaučiulį. Paskaitininkas ilgesnėje kalboje peržvelgė dabartinius okupacijos varžtus tėvynėje Lietuvoje ir ką mes dėl to darome gyvendami laisvuose kraštuose. Vėliau, LŠST centro valdybos paskirtą Šaulių Žvaigždės medalių už organizacinę veiklą įteikė šaulei Jadvygai Labuckienei, o rinktinės garbės pažymėjimą už tautinę ir organizacinę veiklą — įteikė šaul. Antanui Gataučiiui.

Ta proga, "Volungės" atskrido net iš Toronto ir savo dainų koncertu palinksmo dalyvius ir prisiminė mūsų karių ir kovotojų, žuvusių už Lietuvos laisvę.

Nors mažas vienetas, tik dešimt jaunų lietuvių, bet muzikės D. Skrinskai-

tės-Viskontienės dėka, gerai apvaldytas, malonūs balsai, tiksli intonacija su malonių sąskambiu ir gryna lietuviška tar-sena. Puikus repertuaras. Koncertui akomponavo S. Freimanienė. Pasibaigus koncertui, tautinės ir šaulių "Maironio" kuopos vėliavos, buvo išneštos iš salės. LB p-kas A. Kusinskis tarė padėkos žodį, o dalyviai sėdosi prie stalų skaniai vakarieniauti. Vakarienę paruošė šaulės: J. Labuckienė, A. Albrechtienė, B. Stankienė ir joms daug padėjo šaul. Z. Labuckas. Vėliau, vokiečių orkestrui linksminant, vyko šokiai. Dalyviams troškulį malšino geras baras, kurį aptarnavo V. Bružas, J. Stankus ir J. Bataitis. Vakarienes metu šeiminkėms talkininkavo: B. Visockienė, L. Griškonienė ir daug jaunų gražių lietuvių.

Loterijai fantus paaukojo: p. Jakumaitienė, Sault Ste Marie, E. Šviežikienė, J. Labuckienė, Magdūtė Remeikienė (2), O. Stepšienė, M. Venskienė ir J. Gatautienė. Sėkmingai loteriją pravedė — A. Šviežikienė, S. Tolvaiša, Magd. Remeikienė ir Erikas Rotkis. Svečiams nakvynę ir transportaciją teikė J. M. Valiukai, V. S. Griniai, S. Poderienė, Gied-

ra Poderytė, p. dr. Rudžiai. "Vilniaus" Rinktinės p-kui Juozui Šiaučiuliui, šaulių kuopų atstovams iš Montrealio, A. Žiūkui ir A. Mylei, už atvykimą ir moralinę paramą organizacinėje srityje, gražią kalbą, širdingai dėkojame.

"Volungė dainos vienetui už puikų koncertą ir visiems prisidėjusiems savo darbu, auka, patarimais prie taip pavykusio karių ir kovotojų prisiminimo ir pagerbimo "Maironio" kuopos valdyba reiškia tikrą lietuvišką padėką. Ačiū!

J. K.

A.A. "Stasio Butkaus" kp.

garbės narys Juozas Tamošiūnas

Gruodžio 3 d., ilgos ir sunkios ligos išskankintas, amžinu miegu užmigo 90-metis Juozas Tamošiūnas. Nors lietuviškam reikalui negailėjo pinigų nei darbo, bet į amžino poilsio vietą palydėjo maža saujelė tautiečių, daugumoj "Stasio Butkaus" kp. šaulių.

Gimęs Salakų valsčiui, caro vergijos laikais, dar pradžios mokykloje, mokytojui liepiant dainuoti Rusijos himną, vietoj "Dieve, saugog carą", su draugu užtraukė "Dieve, palaidok carą". Už tai mokytojo buvo žiauriai nuplaktas. To nepamiršo iki mirties. Šešiolikametis išbėgo į Ameriką pas seserį. Gyvendamas Detroito, dirbo Chrysler'io automobilių gamykloje, kur buvo vyresniuoju, todėl atvažiavus naujesiems ateiviams, galėjo padėti gauti darbo. Buvo viengungis. Atsikuriant Lietuvai, finansiniai daug jai padėjo.

Buvo tautininkas, skaitė tautinę spaudą. Buvo šaulys, "Stasio Butkaus" kp. garbės šaulys ir S-gos ar kuopos didesniems darbams paremti aukojo nebe šimtais, bet ir tūkstantines nepagailėdavo. Nors pats gyveno kukliai, bet savo viengunges seseris Lietuvoje šelpė ir aprūpino iki jų mirties. Netekęs seserų ir nebelikus giminių Lietuvoje, dar dosniau rėmė lietuviškų užmojus. Jis Lietuvių Kambario Wayne State universitete garbės rėmėjas, lietuviškų radijo valandėlių, Detroito Lietuvių Kultūros Klubos dosnus narys.

Sielojosi dėl veiksmų peštynių, skaudžiai išgyveno naujų ateivių užmetimus ALT-ai. Norėjo, kad visi lietuviai mylėtų vienas kitą kaip broliai, ir siektų bendro tikslo — laisvės Lietuvai — suartinai, vieni kitų nežemindami, savęs ir savo organizacijos neaukštindami, kitiems nediktuodami.

Paskutinię jo gyvenimo metus buvo labai sunkūs. Beveik visiškai aklas, vos bepaieinas, dar vis stengėsi pats savimi pasirūpinti, nevanginti kitų. Kai paskutinį kartą rugėjo 12 d. nuėjo ligoninėn, iš jos nebeišėjo, nors vis kalbėjo, kai išsėisęs iš ligoninės, turėsiąs dar

daug ką sutvarkyti. Džiaugėsi, kad ligoninėje buvo lankomas savo artimų bičiulių. Paskutinės savaitės jam buvo nuolatine kančia ir jau skundėsi, kad be galo sunku numirti. Mirties angelas buvo jam labai laukiamas svečias.

Išėkis ramybėje, taurus lietuvi patriote, mylėjęs Lietuvą iš tolo ne skambiais žodžiais, bet kilniais darbais visa širdimi, visais jausmais. Jo meilės Lietuvai nenustelbė didmiesčio viliojančios šviesos, nei fabriko mašinų užesys, nei gero gyvenimo vilionės. Išliko tvirtas, kuklus, meile Lietuvai liepsnojančia širdimi.

"Stasio Butkaus" kp. šaulio a.a. Jono Sostako netekus

1978 m. gruodžio 25 d. su šiuo pasauliu atsiveikino pareigingas, veiklus patriotas, 89 metų amžiaus šaulys Jonas Šostakas.

Velionis buvo gimęs 1889 m. rugpjūčio 17 d. Vidiškių miestelyje, eigulio, valsčiaus stastos šeimoje. Jonas išsi-mokslino ir aukšto posto pasiekė darb-tumu ir sąžiningumu. Nepriklausomaj Lietuvos Jonas tarnavo policijoje. Pradėjęs policininku, buvo paskirtas policijos vadu ir apskritys viršininku. Tarnavo Sie-sikuose, Ukmergėje, Panevėžyje, Trakuose ir Kėdainiuose. Lankė Kaune prie Vytauto Didžiojo universiteto Aukštes-niusius Administracijos kursą ir gavo diplomą. Jonas buvo ne tik geras tar-nautojas, bet ir pavyzdingas ūkininkas. Netoli Ukmergės miesto buvo nusipir-kęs stambų Laibiškių ūkį, jį gražiai tvar-kė ir prižiūrėjo. Ūkyje užvestas medely-nas buvo gerai žinomas apylinkių ūki-ninkams. Jo ūkyje dirbę darbininkai bu-vo gerai aprūpinti ir gyveno moderniuose butuose. Jie jį laikė savo tėvu. Oku-pavę Lietuvą bolševikai pastebėjo dar-bininkų meilę šeiminiui ir pradžioj jo nelietė, bet policijos tarnautojai ir šauliai buvo didžiausi bolševikų prie-šai, todėl, pagaliau, ir Jonas buvo su-imtas ir uždarytas Ukmergės kalėjime. Hitlerio-Stalino karui prasidėjus, laisvės kovotojai išlaužė Ukmergės kalėjimo du-ris ir išlaisvino kalinius. Išlaisvintas Jo-

A.A. šaulys Jonas Šostakas

nas sutiko savo kaimyną Joną Veselką, dar su geležimi ir laužtuvu rankose. Iš-laisvinti kaliniai išsislapstė įvairiuose Uk-mergės miesto užkampiuose.

Vokiečių okupacijos laikais Jonas pasi-traukė iš policijos tarnybos ir pakvies-tas žemės administratorium, dirbo iki pasitraukė į vakarus.

Atvykęs į Ameriką, nors būdamas vy-resnio amžiaus, prisitaikė prie šio kraš-to gyvenimo ir iki pensijos dirbo Ge-neral Motors bendrovėje. Jis ne tik kad išmokslino vaikus, bet ir nusipirko ke-turių butų namą. Priklausė šv. Antano parapijai ir dažnai į ją atvažiuodavo. Priklausė ALT S-gos Detroito skyriui ir net 8-rius metus ėjo skyriaus išdi-ninko pareigas. Buvęs Lietuvoje šaulys, atvykęs į Detroitą įsijungė į "Stasio Butkaus" šaulių kuopą ir joje išbuvo iki mirties. Visą laiką sielojosi lietuviš-kais reikalais. Savo testamente Lietuvių Fondui paskyrė 1000 dol., o laidotuvių dalyviai jo vardo įamžinimui su-aukojo 200 dol.

(nukelta į 88 psl.)

Dailininkui

A.A. JUOZUI PAUTIENIUI

mirus, LŠST CV-bos vicepirm., brolių dr. Kazimierą Pau-tienį su žmona ir kitus gimines nuoširdžiai užjaučiame

Pietinio Atlanto Pakraščio Šaulių kp. valdyba ir šauliai

— Divizijos priekinio skaidinio priešlėktuvinei apsaugai, amerikiečiai gamina naują "DIVAD" (Division Air Defence Gun System) kautynių šarvuotį. Ant tanko M-48A5 važiuoklės, šarvuotam, 360° sukiojamame bokštelyje, įrengta radaras sekimui ir didelės greitošaudos 35 mm, arba 40 mm automatinis dvivamzdīs pabūklas. Pirminiu uždaviniu "DIVAD" numatomas panaudoti prieš žemai skrendančius (priešo pėstininkų tiesioginės paramos taktinius) lėktuvus ir helikopterius, todėl sekimas ir ugnis yra tampa valdoma suderintais kompiuteriais, kad atsiradus taikiniui kaunamoje zonoje nedelsiant būtų panaudota ugnis — pirmu šūviu kliudant taikinį. Antrine paskirtimi "DIVAD" šarvuotis bus naudojamas kauti žemės taikinius, juo numatoma apginkluoti ir NATO jėgas, tuo būdu bus žymiai sustiprintos bendros žemės ginkluotos jėgos.

— Kai 1977 m. vasaros manevruose lenkų septintoji jūrininkų divizija Baltijos jūroje panaudojo rusų gamybos 240 tonų pakrančių transporto "Gus" laivą, "plaukiantį" virš vandens, ant sutirštinto oro srovės, 110 km/val. greičiu, pakrautą tankais ir pėstininkais, vakariečiai neatkreipė dėmesio. "Gus" buvo pastatytas 1970 m., tačiau nebuvo įvestas tarnybon iki 1977 m. sėkmingų bandymų manevruose. Šiuo metu visos Varšuvos pakto valstybės, turinčios jūrų desantinius dalinius, yra aprūpintos "Gus" laivais, kurie dėl palyginamai didelio virš vandens greičio, yra tinkami desantų iškėlimui.

— 1978 m. amerikiečiai minėjo 20 metų NASA (National Aeronautics and Space Administration) veiklos sukaktį. NASA darbas oficialiai prasidėjo 1958 m. spalio 1 d., kai prieš metus laiko rusai išmetė Žemės orbiton 83.45 kg. svorio satelitą "Sputnik I" (1957 m. spalio 5 d.). Ryšium su tuo, spalio 7 d., 1957 m., New York Times korespondentui Kruščiovai pareiškė: "... moderniam karui kiekviena raketa ir satelitas

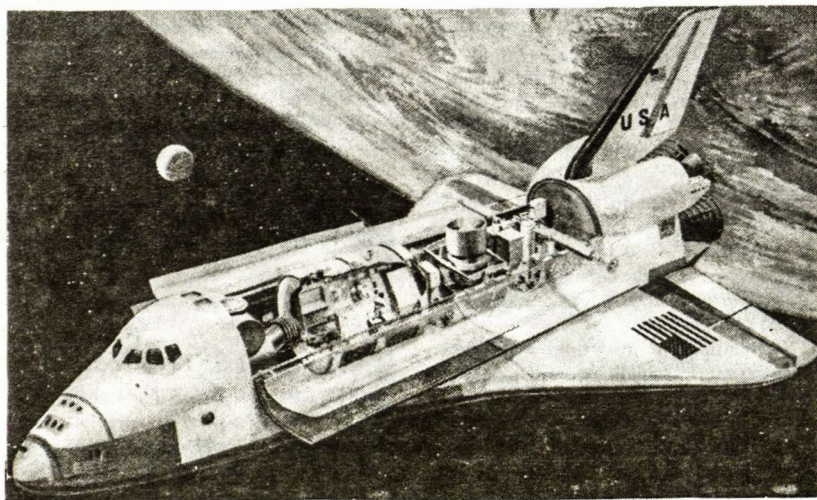
yra reikalingi". Tų pačių metų lapkričio 3 d. "Sputnik II" apskriejo Žemę su šunim "Laika" ir nusileido žemėn. Antrojo satelito svoris buvo 509 kg. 1957 m. gruodžio 6 dienos bandymas išmesti pirmą satelitą orbiton amerikiečiams nepavyko ir tik 1958 m. sausio 31 d., 8,33 kg. svorio amerikiečių satelitas "Explorer I" sėkmingai pakilo Žemės orbiton. Kadangi ir Maskvos ir Vašingtono vyriausybės satelitų programą numatė panaudoti krašto gynybos reikams, pasėkmingesniai darbai, 1958 m. liepos 29 d. prezidentas Eisenhoweris pasirašė aktą, įsteigti civilinės erdvių aeronautikos organizacijai, kuri apjungtų visam krašte esančias tos srities institucijas.

Pirmame NASA darbo dešimtmetyje, amerikiečiai erdvių aeronautikoje toli paliko rusus. 1969 metų liepos 16 d. "Apolo 11" erdvėlaivis nunešė tris amerikiečius astronautus link Mėnulio, kurių du, N. Armstrong ir E. Aldrin, pirmą kartą žmonišios istorijoje, vaikščiojo Mėnulio paviršiumi ir parnešė Žemėn labai vertingų

astronominų ir geologinių informacijų. Paminėtina antras svarbus įvykis, kai 1973 m. gegužės mėn. amerikiečiai iškėlė Žemės orbiton 85 tonų svorio tyrimo laboratoriją "Skylab" apie 440 km. virš žemės paviršiaus. Joje eilė astronautų mokslininkų ir daktarų vykdė eilę bandymų. Iki šiol NASA išmetė žemės orbiton ir erdvėsna virš 350 įvairios paskirties erdvėlaivių ir satelitų. 1979 m. bus atsieltas didžiausias laimėjimas, kai baigiamas statyti erdvių lėktuvas (Shuttle), raketų pagalba bus išmestas Žemės orbiton ir ten galės skraidyti, panašiai kaip lėktuvas, keisdamas kryptis, nuotolius nuo Žemės ir nusileisti ant Žemės iš anksto numatytose vietose. Tas pats erdvėlaivis — lėktuvas galės kartoti skridimus iki 100 kartų. Su naujo erdvėlaivio (Shuttle) skridimu, bus padarytas milžiniškas žingsnis astronautikoje, astronomijoje (bus iškeltas teleskopas tyrinėjimams dangaus kūnų ir jų apraiškų), krašto gynyboje (esantieji sekimo tarnyboje satelitai jų esamos orbitose bus taisomi, atnaujinami, keičiami sekimo aparatai ir elektroniniai įrenginiai, bus įmanomas tikslus priešo raketų laidymo ir karinių jėgų išdėstymo sekimas ir su branduolinės energijos užtaisais satelitų naikinimas arba jų nukreipimas kita kryptimi; orbitoje esančioms erdvių laboratorijoms pristatymas įvairių medžiagų, tyrinėtojų kelionės ir kt.).

Savo 20 gyvavimo metų laike NASA išleido virš 60 milijonų dol., tuo būdu galėjo erdvėlaiviais pasiekti Marsą, Jupiterį, Saturną, išeiti iš saulės sistemos link žvaigždžių. Šiuo metu tyrinėjama Venera ir jau pakeliui į Merkurą. NASA planuose yra Žemės orbitoje žmonėmis apgyventos erdvių salos.

Amerikiečių projektuotas erdvėlaivis "Enterprise"

PRISIMENANT GAILESTINGŲJŲ SESERŲ KURSUS DILLINGENE, VOKIETIJOJ

Išseivijoj Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Dillingeno skyrius buvo įsteigtas 1946 m. kovo 1 d. Tinkamai išvystyti veiklą trukdė lėšų stoka. Gailestingųjų seserų kursus, nepalankiose sąlygose, organizavo gydytojas Albinas Grigaitis ir skyriaus pirmininkas.

Kursams vadovavo gyd. A. Grigaitis. Vietoje esant mažam skaičiui gydytojų, jis važinėjo į kitas tremtinių stovyklas ir kvietė lektoriams gydytojus, įvairių šakų specialistus.

Ūkio reikalais rūpinosi skyriaus pirmininkas. Mokymui patalpos buvo įrengtos sandėly. Nupirko inventoriumi medžiagą, iš kurios stovykloms staliai padarė stalus, suolus, rašomą lentą. Mokymo priemones pasiskolino iš miesto ligoninės. Nei lektoriai, nei staliai neėmė atlyginimo. Taip, talkos būdu, buvo surengti kursai.

Paskelbus registraciją, užsirašė 47 kandidatės. Mokslas prasidėjo 1947 m. sausio 24 d. ir baigėsi gruodžio 18 d. Aktas buvo surašytas 1948 m. vasario 9 d.

Paskaitas skaitė vietiniai ir kitų stovyklų gydytojai: J. Čeičys, A. Grigaitis, B. Jankauskas, plk. gyd. A. Matukas, V. Mušinskas, J. Stankaitis, S. Sviderskas. Taip pat pamokas pravedavo gailestingoji sesuo J. Grigaitienė ir kun. A. Račaitis (tikybą). Klausytojos praktiką atlikinėjo ligoninėje. Iki mokslo užbaigimo, dėl įvairių priežasčių, iš kursų išstojo 13 klausytojų.

Egzaminus išlaikė ir gavo pažymėjimus: J. Adomavičiūtė, D. Bacevičiūtė, E. Bacevičiūtė, P. Bacevičiūtė, A. Bernotaitė, A. Brinkmanienė, E. Brinkmanaitė, V. Burneckytė, A. Čerkesaitė, M. Gaputytė, M. Gintvilaitė, A. Glovackaitė, B. Kaunaitė, S. Kontvainienė, E. Krištolaitienė, M. Laukienė, A. Liutkutė, E. Liutkutė, I. Macevičiūtė, V. Meceikonytė, E. Maminskaitė, A. Martinaitė, Č. Martišiūtė, O. Parpėlienė, L. Ruigienė (rašytojo Vienaolio-Žukausko duktė), A. Šimaitienė, J. Vaitiekūnaitė, O.G. Vaitkutė,

LRK Dillingeno skyriaus Gailestingųjų Seserų Kursų išleistuvės. I eilėje iš k.: kun. A. Račaitis, gyd. J. Čeičys, gyd. V. Mušinskas, sk. v-bos p-kas kpt. O. Žadvydys, plk. gyd. A. Matukas, g.s. J. Grigaitienė, gyd. A. Grigaitis, gyd. J. Stankaitis, gyd. S. Sviderskas, gyd. B. Jankauskas. II eil. gailestingosios seserys: A. Šimaitienė, J. Adamavičiūtė, D. Burneckytė, B. Kaunaitė, E. Brinkmanaitė, A. Brinkmanienė, D. Bacevičiūtė, P.A. Martinaitė, M. Laukienė, J. Vėlyvienė, E. Krištolaitienė. III eil. S. Kontvainienė, L. Ruigienė, P. Bacevičiūtė, E. Bacevičiūtė, I. Macevičiūtė, E. Liutkutė, M. Gindvilaitė, A. Glovackaitė, O. Zaganevičiūtė. IV eil. J. Vaitiekūnaitė, V. Maceikonytė, A. Liutkutė, A. Bernotaitė, A. Čerkesaitė, Č. Martišiūtė. Nuotraukoje nėra 8 g.s.

J. Vėlyvienė, O. Zaganevičiūtė, Z.S. Zaganevičiūtė.

Kursus išklaušė, bet dėl emigracijos neturėjo galimybės laikyti egzaminų: R. Lokienė, R. Normantaitė ir B. Mockūnienė. Šioms egzaminų komisija nutarė išduoti baigimo pažymėjimus. Taigi, laidą baigė 34 kursų klausytojos. Lietuvos Enciklopedijoje (V t. 39 psl.) klaidingai atspausdinta, kad laidą baigė 27 gailestingosios seserys.

Baigimo proga, gailestingosios seserys įteikė kaklaskares (šalikus) kursų organizatoriam ir lektoriam. Likimas lėmė išsiskirti. Emigravom ir išsisklaidėm po Australijos, Pietų ir Šiaurės Amerikos žemynus.

Deja, iš Australijos pasiekė liūdna žinia, kad ten mirė jauna, gyvenimo palaužta R. Normantaitė, kilusi iš Telšių. Amžinybėn iškeliaavo ir buv. kursų organizatorius gyd. A. Grigaitis, kun. A. Račaitis...

Rodos, dar taip neseniai išsiskyrėm, tačiau jau prabėgo trys dekadės.

O. Žadvydys

Klaipėdos Krašto atvadavimo minėjimas

Klaipėdos Krašto 56-rių metų atvadavimo sukakties minėjimas buvo surengtas š.m. sausio 13 d., Kultūros Židinyje, Brooklyn, N.Y. Minėjimo iškilmes pradėjo šaulių kuopos pirmininkas Kęstutis Miklas, suglaustai primindamas anuo metu susidariusias tik ką atsikūrusioje Lietuvos valstybėje Klaipėdos atvadavimui labai nepalankias sąlygas. Tačiau, reikalas buvo tiek pribrendęs, kad toliau delsti nebe buvo galima. Klaipėdos Krašto, kitaip tariant Mažosios Lietuvos, lietuviai dėl ankstyvesnės Vokietijos kaizerių politikos, kurios tikslas buvo lietuvybę išnaukinti, jautėsi nesą pajėgūs bet kokiems didesniems veiksams Klaipėdos Kraštui atvaduoti, dėl labai sumažėjusio krašte lietuvių skaičiaus. Ir čia laiku, tarp kitų, į pagalbą atėjo dar neseniai Lietuvoje susiorganizavę šauliai-savanoriai, kurie savo pasiaukojimu labai daug prisidėjo prie Klaipėdos atvadavimo.

Toliau, Lietuvos gen. konsulas Anicetas Simutis, sveikindamas susirinkusius minėjimo dalyvius, savo suglaustoje kalboje paminėjo anuo metu susidariusios tik ką atsikūrusioje Lietuvos valstybėje labai sunkias sąlygas Klaipėdos Kraštui atvaduoti. Didžiosios Europos valstybės

Klaipėdos Krašto atgavimo 56-rių metų sukakties minėjimo rengėjai: iš k.: Kęst. Miklas — kuopos pirmininkas, Astra Butkutė — solistė, A. Simutis — Liet. gen. konsulas, š. Vida Jankauskienė — deklamuotoja, dr. Jonas Stiklorius — paskaitininkas, Juozas Zaruskas — Sav.-Kūrėjų pirm. II eil. stovi: dail. Paulius Jurkus — puošęs salę, dr. Eug. Noakas — LKV "Ramovės" sk. pirm., muz. Viktoras Ralys — solistas, Ramūnas Brakas — M.L.B. Dr., solistas Leonardas Ralys, M. Kliveckienė — DLK Birutės dr. pirm., š. Vacl. Butkys, š. K. Bačauskas, Jonas Jankus — sukilimo dalyvis, š. Albinas Sakalas, Jonas Vilgalys, M.L.B. Dr. Nuotr. L. Tamošaitis

tuo metu nebuvo palankiai nusistačiusios Lietuvos atžvilgiu, o kaikuriuos dargi nežinojo, kad tokia Lietuvos valstybė iš viso egzistuoja. Lietuvos vyriausybės nariai turėjo vykti į Paryžių, kad šiek tiek "apšvietus" alijantus, supažindinant juos tiek su geografija ir nurodant, kad tikrai tokia valstybė Lietuva Europoje randasi. Šiandieną gal galėtų atrodyti, kaip nerimti atsiliepiamai apie ano meto įvykius, bet tuomet buvo sprendžiamas labai rimtas klausimas, t.y., "būti ar nebūti". O Lietuvos vyriausybė gerai žinojo, kad sąryšyje su Klaipėdos krašto gyventojų sukilimu buvo galima laukti ir labai blogų pasekmių ir dėl to buvo laikomasi visų atsargumo priemonių.

Toliau sekė dr. Jono Stikloriaus, iš Philadelphia, Pa., paskaita, kurioje prelegentas suglaustai, bet aiškiai perdavė istorinę Klaipėdos krašto, o taip pat ir visos Mažosios Lietuvos praeitį. Pirmiausia, šimtmečių bėgyje Lietuva išgyveno didelę priespaudą ir persekiojimus

iš kryžiuočių pusės, kurie, po krikščionybės priedanga, turėjo tikslą kolonizuoti Lietuvos žemes. Todėl šio krašto lietuviai buvo visokiais būdais naikinami ir tokiu būdu išliko labai nedidelis skaičius tikrų patriotų lietuvių, kurie kentėjo priespaudą ir tik laukė progos, kaip atgauti laisvę. Tokia proga, nors ir labai sunkiose ir nepalankiose sąlygose, atsirado Pirmam Pasauliniam karui užsibaigus, kuomet Europos didžiosios valstybės buvo užimtos savais reikalais ir nebuvo, daugiau — ar mažiau, pajėgios rūpintis Klaipėdos ir Rytprūsių priklausomumo reikalais. Tačiau, tikroje, buvo dedamos pastangos tokią prijungimą sutrukdyti; ir tik dėka lietuvių šaulių, savanorių organizacijoms ir visuomenės sudėtoms pastangoms, Klaipėdos Krašto sukilėliai buvo reikiamai paremti ir, tokiu būdu, Kraštas su Klaipėdos uostu buvo prijungti prie Lietuvos ir visapusiškai plėtėsi ir klestėjo iki 1939 m. Tada, Hitlerio vadovaujama Vokietijos kariuomenė, vėl paglemžė Klaipė-

dos kraštą. Gi paskutiniu laiku, ypač Rytprūšiai, yra rusų-bolševikų kolonizuoti. Po paskaitos oficialioji minėjimo dalis buvo baigta.

Toliau sekė meninė programos dalis. Pirmiausia šaulė V. Jankauskienė paskaitė Jono Valaičio poemą "Neringa". Toliau, solistai, Astra Butkutė ir Leonardas Ralys, akomponuojant Viktorui Raliui, maloniai nuteikiant susirinkusius, padainavo keleta lietuviškų dainų. Baigiant, tenka paminėti, kad pats minėjimas, t.y., minėjimo iškilmės buvo gana rūpestingai paruoštos. Šauliai, savo uniformose gražiai atrodė ir gerai derinosi prie iškilmų. Gi, susirinkusieji tikrai pasijuto šventiškoje nuotaikoje.

Užsibaigus minėjimo iškilmėms, visi dalyviai, kurių buvo nemažas skaičius, dalinosi savo tarpe įspūdžiais, ypač prisimindami anuos laikus, kai Klaipėdos Kraštas buvo prijungtas prie Lietuvos ir čia pat vaišinosi šaulės Mickeliūnienės paruošta kava ir pyragaičiais. Padėka turėtų priklausyti, kaip šauliams, jų rū-

pestringai vadovybei, organizacijoms, o taip pat ir pavieniams asmenims, prie šio renginio prisidėjusiems.

Minėjimą surengė: L.S.S.T. "Simo Kudirkos" šaulių kuopa, L.K.V.S. "Ramovės" N.Y. skyrius, D.L.K. Birutės draugijos N.Y. skyrius, L. Savanorių-Kūrėjų Sąjungos N.Y. skyrius, Mažosios Lietuvos Rezistencinis Sąjūdis ir Mažosios Lietuvos Bičiulių Draugija.

Salietiš

Jubiliejinė Lietuvos Kariuomenės Šventė Melbourne

Ginkluotų Lietuvos pajėgų atkūrimo 60 metų ir LKVS "Ramovės" Melbourne skyriaus 25 metų veiklos sukaktis buvo minėta lapkričio 19 d. Ilgametis skyriaus valdybos pirmininkas, Vytautas Šalkūnas, šią dvigubą šventę ypatingai kruopščiai surengė.

Šventė pradėta pamaldomis Šv. Jono bažnyčioje už žuvusius Lietuvos karius, prie altoriaus su garbės sargybomis išsiriškiavus Lietuvos Trispalvei, "Ramovės", skautų ir sporto klubo vėliavom. Parapijos choras, vad. P. Morkūno, giedojo rinktinės giesmes: Kritusiems kariams, Nuliūdo kapai, Apsaugok Aukščiausias ir su visa bažnyčia — Lietuvos himną. Ramovėnas kun. Pr. Daukyns pasakė šventei pritaikytą pamokslą.

Po pietų, gausiai svečiams susirinkus į Lietuvyų Namus, pirm. V. Šalkūnas atidaręs minėjimą, pakvietė kun. Pr. Vaserį sukalbėti susikauptimo invokaciją, savanoriai-kūrėjai J. Giedraitis ir A. Ušelis, prie Žuvusiems sėl Lietuvos Laisvės paminklo, padėjo vainiką. Gerai paruoštoje paskaitoje, ramovėnas Juozas Petraitis atskleidė, kad tarptautinės sutartys negarantuoja tautom laisvės, jei karinė jėga jų neparemia.

Meninę programą labai pravedė, tautiniais rūbais pasipuošusi, D. Špokevičiūtė. Scenoje pasirodė dvi tautinių šokių grupės: "Gintaras", vadovaujamas V. ir J. Sadauskų, ir "Klumpakojis", vadovaujamas A. Morkūnienės, jaunatvišku entuziazmu, dinamiškai pašoko po tris šokius. Išraiškos šokių mokytoja, Emilija Šilienė, palydima Maironio poezijos deklamacijos, žavinčiai pašoko Savanorių Trimitą ir labai įspūdingą M.K. Čiurlionio viziją — Jūros šokį, o jos mokinės — pagal Zdaniaus muziką, labai grakščiai išpildė išraiškos šokį — Audėjelę.

Suskambėjo žavingosios dainos: Virginija ir Arūnas Bruoziai, duetu — Budriūno Tėviškėlė ir Oi Lietuva, puošnioje aprangoje studentų penketukas "Dainava" — Lietuvos partizanų dainą — Stoviu aš parimus ir Budriūno — Gelsvieji lineliai. Vietinė garsenybė, so-

listas Jurgis Rubas — Šimkaus — Lietuvos kareivėliai, Apanavičiaus — Trakų pilis ir Vaitkevičiaus — Tėvelis grįžo iš karo. Galop, iš Adelaidės atsikviesta gabi pianistė, Nemira Masiulytė, išpildė: G. Gudauskienės — Karių daina Vilniaus gatvėse, V. Jančio — Vizija ir J. Bramso — Rapsodija.

Tris valandas užtrukusi programa publikos buvo labai šilta priimta. Pilnai scenai jaunų menininkų V. Šalkūnas nuširdžiai padėjo ir vadovus apdovanojo gėlių žiedais. Minėjimas buvo užbaigtas Lietuvos himnu.

Po minėjimo, visi programos dalyviai, ramovėnai ir organizacijų atstovai, buvo pakviesti į skyriaus 25-kių metų sukakties iškilmingą vakarienę, kurioje dalyvavo 150 asmenų. Čia sveikinimuose linkėjimuose užgirdami "Ramovės" sk. veiklą, 16 organizacijų atstovų iškėlė kilniausių karių — ramovėnų tikslus, savo darbus, ir aukojantis, veikti pavergtos Tėvynės laisvei. Savanoris-kūrėjas Adomas Ušelis giliai sujaudintas šventės pasisekimu, savo žodyje, išreiškė padėką "Ramovės" sk. pirm. Vyt. Šalkūnui ir pareiškė pasitenkinimą jo darbu ir vadovavimu. Pabaigai padainuota, pasiklausyta savo ir Maironio kūrybos deklamacijų.

Sužavėti iškilia tautine švente, daugelis aukėjo parengimo išlaidom padengti po 10 dol., gi Ed. Klejus ir Ušelienė — po 20 dol., o V. Pleškūnas — 50 dol. Taip įdomiai, gražiai ir prasmingai buvo atžymėtos šios Lietuvai reikšminės sukaktys.

Lapkričio 25 d., labai geroje nuotakoje, praužė Jubiliejinis "Ramovės" balius. Rinktiniai svečiai, prie geros muzikos, gražiai pasilinksmino. Turtingai loterijai vertingas dovanas aukojo: p.p. Kemežienė, Bikulčienė, Butkūnas, Gražys, Jerinkevičius, Lipčius ir šampano bonkomis daugelis kitų, gi J. Baubinas ir V. Pleškūnas — stambiom pinigėm sumom.

N. B.

OMAHA-NEBRASKA

Ramovėnų metinis susirinkimas

Š.m. sausio 20 d., 6 val. vakaro, p.p. Antanėlių rezidencijoje įvyko metinis susirinkimas, kurį atidarė skyr. p-kas A. Antanėlis. Susirinkimą pravedė išrinkto Stasį Martinkų, sekretoriauti Juozą Sakalą. Dienotvarkė buvo sekanti: praėjusio susirinkimo protokolą skaitė Pranas Kazlauskas. Protokolas buvo priimtas be pataisų. Valdybos pranešimą atliko A. Antanėlis, trumpai paminėdamas gegužinės bei koncerto suruošimą, kartu su kariuomenės atkūrimo minėjimu. Sekretorius P. Kazlauskas dar papildė pranešdamas, kad skyrius praėjusiais metais

turėjo 3 susirinkimus, o valdyba 5 posėdžius. Revizijos komisijos aktą perskaitė J. Sakalas. Buvo prieita prie opiausio dienotvarkės punkto: naujos valdybos rinkimų. Buvusiai valdybai atsistatydinus, nebuvo galimybės iš mažo narių skaičiaus dalyvių susirinkime, išrinkti naują valdybą. Buvusios valdybos pirmininkui Algiiui Antanėliui apsiėmus laike 2-jų mėnesių surasti dar 2 kandidatus, reikalas buvo užbaigtas. Jau keletas metų iš eilės vis sunkiau darosi valdybą sudaryti. Dauguma vengia net į metinius susirinkimus atvykti, kad tik nebūtų į valdomuosius organus išrinkti. Yra dalis ramovėnų, kurie tikrai negali, dėl sušlubavusios sveikatos, arba per didelės senatvės naštos, dirbti valdyboje. Bet dar yra pajėgių ramovėnų tą darbą atlikti, bet atrodo, kad jau truputį gal ir trūksta pasišventimo. Omahos lietuvių kolonijai ramovėnų skyriaus egzistavimas yra būtinas, nes nė viena esanti organizacija — tokiom stambiom sumom neparemė chorą, skautų vienetus, šokių grupę, šeštadieninę lituanistinę mokyklą, šv. Antano parapiją ir 16 Vasario gimnaziją, kaip ramovėnai. Dar antra kliūtis yra, kad nesiseka naujų narių pritraukti, o ypač iš jaunesnės kartos.

Einamuose reikaluose buvo perskaitytas gautas padėkos laiškas iš choro vadovybės, padėka išreikšta labai gražiais žodžiais. Dar tenka priminti, kad šiais metais skyriui sueina 25 metai jo gyvavimo, žodžiu sakant, sidabrinė sukaktis. Manau, kad sulig galimybių, gal valdyba ką nors išskirtino suorganizuos. Visi kartu tęskime skyriaus egzistavimą, nes skyrius buvusio garbės nario a.a. kpt. Prano Totilo įsteigtas prieš 25 metus ir su mažom pertraukom jo vadovautas visą laiką, iki mirties, išbūnant daugiausia skyriaus pirmininku. Nekartą jis priminė neleisti skyriui likviduotis, kol bus nors keletas likusių gyvų ramovėnų. Jis tuo labai siejosi ir tiesiog akysna pareiškė, kad buvusiems Lietuvos kariams — davusiems priesaiką — krinta atsakomybė dėl nepakankamos veiklos Tėvynės Lietuvos vadavimo darbuose. Tad jo pareiktą mintį visapusiškai įgyvendinkime!

Kapsas

Degučių herbas

Los Angeles Birutietės pagerbė savo mirusias nares

D.L. Kunigaikštienės Birutės Draugijos Los Angeles skyrius pasirinko Trijų Karalių dieną pagerbti savo amžinybėn iškeliavusių narių atminimui.

10:30 val. ryto, Šv. Kazimiero lietuviškoje bažnyčioje prel. Kučingis, jau Lietuvoje buvęs birutietčių kapelionu, atlaikė šv. mišias, kuriose solo giedėjo birutietė Janina Čekanauskienė ir kit.

Po sumos, birutietės kvietė draugus ir artimuosius į parapijos salę, kur pirminkė Rūta Sakienė padėjo apie dviem šimtam susirinkusių svečių už dalyvavimą, apibūdino šio minėjimo prasmę ir, paskaičiusi mirusių narių sąrašą, paprašė jų prisiminimą pagerbti atstojimu.

Trumpą, bet labai vykusiai šiai progai pritaikytą meninę dalį, atliko trys iškilios kolonijos birutietės: solistė Janina Čekanauskienė, Raimondos Apeikytės akomponuojama, išpildė "O, Visagali", muzika Moniuškos, žodžiai vietinės poetės Mitkienės. Rašytoja Alė Rūta-Arbienė paskaitė savo šiai dienai sukurta lyrišką veikalą "Negrijtančiai".

Muzikė Raimonda Apeikytė minėjimą užbaigė Mendelssono Laidotuvių maršu. Opus 62, Nr. 3. Po programos, visi atvykę buvo birutietčių pakviesti prie gausaus ir įvairaus užkandžių stalo, pačių birutietčių pagaminto ir paruošto.

Bi-tė

Iševijoj esantiems Lietuvos kariams R a p o r t a s

Vienas iš kariuomenės statuto paragrafų sako, kad pastebėjus karių tarpe įtartinus veiksmus, ar bent tokių veiksmų, kurie gali būti kenksmingi, ženklus, nedelsiant apie tai reikia pranešti savo tiesioginiam viršininkui. Net jeigu tavo tiesioginis viršininkas duotų panašius įsakymus, savo v-ko neklausyti negali, bet prieš tuos įsakymus vykdamas turi pranešti aukštesniam viršininkui. Kenksmingi darbai, paprastai, būna labai užmaskuoti, kad net sunku juos pastebėti.

Tokie paragrafai į kariuomenės statutus įtraukti dėl to, kad nedraugiški tautos kaimynai visuomet veržiasi į jos tarpą, tikslu jos tautiniam ir valstybiniam organizuotumui pakenkti ir ją iš vidaus ardyti. Tokie nedraugai nemėgiamos tautos neapleidžia niekur, net ir iševijoję. Į iševijos lietuvių tarpą infiltruoja savus agentus, kurie lietuvių tarpe ir sukelia visokiausius nesuspatingumus, tuo būdu visus galimus lietuviškus pasireiškimus naikina. Nė vienas toks grovėjas niekuomet nepasisakys savo tikslų, atvirščiai, prisidengs lietuvišku patriotizmu. Jį gali atskirti tik iš jo darbų. Bet tokie, savo darbų užmaskavimui, paprastai ka-

nors puola ir kaltina, būk jų darbui kenkia. Pagal kariuomenės statutą, tokie kenksmingi darbai reiktų pranešti tiesioginiam viršininkui, kurio, deja, čia iševijoję neturime, todėl reikia tvarkytis bendrais susitarimais ir nutarimais. O šiuose "teisūs" lieka garsiau išreikiantys ir turintys daugiau įžūlumo. To pasėkoj matome, kad lietuviškos iševijos veikla tik vegetuoja, o nemažai kur ir vegetuoti sustoję. Ar tai ir nieko nebe galima daryti? Jeigu ir ne, tai bent tą padėtį išnagrinėti ir surasti priežastį, kodėl ne. Nuo ko nors reiktų pradėti. Ir dar klausimas, kas turi pradėti? Jei kariuomenė yra priemonė tautos idealams siekti, tai kariai tą darbą ir turėtų pradėti, tai gal atstotų aukščiausi minėtus viršininkus.

Imantis tokio darbo, reiktų mesti žvilgsnį — kas gi tie lietuvių nedraugai? Be ginčų žinomas Rytus, Pietus ir Vakarus. Vakarinius kaimynas, paskutiniame kare gavęs smūgį, ir pats perskeltas, tyli. (Lietuviams būtų labai pravartu iššifruoti jų ateities planus). Vilkimės, kad vieną sykį, savo "Drang nach Osten" gal atsisakys. Gali pagalvoti, kad geriau turėti kaimyną nepavojingą Lietuvą, negu milžiną rusą. Šiuo metu visų lietuvių dėmesys nukreiptas į Rytus — į dabartinį Lietuvos pavergėją. Tai normalu, pirmoj eilėj žiūrėti į esamas nelaimes, bet nenormalu visai užsimerkti prieš ateitį. Tokį iševijos lietuvių užsimerkimą pietinis Lietuvos kaimynas išnaudoja ir stengiasi visai užmigdyti, kad atėjus laisvės valandai, miegantys lietuviai kaip prinokęs obuolys, be rūpesčio, nukristų į lenkišką terą. Kaip suprasti kaikuriuos buvusius karius, prieš lenkus vedusius sunkią kovą, už kurią lietuvių tauta juos iki šiai dienai gerbia, kai jie pradėjo pūsti į lenkišką dūdelę, būk lenkai lietuviams jau broliai pasidarė?

Tokias mintis mane paskatino rašyti 1978 m. "Kario" 9 nr. trys rašiniai: jd. "Kur lenkai", Algirdo Budrecko "Šaulių veikla ir rezistencija tremty" ir be parašo "Lietuviškoji skautybė".

jd. sugretino Lietuvos nepriklausomybės iškovojuojamus karius su lenkų okupuotais lietuviams, anot jo, abeji turėtų būti vienodai gerbtini, bet ant pastarųjų, vietoj pagarbos, paplovos liejamos. (Gaila, nenurodė pavyzdžių, gal nurodys vėliau.) Toliau mini, kad Kanadoje, Toronte, L.K. Kūrėjų-Savanorių skyrius platinęs lietuvių ir anglų kalboje į lietuvių jaunimą atsišaukimą perimti Lietuvos laisvės kovą. Išvardinę Lietuvos puolėjus, bet į jų skaičių lenkų neįtraukę ir mano, kad tai Lietuvos istorijos klastojimas.

Ką į tokį priekiaštą pasakyti? Many-

čiau, kad jam pagrindas yra. Tačiau yra daug blogesnių reiškinių, kurie neminimi. Jie buvo ne Toronte, tai rašantysis gal ir nežinojo. Jei esame kariai ir laikomės statuto ir kariškos drausmės, tai ši neigiamybė turi būti pranešta viršininkams, iševijos sąlygose, keliamo viešumon. Štai, kaip Kanadoje vienoje lietuvių kolonijoje 1978 m. paminėta Vasario Šešioliktoji:

Savaite ar dvi prieš šios garbingos dienos minėjimą, vienas Vilniaus krašto lietuvis, daug nuo lenkų kentėjęs, perėjęs daug kalėjimų ir pernešęs mušimų, per laikraštį buvo žiauriai apšmeižtas: pimesta jam pinigų pasisavinimai ir net kenkimas Lietuvos laisvės kovai, o į Vasario 16-tos minėjimą garbės svečiu pakviestas ne jis, bet lenkų atstovas ir tame pačiame minėjime sėdi lietuviai Vyčio Kryžiaus kavalieriai.

Tokiam "minėjimui" apibūdinti žodžių neturiu. Jį tesprendžia ir įvertina lietuvių karių sąjunga iševijoj. Tūlas pasakys, kad kariai visus sutvarkyti neturi nei jėgos, nei pareigos. Jie tokias neigiamybės gali šalinti tik iš savo tarpo. Su tuo sutikčiau.

Keletas ištraukų ir A.B. rašinio:

— Šaulių S-ga stipriai pasireiškė likviduojant P.O.W. sukilimą.

— Šauliai yra rinktiniai, o ne bet kokie...

— ... broliai šauliai, ir mielos sesės šaulės, dirbkime ta kryptimi, nes mūsų darbai iškilmingiau kalbėtų už gražiausius ir geriausius žodžius.

— Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje šūkis, "Nepriklausomai Lietuvai". Tai vienintelė iševijoj organizacija su taip svarbiu ir garbingu šūkiu.

— Šaulių Sąjungoje neturi būti vietos peikiančiam, griaunančiam, negatyviam elementui.

Gražesnių išsireiškimų nebereikia.

Rašinyje "Lietuviškoji skautybė" taip pat daug gražių pasisakymų. Pasirodo, kad skautai buvo ir dideli kariuomenės talkininkai. Tai išeina, kad skautai, šauliai ir kariai yra labai giminingos ir patriotiškiausios organizacijos ir tokias turint, iševijoję lietuvių turėtų bujoti. Bet kodėl to bujotimo nesimato? Tas klausimas bus truputį aiškesnis, sugrįžus prie aukščiausiai minėtos lenkiškos įtakos ir Vasario 16-tos "minėjimo". Tą ir tokį minėjimą surengė asmuo esantis skautų sąjungoje, šaulių sąjungoje ir ramovėnuose. Tai, va, kokie šauliai "rinktiniai" ir kaip jų darbai kalba. Ta pati atestacija skautams ir kariams. Ypač kariai turėtų prisiminti statutinį perspėjimą, kad iš vieno kario sprendžiama apie visus. Neužtenka pasakyti koks karys, šaulys ar skautas buvo ar turėtų būti,

NETEKOME LAISVĖS KOVŲ ISTORIKO PLK. K. ALIŠAUSKO

Turint mintį Lietuvos kelią į laisvę ir 1918 metais atkurtą nepriklausomybę, tenka susidurti su laiks nuo laiko išnyrančiomis savotiškai kraštutinėmis nuomonėmis. Vieni rašo ir sako, kad Lietuvai laisvę ir nepriklausomybę iškovojė vien kardas, atseit — ginklo jėga. Kiti gi tvirtina, kad mūsų tautai laisvę atnešė vien rašto plunksna, atseit kultūrinė pastanga. Mūsų manymu, reikėjo abiejų: ir kardo, ir plunksnos. Todėl lygiai gerbtini ir kardo, ir plunksnos žmonės, jeigu tik jie nesavanaukiškai atliko savo pareigą, o dirbdami savo srityje, buvo naudingi tautai.

Tačiau mažai turėjome žmonių, kurie tėvynės labai lygiai puikiai valdė ir kardą ir plunksną. Tokie yra verti dvigubai didesnio dėmesio, o jų netekimas taipgi yra dvigubai skaudesnis.

Šitoks mūsųose retas kardo ir plunksnos žmogus kaip tik buvo š.m. sausio 16 d. Chicagoje miręs plk. Kazys Ališauskas, suvalkietis, gimęs 1989 m., iš gimnazijos suolo išėjęs savanoriu į beatsikuriančios Lietuvos kariuomenę, 1919 metais baigęs Karo Mokyklą, o pakeltas karininku, dalyvavo nepriklausomybės kovose su rusais-bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Už sumanumą ir drąsą kautynėse apdovanotas Vyčio kryžiumi. Pasibaigus laisvės kovoms, ir toliau pasiliko kariuomenėje, lektoriavo Karo Mokykloje, kariniais klausimais rašė spaudoje, ypač kreipdamas dėmesį į laisvės kovų istoriją.

Pokario metais išeivijoje daug talkino išleistajai Lietuvių Enciklopedijai, būdamas jos karo skyriaus

redaktorium. Kapitalinis K. Ališausko plunksnos darbas yra "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės 1918-1920", I t. (1972).

Su dideliu istoriko įžvalgumu ir objektyvumu šiame tome yra istoriškai aprašyti mūsų kariuomenės karo veiksmai prieš bolševikus ir bermontininkus 1919 metais. Tai didelės svarbos veikalas, parašytas kaip tik tuo laiku, kada gyvieji kovų liudininkai smarkiai retėja, o kovas liečiančių istorinių archyvų likimas ir išlikimas Lietuvoje yra daugiau negu netikras.

Sakoma, jog kiekvienam istorikui nėra lengva būti visiškai objektyviu, kai reikia vaizduoti savo tautos santykius su kaimynais, galbūt padariusiais istoriko tautai ir nemažai blogo. Tačiau dar sunkiau karų istorikui kariui, kai reikia būti ištikimu istorijos mokslui, objektyviu net tiesioginiam savo priešui, su kuriuo kautynėse buvo, galima sakyti, asmeniškai sukryžiuoti kardai.

Pulkininkas Kazys Ališauskas buvo vienas iš tų ištikimųjų tiek savo tautai, tiek istorijos objektyvumui. Kaip jam buvo svarbu visus duomenis kruopščiai ir sąžiningai patikrinti ir bent iš kelių suieškotų šaltinių daryti galutinę savąją išvadą, čia rašantis turėjo progos pats įsitikinti. Kai prieš dešimtmetį buvo suėję 50 metų nuo mūsų nepriklausomybės kovų, plk. Kazys Ališauskas "Draugo" kultūriniam priede parašė tris išsamias studijas apie kovas su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. Anie velionio darbai savo istoriniu pobūdžiu ir apimtimi yra tikrai tokie vieninteliai visoje mūsų spaudoje. Sutarus principiniai studijų parašymą rankraščių įteikimo datos iš anksto negalima

buvo tiksliai nustatyti, kadangi autorius kiekvieno fakto patikrinimui vis turėjo po ranka turėti bent kelis šaltinius. Laiškais jam reikėdavo bombarduoti daugelį žmonių bei bibliotekų, o šioms nesiskubinant atsakyti, tekdavo ir ilgiau sutarto straipsnio palaukti, nes autorius nesutikdavo rašto skelbti, kol tas ar kitas faktelis nėra patikrintas visu šimtu procentų. Tai sąžiningo ir tikro istoriko pavyzdys. Kai kiek vėliau suėjo 50 metų nuo Klaipėdos krašto išvadavimo, plk. K. Ališauskas "Draugo" kultūriniam priedui vėl parašė plačią Klaipėdos krašto atvadavimo kovų istoriją, iškeldamas daug kam lig šiol visai nežinomų faktų.

Kada šiandien lietuviškoje mūsų visuomenėje tiek daug neatlyžtamo rūgimo vienu prieš kitus, velionis Kazys Ališauskas atmintinas dar ir dėl to, kad tai buvo žmogus, neturėjęs jokios piktybinės minties kito žmogaus adresu. Prisimenu taipgi jį kaip Karo Mokyklos lektorių iš savo jaunystės kariūniškų metų. Psichologiškai gal ir pateisinama, kad visus mūsų tenykščius viršininkus laikėme, linksmi kalbant, savo "priešais". Bet tik jau ne plk. Kazys Ališauską. Ir ne dėl to, kad jis Karo Mokyklos auklėtiniams nuolaidžiautų. Anaipol! Tačiau jį kaip nors "apstatyti" arba jo dėstomo dalyko neišmokti patiems būtų buvę gėda.

Jau keliolika metų velionis čia Čikagoje negalavo ir ilgai bei sunkiai sirgo, vis nemesdamas plunksnos iš rankų. Prieš daugelį operacijų atėjęs į "Draugo" redakciją, juokaudamas atsisveikindavo, jau vis abejodamas, ar sugrįš. Bet grįždavo, vėl ateidavo, vėl juokaudavo lyg niekur nieko. Visada išsitrauk-

reikėtų pažinti ir koks jis yra dabar.

Ar galima įsivaizduoti, kad lietuvis 20 metų lenkų persekiotas, nuo jų kentėjęs, o dabar tuos pačius smūgius, aišku, ne fizinius, o tik dvasinius, pajustų iš pačių lietuvių, kai dar didesniais išjuokimui, ju persekiojotą — lenką pakviestų garbės svečiu į žymiausių lietuvių tautos šventę? Tai ir yra viena iš daugelio priežasčių, kodėl išeivijos lietuvių veikla tik vegetuoja. Tokiu prolenkišku keliu nuėjo tik rėkianti mažuma. Didžioji dalis patriotiškai nusiteikusios visuomenės yra priversta pasitraukti ir tylėti. Čia minima kolonija lietuviška veikla kadaise garsėjo visoj Kanadoj ir Amerikoj. Štai čiurlioniečių žodžiai: "Jei taip

dirbtų New Yorkas ir Čikaga, tai ten koncertuotumėm dešimtim tūkstančių". Šiandien ta pati kolonija jau daugelis metų net bendruomenės valdybos neturi iš ko rinkti, ir tik vienas išlindęs bando šūkauti lietuviškos visuomenės vardu.

Nesu buvęs nei skautas, nei šaulys, ir apie jų veiklą pasiskaitau tik spaudoje. Tačiau, kario uniformą išnešiojau keleta metų ir kario priesaika ir visi kiti įsipareigojimai man tebėra gyvi ir švieži iki šiai dienai. Todėl šį rašinėlį ir rašau kaip raportą išeivijoj esantiems kariams, kad prisimintumėt kario priesaiką duotą tautai ir kitus įsipareigojimus ir vykdytumėt savo pareigas.

Tuomet, nei lenkiški, nei rusiški agenteliai lietuvių tarpe nerastų vietos. Tuomet, karių pavyzdžiu pasektų artimiausi jų talkininkai šauliai, jei tokie buvo skautai, tai — ir jie. Tai būtų apčiuopiamas junginys, paskui kurį pasektų tautiškai nusiteikusios visuomenės dalis ir, svarbiausia — jaunoji karta. Tuomet, gerbiami kariai, tikrai galėtumėm pasakyti, kad atliekam pareigas tėvynei. Jei išeivijoj esančiuose kariuose nėra išblėsusi priesaika tautai, tikiu, šis raportas nebus numestas postalėn. Ir ne tik paskelbtas, bet bus imamas tokius įvykius išaiškinti — ar jie padaryti per neapsižiūrėjimą, ar sąmoningai?

I. Šapelis, Kanada

A.A. JONUI TUTINUI AMŽINYBĖN IŠKELIAVUS

Jonas Tutinas, aukštaitis, gimė 1903 m. sausio 1 d., ūkininko šeimoje, Girelėje, Južintų valsč., Rokiškio apskr. Pradžios mokyklą baigė Južintuose. Priklusė Ateities sąjungai, buvo religingas, praktikuojantis katalikas.

Baigęs gimnaziją ir, stojęs Karo Mokyklon, kurią baigė j. ltn. laipsniu, tarnavo Lietuvos kariuomenėje.

Pasiliuosavęs iš karinės tarnybos, vokiečių okupacijos metu dirbo Vilkaviškyje Lietuvos banko skyriuje. J. Tutinas buvo ramaus būdo, lėtas, nemėgo afišuotis, nei daug kalbėti. Tačiau esant rimtam ir konkrečiam reikalui, tą ar kitą darbą atlikti, visada su šypsena sakydavo: "Na, ką gi, reikia prisidėti", ir neatsakydavo net ir rizikingo žygio. Pav. vokiečiams užėmus Vilkaviškį, vertėjui Broniui Dirmeikiui tarpininkaujant, vokiečių fronto divizijos vadas davė leidimą ats. kpt. J. Kiaunei atgaivinti šaulių rinktinės veiklą. Jonas Tutinas atėjo pirmasis registruotis ir buvo paskirtas būrio vadu. Vėliau, ats. plk. Bironiui organizuojant apsaugos dalinius ir apskr. miestuose komendantūras, J. Tutinas ir čia savanoriškai stėjo ginti Tėvynę nuo plėšikaujančių rusų ir komunistų.

Besitraukiant frontui į vakarus, J. Tutinas atsidūrė Dresdene. Vokiečiams talkon ginti Telšius, prie Sedos organizavosi du lietuvių pulkai. Tiems pulkams trūko lietuvių karininkų. Dresdeną pasiekusiam "Karyje" tilpo straipsnis, kviečiantis eiti į pagalbą Tėvynei, nors daug vilčių ir nebuvo. Buvo sudaryta grupė, apie 120 karininkų ir policijos nuovadų viršininkų, jų tarpe plk. Pranckonis, plk. Bagdonavičius, plk. Ugianskis, mjr. Andriūnas, o dauguma jaunesni karininkai. Grupėje buvo ir Jonas Tutinas.

Po nepasisekusių kautynių prie Se-

davo cigaretę, pasiūlydavo taipgi pašnekovui, pastebėdamas, kad tai yra jam daktarų draudžiamas dalykas, bet kągi... vienintelis, girdi, belikęs malonumas.

Plk. Kaziiui Ališauskui mirus, lietuviškoji išeivija ir visa tauta neteko kardo ir plunksnos šviesaus žmogaus, darbštaus nepriklausomybės kovų istorijos puoselėtojo, mūsų tokio vienintelio, niekuo kitu nepakeičiamo ir todėl trigubai brangaus ir nepamirštamo.

Kazys Bradūnas
"Draugas", Nr. 23, 4 psl.
(1979 m. sausio 27 d.)

Jonas Tutinas sargybų kp. tarnybos metu

dos, dalis jų, kartu ir J. Tutinas, grįžo į Dresdeną. Iš šių pavyzdžių matome, kad J. Tutinas buvo pozityvaus darbo žmogus, dirbęs ir lėšomis rėmęs Lietuvos vadavimui reikalingas pastangas.

Atsidūręs Vokietijoje, Viesbadeno išeivių stovykloje, J. Tutinas 1946 m. vedė Eleonorą Jurpalytę. Pasibaigus II Pas. karui, jis du metus ištarnavo J.A.V. kar. sargybų kuopose, kur buvo pavyzdingas karys.

Emigravęs Amerikon, įsikūrė New Yorke. Čia įsijungė į visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą. Priklusė Šv. Jurgio parapijai Brooklyne, L.V.S. "Ramovei", šaulių kuopai, L. Bendruomenei. Ypač rėmė lietuvių jaunimo klubus ir sportininkus.

Tėvams pranciškonams pradėjus statyti Kultūros Židinį, jis prisidėjo ir pinigais ir talka. Iki paskutinės dienos dirbo prie Bingo lošimo, telkdamas lėšas Židinio išlaikymui. Paskutinę dieną pasijutęs silpnas sąsą, negalėjo vykti talkon ir širdies smūgio ištiktas mirė sausio 5 d. savo namuose.

J. Tutinas buvo pašarvotas Shalins laidotuvių namuose, Brooklyne. Prie gėlėmis ir vainikais papuošto jo karsto, sto-

vėjo šaulių garbės sargyba. Tautinė vėliava dengė karstą. Rožinį ir maldas kalbėjo kun. B. Kruzas, taręs atsisveikinimo ir užuojautos žodį. Su mirusiu kolega atsisveikino, tardami žodžius, kūr. sav. kpt. J. Kiaunė, dr. E. Noakas ir V. Butkis ir inž. V. Radzivanas.

Gedulingas pamaldas Šv. Jurgio par. bažnyčioje, atnašavo klebonas kun. B. Kruzas ir du kunigai: T. P. Baltakis, OFM ir T. Kl. Žalalis, OFM.

J. Tutinas buvo palaidotas Cypress Hills kapinėse. Maldas kalbėjo kun. B. Kruzas ir T. P. Baltakis, OFM. Tautinė vėliava, dengusi jo kartą, buvo perduota jo žmonai Eleonorai. Giliai nuliūdusi liko šeima, be žmonos liko sūnus Petras, dipl. inžinierius ir duktė Bernadeta, daktaro laipsnio, profesoriaujanti amerikiečių kolegijoje.

J. Tutinui mirus, netekome atkaklaus kovotojo lietuviu. Jam tikėtų poeto žodžiai: "Gražu už tėvynę pavargti, kentėti, Palaimintas darbas Jaunos Lietuvos".

Velionio šeimai, žmonai, sūnui ir dukrai ir kitiems giminaičiams, reiškiau gilią užuojautą.

Savanoris J. Kiaunė

A.A. KAV. GR. V. BENDORIUS

1978 m. gruodžio 10 d., staiga mirė kav. gr. Vladas Bendorius. Jo širdis sustojo plakusi ir jis net nespėjo atsiveikinti su draugais bei artimaisiais.

A.a. Vladas buvo gimęs 1917 m. spalio mėn., Valinčių km., Punsko valsč., Seinų apskrityje.

1939 m. pašauktas atlikti karinę praevo, tarnavo 2-me ulonų D.L.K. Birutės pulke, Alytuje.

Rusams okupavus Lietuvą, išformavus ulonus, buvo perkeltas į 1-jį gusarų pulką tolimesnei tarnybai.

Kariuomenėje tamaudamas, V. Bendorius pasireiškė kaip drausmingas ir pareiingas karys. 1941 m. rusams pabėgus iš Lietuvos, įstojo į organizuojamus Lietuvos Savisaugos dalinius, tarnavo 9-me batalione.

1944 m. palūžus vokiečių frontui ir rusams veržiantis į Lietuvą, pasitraukė į Vokietiją, tikėdamasis jiems atsilyginti už padarytas skriaudas savam kraštui.

Vėliau jis emigravo į Kanadą, atliko darbo sutartį ir apsigyveno Toronte, Ont.

Karo audroje prarado senus draugus bei artimuosius. Laikui bėgant, dėka savo malonaus būdo, vėl susirado daug draugų, nebuvo vienišas. Dalyvaudavo lietuvių parengimuose, įstojo į L.B. ir Lietuvių Namų narius. Iš savo kuklaus uždario pinigėmis aukomis rėmė lietuvių organizacijas bei institucijas.

Gruodžio 14 d. buvo palydėtas amžinam poilsiui nemažos vilkstinės automobilių, į lietuvių kapines Port Credit.

Nors giminių čia neturėjo, jo laidotuvės rodo, kad a.a. Vladas mylėjo Dievą, Tėvynę, žmogų, ir kovojo už mūsų teises.

V. Jegelevičius

A.A. JUOZAS PAUTIENIUS

Lietuvos kariuomenės savanoris-kūrėjas, dailininkas, mirė gruodžio 17 d. po sunkios ir ilgos ligos. Palaidotas gruodžio 20 d. šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Atsiveikinimas su velioniu, Butkaus koplyčioje, įvyko gruodžio 19 d. Vadovavo savanoris-kūrėjas Tamulis. Kalbėjo dailininkas Mikas Šileikis, jaunimo vardu — Aldona Zailskaitė, BALFO ir Vasario 16 gimnazijos rėmėjų vardu — skautininkė Ona Zailskienė, ALTos — dr. Bronė Motušienė ir buvusi mokinė, dailininkė Smolinskienė. Aldona Zailskaitė paskaitė velionio dukters Teresės eilėraščių, dedikuotų tėveliui. Prie karsto stovėjo savanorių-kūrėjų garbės sargyba su garbinga savanorių vėliava.

Ilsėkis ramybėje, garbingas Lietuvos sūnau!

S. Paulauskas

A.A. KAZIMIERAS JUODŽBALIS

Šių metų sausio 2 d., 11:30 val., po ilgos ir sunkios ligos, Maracay, Venezueloje, miesto ligoninėje, mirė buv. nepriklausomos Lietuvos karininkas, Kazimieras Juodžbalis, ir sausio 3 d. buvo palaidotas šio miesto naujosiose kapinėse.

Velionis buvo gimęs 1904.I.30 Marijampolėje. Tenai praleido ir savąsias vaikystės bei jaunystės dienas. Baigęs Marijampolės gimnaziją, įstojo Lietuvos Karo Mokyklon, kurią baigė 1927 m. sausio 25 d., IX-ją laidą, jaunesniojo leitenanto laipsniu. Visą laiką tarnavo 5 p. pulke įvairiose pareigose. Iš kariuomenės pasiliosavo, raudonajai armijai okupavus Lietuvą.

1931 m. rugpiūčio 30 d. vedė Kauno Pavasario gimnazijos abiturientę Skolastiką Jakubavičiūtę. Jiems gimė du sūnūs: Vytautas ir Algimantas, kurie jau yra sukūrę savas šeimas ir augina savas atžalas.

Velionis Kazimieras, artinantis frontui, kaip ir daugelis tūkstančių kitų lietuvių, pasitraukė su šeima į Vakarus ir laikinai buvo apsigyvenęs Vokietijoje, Ravensburgo lietuvių stovykloje.

1948.X.14 atvyko Venezuelon ir susitvarkęs emigracinius dokumentus, pradėjo dirbti ir išdirbo visą laiką Maracay popieriaus fabrike. Buvo ramaus ir mieliai sugyvenamo būdo. Todėl ir paskutinė kelionė, nors ir tolokai nuo mies-

to centro, palydėjo didokas būrys lietuvių bei vietinių gyventojų ir buv. bendradarbių. O jo amžino poilsio vietą, Maracay kapinėse, papuošė apie 20 gyvų gėlių vainikų ir pasiliekančių atsisveikinimo žodžiai: — Ilsėkis ramybėje, Tave priglaudusioje, svetingoje Venezuelos žemėje.

V. Venckus, Venezuela

Mūsų skyriaus uoliam ir mielam nariui

A.A. JONUI TUTINUI

netikėtai mirus, nuoširdžiai užjaučiame žmoną Eleonorą, sūnų inž. Petrą, dukrą dr. Bernadetą ir artimuosius.

L.K.V.S. "Ramovės" New Yorke sk. valdyba ir nariai

Mūsų kuopos nariui — steigėjui,

A.A. JONUI TUTINUI

netikėtai amžinybėn iškeliajus, žmonai Eleonorai, dukrai dr. Bernadetai, sūnui inž. Petru, seseriai Monikai, žmonos seseriai Stasei ir vyrui Broniui Bobeliams, jų šeimai bei kitiems artimiesiems čia ir okup. Lietuvoje, reiškiamo gilią užuojautą

L.Š.S.T. "Simo Kudirkos" kuopos New Yorke valdyba ir nariai

SUKAKTIS

Su šiuo "Kario" vasario numeriu "Kario" štabas pradeda 26-tuosius savo nenu-trūkstančio spaudos darbo metus. Sukako ketvirtis šimtmečio, kai "Kario" žurnalo lei-dimą, 1954 m., vasario mėn., perėmė L.K.V. "Ramovės" New Yorko skyrius.

Pagarbiai ir su pasididžiuoju prisimename amžinybėn iškeliavusius mūsų štabo narius: Pirmąjį Lietuvos kareivį Stasį Butkų, prof. Kazį Kepalą ir žurn. Juozą Valaką.

Esame giliai dėkingi mūsų mieliems "Kario" Skaitytojams, Bendradarbiams ir Rėmėjams, kurių pastoviai paremti, sugebėjome iki dabar leisti ir tobulinti žurnalą.

Didžiai vertiname Tėvų Pranciškonų spaustuvės Vadovybės ir Pareigūnų pagalbą ir nuolat gerinamą spaudos techninį darbą.

Jaučiame pareigą dirbti pavergtos Tėvynės labui ir esame pasiryžę, Skaitytojų ir Bendradarbių remiami, tęsti šį būtiną darbą ir toliau, kol ateis mūsų visų laukia-mas metas, ta Didžioji Sukaktis, kai galėsime perduoti "Karį" jo tikrajam leidėjui — laisvos ir nepriklausomos Lietuvos kariuomenei.

"KARIO" ŠTABAS

J. Šostakas — iš 79 psl.

Baužos laidotuvių namuose gruodžio 26 d., kp. kapelionas atkalbėjo maldas, o "Žalgirio" kp. š. muz. Alfonsas Mikulskis atsisveikino ir išreiškė šeimai už-uojautą.

Gruodžio 27 d. kun. Kazimieras Si-maitis, su ten susirinkusiais, sukalbėjo rožinį. Po rožinio, laidotuvių direktorė Jolanda Zapareckienė pravedė atsisvei-kinimą. Atsisveikinimo metu garbės sar-gyboj stovėjo "Stasio Butkaus" kp. šau- liai. Organizacijų vardu atsisveikino: ALT S-gos — Jonas Švoba, Detroito Lietuvių Klubo vardu — Antanas Musteikis, Lie-tuvių Fondo — Vytautas Kutkus, Uk-mergiškių — Jonas Dunčia, Birutininkų — Kristina Daugvydienė, draugų ir šei-mos — Stasys Šimoliūnas, "Stasio But-kaus" kp. — Vincas Tamošiūnas. Atsi-sveikinimas buvo baigtas Lietuvos himnu.

Gruodžio 28 d. šv. Antano bažnyčio-je kun. Simaitis atnašavo šv. mišias. Pamaldų metu vargonais grojo J. Sinkus, giedojo "Stasio Butkaus" kp. šaulė sol. Danutė Petronienė. Po pamaldų, 32 au-tomobilų vilkstinės buvo nulydėtas į Holy Sepulcher kapines. Kun. Simaičiui atkalbėjus maldas, visiems sugiedojus Marija, Marija, paliktas amžinam poilsui.

A. Grinius

LAIŠKAI KARIUI

Su dideliu malonumu skaitau "Karį" nuo pat jo atgimimo Š. Amerikoje, o taip pat ir stebiu šiame gražiame mėn-raštyje bevykstančius pasikeitimus. Kaip ir dauguma "Kario" skaitytojų, aš su-tinku su "sušaulėjimu" ar kitaip sakant, su tuo, kad "Karys" pasidarė ir šaulių organu, įjungdamas į savo turinį ir "Trem-ties Trimtį", nes tai padeda jam išsi-

laikyti, o ypač paskutiniu laiku kovoje su viską naikinančia infliacija, jau ne-kalbant apie tai, kad reikia remti se-nos, garbingos ir tremtyje patriotiškumą gaivinančios šaulių organizacijos veiklą. Visai skirtingos nuomonės buvau, kada paskelbėte apie "Kario" padidinimą, ski-riant jame vietas ir literatūrinėm te-mom — apysakom, poezijai ir pan. Aš sutinku su torontiškio inž. P. Lelio nuo-mone (1978 m. Nr. 1, "Karys"), kad tu-

Šauliui

ADOLFUI PALAIČIUI

mirus, žmonai Idai, dukrai Reginai ir visiems giminėms bei artimiesiems reiškiamo brolišką užuojautą

DLK Kęstučio Šaulių Kuopa

A.A. kpt. FELIKSUI EIDIMTUI,

nuoširdžiam KARIO žurnalo talkininkui mirus, gilią už-uojautą jo žmonai Eugenijai, dukroms ir artimiesiems reiškia

KARIO Štabas

rime pakankamai literatūros žurnalų, kaip Aidai, Lietuvių Dienos ir kt., o "Kariui" geriau tiktų kariniai dalykai — karių atsiminimai, karo mokslas ir karinės istorijos temos, o taip pat Lietuvos istorijos aptarimai. Grožine literatūra skaitytojų nenustebinsite, o "Karij" pagadinsite ir neteksite daug skaitytojų, sako p. Lelis ir, spėju, kad taip yra teisinga nuomonė. Nenoriu šios temos išplėsti, nes a.a. Jono Kardelio, žinomo žurnalisto ir ilgamečio "Nepr. Lietuvos" redaktoriaus žodžiais, tai nereikia redaktorių mokyti kaip redaguoti laikraštį, o šia pačia proga noriu iškelti vieną "Karyje" pasirodžiusią dėmę — negerovę, tai Jono Bušausko laišakai! Aš žinau, kad ir mano retkarčiais "Karyje" spausdinama medžiaga nevisiems skaitytojams patinka, nes pastaruosius matomai paveikia visame pasaulyje vis stiprėjantieji kairieji liberaliniai vėjai ir komunistų ar jų simpatikų infiltruotos žinių pardavimo tarnybos (news media) smegenų plovimas. Aš nepretenduoju į profesionalus rašėvas, bet tokie, kaip Bušausko laišakai, tai, neperdedant, yra "žemo lygio apraiška", o todėl ir toks visame laisvame pasaulyje žinomas Kanados savaitraštis "Tėviškos Žiburiai", pakartotinai atsiskakė Bušausko "kūrybą" spausdinti, o pasėkoje to, Bušauskas viešai atsiskakė "T. Žib." prenumeratos ir skaitymo.

Savo laiške "Karyje" (1977 m. Nr. 6), jis griebėsi aprašyti 1940 m. vasaros įvykius Marijampolėje, kur žydaitės su gėlėmis sutiko raudonąją armiją. Vienoj vietoj jis rašė, kad Marijampolės igulus kariai išėjo demonstruoti, o kitoj vietoj, kad kariai demonstracijoj nedalyvavo! Arba, rašė, kad kareiviai ėjo kartu su civiliais ir tik civiliai daug žydų langus, o kareiviai tik demonstravo... Turbūt, tai buvo pati pirmoji "taikinga demonstracija" ne tik Marijampolėje, bet ir visoj Lietuvoj. Tegul jis pasiskaito apie tuos pačius Marijampolės įvykius labai objektyvų Antano Skirkos aprašymą "Tėv. Žiburiuose" Nr. 29 (1978.

VII.20), straipsnyje "Opusis klausimas". Neteko girdėti, kad Bušauską kas nors pravardžiuotų, bet jo laišakai "Karyje" kai kuriuos skaitytojus ne tik prajuokina, bet ir supykdo.

Jurgis Gediminėnas
1978 m. prieš Kalėdas
Šiaurinio Ontario užkampis

"Karys" išsamiai nagrinėja Lietuvos istoriją, jos praeitį, amžinas lietuvių kovas dėl laisvės ir nepriklausomybės.

Skaitant "Karij", kad ir seną numerį, noroms nenoroms, nuriėda ašara per skruostą. Jis gvildena lietuvių meilę savo tautai ir neapykantą jos priešams, kurių visais amžiais daug buvo.

Visi Lietuvos priešai, susitarę ar pavieniai, norėjo pavergti Lietuvą. Nuo senų laikų lietuvis užgrūditas kovose dėl Tėvynės ir šiandien tiek Lietuvoje, tiek plačiam pasaulyje, grumiasi su savo priešu, jei ne kardu, tai plunksna.

Siunčiu Jums piniginę perlaidą, 31 dolerį, už "Kario" prenumeratą 1979 m. ir jam paremti.

Linkiu ištvėmės ir jėgų Jums Jūsų darbe!

Ačiū labai!

V. Jėgelevičius

Prisiunčiu Tamstoms 11 dol. už "Kario" prenumeratą 1979 m. ir 10 dol. "Kariui" auką, viso 21 dol.

Ta pačia proga reiškiu nuoširdžią padėką "Kario" redaktoriui už parodytą prielankumą, paminint žurnale mūsų XIX Karo Mokyklos laidos 40 m. baigimo sukaktį.

Laimės, geriausios sveikatos ir niekada nesibaigiančio ryžto linkiu visiems, pasiaukojančiais bedirbantiems šį taip svarbų lietuvių darbą — "Kario" žurnalo leidimą.

Tai gali įvykdyti tik šaunūs ir pukiūs mūsų kariai-veteranai.

Jūsų,

Jonas Abraitis
Čikaga

Siųsdamas prenumeratos mokėstį, noriu padėkoti "Kariui" už spausdinamus įdomius karių pergyvenimus ir atsiminimus. Pavyzdžiui, anksčiau spausdinti majoro J. Černiaus, o taip pat M. Karasos atsiminimai, pasilieka atmintyje ne tik kaip karinės istorijos medžiaga, bet ir parodo lietuvių kario ištvėringumą ir sugebėjimą, iš sunkiausios padėties rasti išeitį.

Tik labai gaila, kad tokia literatūra kaip "Šunų tvarkytojas" randa "Karyje" vietos.

P. Lelis

Mirties sukaktys Omahoje, Nebr.

Sausio 9 dieną sukako vieni metai nuo Jono Šermukšnio mirties, o vasario 12 d. trijų metų sukaktis nuo muziko Broniaus Jonušo iškeliavimo amžinybėn.

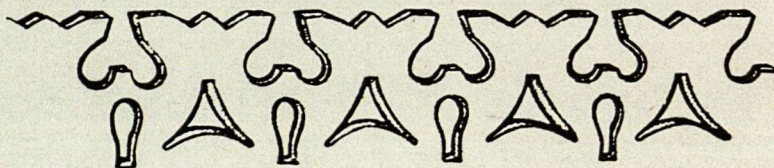
Kapsas

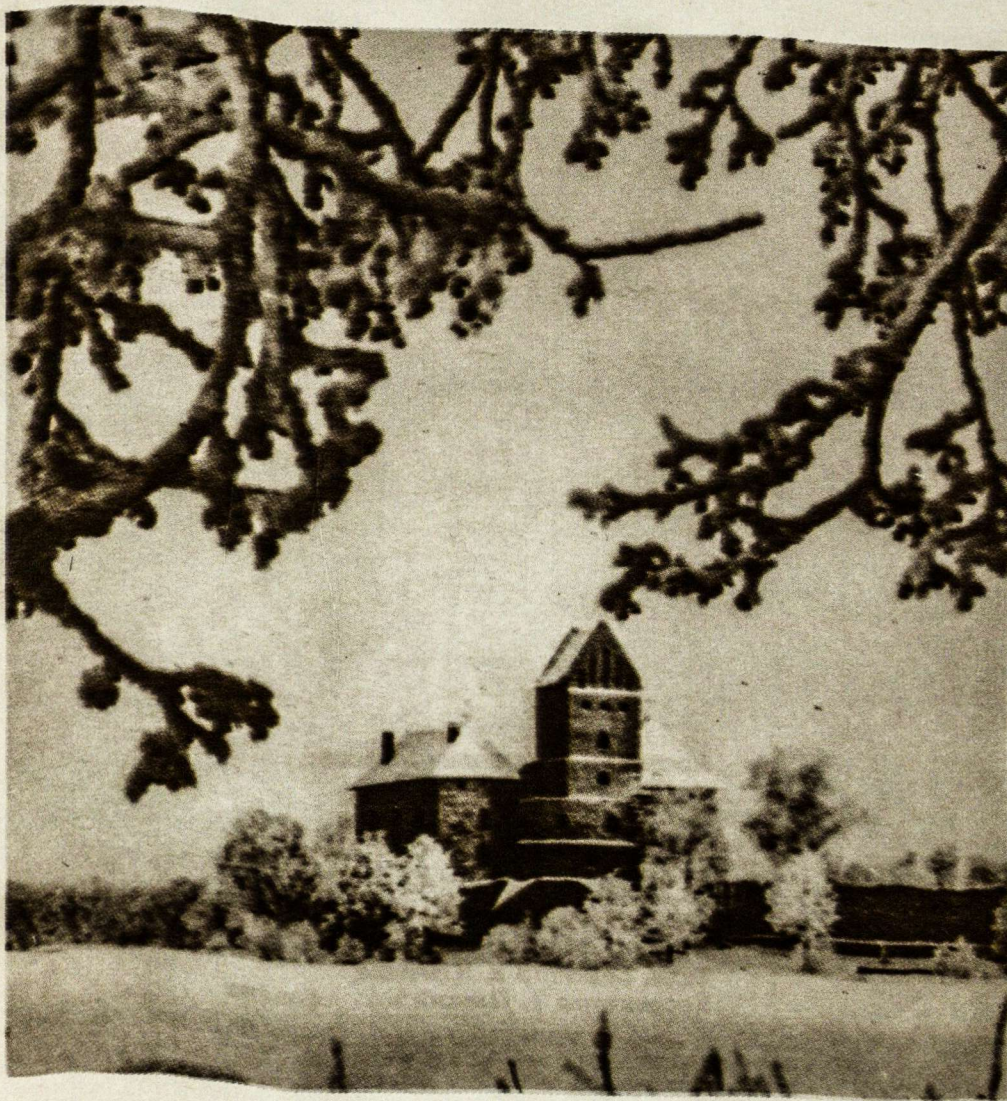
"Kario" Nr. 1, 44 psl., "Ir kur tu lietuvių nebūta?", autorius yra Arėjas Vitkauskas.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

"Postage Stamps of Lithuania", Editors: Jonas Grigaliūnas, Steve Ivanauskas, Charles Matuzas, Joseph Mulvich. Išleido Lietuvių Filatelistų New Yorko ir Toronto dr.-jos. The Collectors Club, Inc., 22 East 35th Street, New York, N.Y. 10016. 238 psl. Kieti viršeliai, iliustruota p. ž. paveikslais. 1 egz. kaina 14.50 dol. ir 1.50 dol. persiuntimo išlaidoms. Galima užsisakyti šiuo adresu: Ch. Matuzas, 107-33 117th St., Richmond Hill, N.Y. 11419.

Anatolijus Kairys, Laisvės sonata - poema, 78 psl., iliustruota dail. Dianos Kizlauskienės. Išleido "Dialogas", 1979 m., spaudė M. Korkūno spaustuvė Čikagoje. Tiražas 1000 egz., kieti viršeliai, kaina — 6 dol.

Trakų pilis

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.